

UDK 811.163.42'373.46–112 (Josip Jurin)
Izvorni znanstveni rad
Primljen 6. listopada 2000.
Prihvaćen za tisak 9. siječnja 2001.

Nada Vajs

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Strossmayerov trg 2
10000 Zagreb
E-mail: nvajs@ihjj.hr

NAZIVI BILJA U RUKOPISNIM RJEČNICIMA FRA JOSIPA JURINA

U radu se analizira sveukupna fitonimijska građa¹ iz Jurinovih trojezičnih rukopisnih rječnika, pri čemu se ona uspoređuje s njegovim izvorima i drugim njemu suvremenim leksikografskim djelima. Identifikacija fitonima uspostavlja se uz pomoć već utvrđenih identifikacija iz klasičnih i srednjovjekovnih izvora. Posebno se ističu oni hrvatski nazivi bilja koji nisu potvrđeni u ranijim, a često ni u kasnijim izvorima.

0. Rukopisni trojezični rječnici fra Josipa Jurina *Calepinus trium linguarum* sastoje se od dva toma, od kojih je prvi latinsko-hrvatsko-talijanski, drugi talijansko-latinsko-hrvatski, a treći svezak sadrži priloge (*adverbia*), u prvom dijelu latinsko-talijansko-hrvatske, a u drugome talijansko-latinsko-hrvatske. Prvi svezak ima 22 svešćića i 1682, a drugi 13 svešćića i 1050 stranica, što znači da rječnici spadaju u red većih hrvatskih rukopisnih rječnika. Rukopisi se čuvaju u samostanu sv. Lovre u Šibeniku, a nastali su u drugoj pol. 18. st., negdje između 1765. i 1773. godine.

¹ Prije objavljivanja Jurinovih *Kalepina* njihov priređivač Jadran Kale ustupio mi je cjelokupnu fitonimijsku građu, na čemu mu ovdje najsrdačnije zahvaljujem.

Iz dosadašnjih se analiza (Kosor 1953; 1957) njegova cjelokupna djela nedvojbeno razaznaje da Jurin čini dio onih hrvatskih pisaca i jezikoslovaca koji svoj jezik grade na ikavskoj štokavštini, iako se iz nekih naznaka o njemu samome može zaključiti da je držao da svoj posao radi neovisno od uzora i izvora, te je u nastojanju da bude originalan znatno obogatio leksičko blago starijih leksikografa. Između dvaju autora koje je konzultirao više je cijenio Della Bellu nego Mikalju, jer je i u njegovu Kalepinu talijanski na lijevoj strani. Jurin je u štokavskom i čakavskom narječju gledao dva narječja jednoga jezika. U njegovim rječnicima prevladava govor užeg šibenskog područja² – ikavica, kojoj daje prednost pred ijekavicom. Poznao je i kajkavske rječnike (Habdelić, Belostenec, Jambrešić) i držao je da se u tom području, koje se u njegovo doba zvalo Kroacija, govori “govorom razlikim istoga jezika”³. No kako u njegovu rječniku nema kajkavskih riječi, znači da nazivlje hrvatskoga jezika nastoji riješiti na osnovi štokavskog i čakavskog narječja. Jurin je bio jedna samozatajna ali samosvjesna ličnost koja je sastavljanjem svojih Kalepina nastojala obogatiti hrvatski jezik novim riječima i novim nazivima⁴ (što ćemo vidjeti i na fitonimijskoj građi). Tako su Kalepini postali bogata riznica hrvatskoga jezičnoga blaga.

No poznato je da Jurin riječi nije sakupljao u narodnom govoru niti ih je crpio iz djela hrvatskih pisaca, već se prepustio vlastitom znanju koje je stekao čitanjem hrvatskih književnika i gramatičara svojega vremena (Jeronima Filipovića, fra Andrije Kačića Miošića, fra Tome Babića, fra Filipa Lastrića, fra Lovre Šitovića, fra Petra Kneževića, Jurja Barakovića), te s tako izgrađenim vlastitim jezičnim osjećajem i poznavanjem materinskoga jezika unosi i stvarao riječi u rječnicima. Za poznate je pojmove donosio riječi iz svakidašnjeg života, služeći se i Mikaljinim i Della Bellinim rječnicima, a za nove je pojmove stvarao riječi prema vlasitom jezičnom nahođenju. S jedne je strane hrvatski jezik uvelike obogatio mnoštvom narodnih riječi šibenskoga kraja, koje bez njegovih rječnika vjerojatno ne bi bile nigdje zabilježene, ali ga je, s druge, i nepotrebno opteretio mnogim nespretnim složenicama i tvorenicama koje nisu bile u duhu hrvatskoga jezika.

² Fran Kurelac drži da se u rječnicima nalaze riječi iz šibenske okolice.

³ Navodi se to u predgovoru njegove Gramatike, str. VI.

⁴ V. opširnu analizu Jurinova života i opis njegovih rječnika u članku Marka Kosora, Zaboravljeni trojezični rječnici Josipa Jurina, *Rad* 303 JAZU, Zagreb 1955, 119–210.

U radu će se proučiti fitonimijska komponenta, koja se pojavljuje u oba toma rječnika, a budući da se kao ekvivalent uzimaju u obzir i latinski i talijanski naziv, građa iz oba rječnika tretirat će se kao jedna cjelina, dakle navodit će se samo pod latinskom natuknicom. Budući da je riječ o vrlo bogatom repertoaru botaničkih pučkih naziva, obradit ćemo ga u cijelosti i posebno istaći one fitonime koji se ne pojavljuju u leksikografskim izvorima koji mu prethode, kao ni u onima koji mu slijede, a za postojanje nekoga naziva najznačajniji nam je izvor Šulekov *Imenik bilja*. Jurinove latinske potvrde sustavno uspoređujemo s istim potvrdama u klasičnom ili srednjovjekovnom latinitetu, jer je znano da su se svi naši leksikografi predlineovskog razdoblja izravno ili neizravno služili tim izvorima. Uostalom, i sam Jurin u rječniku navodi imena klasičnih autora, kao što su prvenstveno Plinije Stariji, zatim Kolumela, Virgilije, Ovidije, Pseudo-Apulej, Ciceron, Varon, Plaut, Paladije i dr.

Premda se uzima da su Jurinovi rukopisni rječnici nastali nakon objave Linnéova temeljnog djela *Systema naturae* (1753), on se tim djelom zasigurno nije služio, pa se različiti, ali sinonimni latinski nazivi uz isti hrvatski ekvivalent, što ih navodim, ne mogu uzimati kao Jurinov pokušaj usustavljanja naziva (rod, vrsta). Riječ je još uvijek o bogatoj predlineovskoj botaničkoj sinonimici koju je Jurin dobro poznao, odnosno imao izvore iz kojih ih je crpio, prepoznao ih kao sinonime i uspješno identificirao, što se očituje u navođenju istih hrvatskih fitonima.

Radi veće preglednosti fitonima razvrstali smo ih prema kriterijima po kojima običan čovjek biljke zapaža, daje im naziv i koristi ih, svrstavajući ih u određene kategorije:

1. drveće i grmlje
2. drveće jestivih plodova
3. ljekovito, začinsko, jestivo i drugo korisno bilje
4. korovne biljke
5. cvjetovi
6. gljive.

1. Drveće i grmlje

1.1. Abiga – ivica, iva – iva, erba

chamaepytys – ivica trava, iva koja čini od mrtva živa – iva illirica, erba

U našoj se fitonimiji nazivi *ivica* i *iva* odnose na rod *Ajuga* i posebno na vrstu *Ajuga iva* L., por. *Labiatae* (Šulek 115), nešto slično kao i u klasičnom latinitetu u kojem se naziv *abiga*, uz sinonim *chamaepitytis* (< grč. χαμαίπυτις) i dr. odnosi i na rod *Ajuga* i na vrste *Ajuga chamaepitytis* Scroeb. i *Ajuga iva* Schroebl. (= *Teucrium iva* L.) (André 13, 85).

1.2. Acer II – makljen, dub – acero

Lat. se *acer* odnosi na rod javora, *Acer*, por. *Aceraceae*, a Jurin je i lat. i hrvatski naziv preuzeo iz Della Belle (26). Fitonim *makljen* može se odnositi i na *Acer campestre* L. i na *Platanus*, kao u Parčića (408), koji za *makljen* naznačuje “platano (albero)”.

crassivenium – vrsta duba makljena, koi imade velike varke – crassivenio, sorta d'acero, che ha grosse vene.

Od naših rječnika samo se u Belostenca (1, 375) nalazi naziv *crassivenium*, s uputom na *acer*, i hrvatskim ekvivalentom *javor*, što je očito neka vrsta javora, kako je naznačeno i kod Jurina prema talijanskom opisu.

1.3. Alnus – joha, jovina, jehovina – alno, ontano

alnus II – joha dub, jovina, jeovina – alno

Nazivi se odnose na rod *Alnus*, por. *Betulaceae*, i na vrstu *Alnus glutinosa* Gaertn. Nazivi *joha* i *jovina* potvrđeni su u Šuleka (133), dok se likovi *jehovina*, *jeovina* nalaze samo u Jurina. Della Bella (66) s. v. *alno albero* ima *joha*, bor zeleni i *joha bijela*.

1.4. Brochon – vrsta nikoga duba crna u veličini prilična maslini – brocco, spezie di albero nero della grandezza dell'ulivo

Klasičnolatinski naziv *brochon* (< grč. βρόχων, Dioskurid 1,67) drugi je naziv za *bdellium* (posuđenica iz grčkog, semitskog podrijetla) (Plinije 1, 12, 19; 12, 35), koji se odnosi na balzamovo drvo, *Commiphora* Jacq., iz kojega se dobiva mirisna smola za spravljanje melema (André 58, 52). Je li riječ o toj vrsti ili nekoj drugoj, teško je reći, jer Jurin prevodi talijanski tekst iz kojega se ne može bilo što preciznije zaključiti.

1.5. *Bruscum* – *lisnjak* – *nocchio*

Plinijev naziv *bruscum* (16, 68) ne odnosi se konkretno na neku vrstu, nego označuje kvrgu na javorovu stablu koja je više zavrtnuta od one koja se naziva *molluscum* (Plinije *id.*). Što je Jurin podrazumijevao pod nazivom *lisnjak*, teško je reći, osim što je u talijanskom *nocchio* oznaka za lijesku, *Corylus* L. (Penzig 2, 367). Naziv *lišnjak* mjesni je naziv u Istri za lijesku i njezin plod, i to prvenstveno za plod.

1.6. *Cupressus* – *čepриз*, *čepризovina*; *čepриз* – *albero cipresso*

Potvrde u latinskom, hrvatskom i talijanskom nedvojbeno govore da je riječ o čempresu, *Cupressus sempervirens* L. U Della Belle se nalazi naziv *čepриз*⁵, a Jurinovi varijantni likovi *čepриз* i *čepризovina* nisu drugdje potvrđeni.

1.7. *Cynorrhodon* – *ruža divljakinja*, *ružopsetka* – *rosa salvatica*

cynosbatos – *pseći trn* – *spina canina*

U klasičnom se latinitetu *cynorrhodon* (< grč. κυνόρροδον), uz sinonime *rosa canina*, *rosa siluestris*, odnosi na ružicu, *Rosa sempervirens* L., i na divlji šipak, *Rosa canina* L., dok *cynosbatos* (< grč. κυνόσβατος) označava *Rosa sempervirens* i neko drugo bodljikavo grmlje (André 112). U Jurina je također najvjerojatnije riječ o dvjema vrstama, za koje on donosi svoje novotvorene nazive: *ruža divljakinja*, neudomaćenu složenicu *ružopsetka* i, s današnjeg gledišta, književni lik *pseći trn*, koji u pučkoj uporabi nije raširen. U talijanskom *rosa di cane* i *rosa salvatica* odnose se na *Rosa canina*, a ovaj drugi naziv i na *Rosa sempervirens* (Penzig 2, 534, 464).

petilium – *bili coit priličan divljoj ruži* – *petilio, fiore simile a quello della rosa salvatica*

Latinski naziv *petilium*, i var. *petelium*, odnosi se na neku neutvrđenu livadnu biljku koja u jesen raste uz šumski rub, ružičaste boje cvjetova, izvnutih latica, što bi možda moglo biti *Cyclamen neapolitanum* Tenore (André 245). Teško je iz hrvatskog i talijanskog opisa biljke bilo što preciznije zaključiti.

⁵ Etim. v. Skok 1, 56 s. v. arcipres.

1.8. *Fagus* – bukva, bukovina, dub – faggio, arbore

Riječ je nedvojbeno o vrsti *Fagus silvatica* L., što imaju i Mikalja (32) i Della Bella (300).

1.9. *Ilex* – česmina, rakita, gora – elci, albero

siler – rakita, česmina – *silio*

quisquiliu – česminica, rakitica, mali dubić – *picciol leccio* (albero ghiandifero)

coccum – kok, jagode oli zrnje kokovo – grana, cocco

U klasičnom je latinitetu naziv *ilex*, uz sinonime *glans* i *pinos*, označavao česvinu, *Quercus ilex* L., por. *Fagaceae*. Potom se *ilex*, uz sinonime *coccum infectiuum*, *coccum cusculinum* (< grč. κόκκος), odnosio i na nametnika na divljoj komoriki, *Quercus coccifera* L., koji se zajedno s njezinim plodovima sabirao i rabio za dobivanje crvene boje ili kermeza (arap. *kermes*, *karmes*). Latinski naziv *coccus/coccum* nalazimo u Belostenca (1, 300), koji ga naziva *zrno koje farbu za baršun i škrlat daje*, a kao dalmatinizam naznačuje *jagoda crlene masti*, dok Jambrešić (116) ne donosi hrvatski adekvat već samo opis na latinskom. Najvjerojatnije se na plodove divlje komorike odnosi i Jurinova posuđenica iz latinskoga (< grč.) – *kok*. Naziv *siler* odnosio se na kuriku, *Evonymus europaeus* Scop. (André 293), jednako kao i tal. *silio* (Penzig 2, 517), ali i hrvatski naziv *rakita* (Šulek 322). Zbunjuje, međutim, što Jurin za obje vrste navodi naziv *rakita* zajedno s fitonimom *česmina*, koji je u našoj fitonimiji potvrđen kao oznaka za *Quercus ilex* i *Ilex aquifolium* L.

Lat. naziv *quisquiliae*, *-arum* označavao je krhotine kore, suho lišće koje nosi vjetar (André 267), no u Jurina je, sudeći prema deminutivnim likovima *česminica* i *rakitica* i tal. adekvatu *picciol leccio*, riječ je o deminuciji naziva za obje vrste, koje je na ovaj način nemoguće razlikovati.

1.10. *Juniperus* – smrika, smrič – ginepro

Riječ je o smriki, *Juniperus oxycedrus* L., što je vrsta česta duž cijelog primorja.

1.11. *Laurus* – javor, lovorika, kruna javorova – lauro, alloro

laurus II – lovorika – *alloro*

laureo – lovorika, listje lovorikovo, kruna lovorikova – *lauro*, *albero*

daphnoides – javorika – *lauro*.

(*lauretus* – lovorište, javorje – *laureto*)

Della Bella i Mikalja imaju fitonim *lovorika*, što se odnosi na *Laurus nobilis* L. Drugi naziv *javorika* potječe od lat. *laurus*, s odbacivanjem početnog *l-*, koji se identificirao s romanskim članom, i dodavanjem protetskog *j-*⁶. Međutim, njegov kraći lik – *javor* – sekundarno se naslanja na već postojeći naziv za *Acer*, pa tako dolazi do formalnog preklapanja dviju osnova. Naziv *javor* nalazimo u Roccabonelle (§ 78), Vrančića (koji je iz istog kraja kao i Jurin), zatim Belostenca (1, 401) i Parčića (301). *Kruna javorova/lovorikova* odnosi se vjerojatno na lovorov vijenac, kojim su stari Rimljani ovjenčavali pobjednike i slavne pjesnike.

eupetelos – *vrsta javora* – *sorte di lauro*

Ovdje je vjerojatno riječ o latinskom nazivu *eupetalon* (< grč. εὐπέταλον), koji, uz sinonim *daphnoides* (Plinije 15, 132; 23; 158), označava lovorčicu ili lovorolisni likovac, *Daphne laureola* L. (André 126; 130).

1.12. *Myrtus, myrtetum* II – *mrča, mirta, smrča* – *mirta*

myrta – *sime od mrče* – *semenza di mirto*

Naziv *mrča* je i u Mikalje oznaka za *Myrtus communis* L., fitonim *mirta* je danas uobičajena oznaka za istu vrstu, dok je naziv *smrča* u Šuleka (366) potvrđen kao oznaka za *Pistacia lentiscus* L., *Juniperus communis* L., ali ne i za *Myrtus*.

chamaemyrsine – *divlja mrča* – *mirto silvestre*

oxymirsine – *divlja smrča* – *mirto salvatico*

U klasičnom se latinitetu nazivi *chamaemyrsine*, *oxymirsine* (< grč. ὀξύμυρσίνη), *ruscus*, *myrtus sylvestris* i dr., odnose na veprinu, *Ruscus aculeatus* L. (André 233), pa prema tome ako se fitonimi *divlja smrča*, *divlja mrča* odnose na veprinu, tada su Jurinove oznake usamljene. U talijanskom je samo potvrđen naziv *mirto spinoso*, kao oznaka za *Ruscus aculeatus* (Penzig 2, 349).

1.13. *Ornus* – *divlji jasen* – *orno*

melia – *jasen* – *frassino*

bumelia – *vrsta jasena* – *bumelia spezie*

laburnum – *bilojasen, dub planinski* – *avornio*

⁶ Etim v. Skok 2, 268 s. v. laor.

(*crategum* – jagode, oli zrnje, oli sime jasenike – *cratego* seme o grano di busso)

Iako je ovdje riječ o vrlo različitim biljkama, ono što ujedinjuje te nazive jest hiperonimsko *jasen* i iz njega nastala složenica i dvočlani naziv. U klasičnom je latinitetu naziv *ornus*, uz sinonime *melia* (< grč. μελία), *fraxinus* i dr., označavao crni jasen, *Fraxinus ornus* L., por. *Oleaceae* (André 204), a naziv *bumelia* (< grč. βουμελία), također uz sinonim *fraxinus*, na poljski jasen, *Fraxinus angustifolia* L. (André 61, 141). Latinski naziv *laburnum* označavao je različite vrste zanovijeti, *Laburnum anagyroides* Med. (= *Cytisus laburnum* L.) i *Laburnum alpinum* Lang., por. *Papilionaceae* (André 175), no dotada nepotvrđeni fitonim *bilojasen* i općeniti naziv *dub planinski* najvjerojatnije se odnose na gorski jasen, *Fraxinus excelsior* L. U klasičnom se latinitetu naziv *crataegum* (Plinije 16,120) upotrebljavao kao oznaka za plodove crnike, *Quercus ilex* (André 104), no ovdje to neće biti slučaj. Ž. rod *jasenika* ne nalazimo ni u jednom izvoru, već samo lik u m. rodu *jasenik* i varijante *jasenac*, *jasenak*, *jasenjak* (Šulek 125; Parčić 299) kao oznake za šumsku zeljastu biljku *jasenak*, *Dictamnus albus* L. (= *Dictamnus fraxinella* Pers.), por. *Rutaceae*, koja ima 5 plodića koji sadrže 2–3 sjajnocrne sjemenke (Šilić 1977: 94). U talijanskom se naziv *orno* odnosi na *Acer campestre* L. i na *Fraxinus ornus* (Penzig 2, 381), *frassino* označuje *Fraxinus excelsior* L. (Penzig 2, 235), *bumelia* u našem izvoru nije potvrđen, a *avornio* se odnosi na *Fraxinus ornus* (Penzig 2, 45).

1.14. *Pinaster* – divlji bor – pino salvatico

tibulus – divlji bor – pino salvatico

(*pituis* – šešarika, borovi orih – noce di pino)

(*strobilus* – borovo sime, šišarica – seme del pino)

(*zamia* – šešarike borove – noci di pino)

U klasičnom se latinitetu naziv *pinaster* (Plinije 14, 127; 15, 36 i d.) odnosi na *Pinus pinaster* Soland. Fitonim *divlji bor* nalazi se u Mikalje (24) i u Della Belle (566) kao oznaka za istu vrstu, a latinski naziv *tibulus* (Plinije 16,39), iz predlatinskog supstrata, odnosio se na vrstu bora koji daje vrlo malo smole (André 316). Latinski naziv *strobilus* (< grč. στροβίλος), uz sinonime *pityis*, *nux pinea* i dr. (André 305, 222) označava borov češer. Neobično je da uz lat. *zamia* (< grč. ζαμία), što je Plautov hapaks u značenju “perte, préjudice” (DELL 759), Jurin donosi naziv *šešarike borove*. Inače Jurinove potvrde *šešarika*, *šišarica* rašireni su nazivi za borov češer (AR 17,563), dok je *borov orih* razumljiva metonimijska novotvorena sintagma prema

talijanskom. *Borovo sime* se vjerojatno odnosi na ukusni plod u pinijevom češeru – pinjol.

1.15. *Platanus* – *javor* – *platano*

Iako je ovdje riječ o različitim vrstama stabala, Jurin ih posebno ne razlikuje, već ih naziva *javor*, *divlji javor*, *planinski javor* ili jednostavno *vrsta javora*, dok se latinski nazivi u klasičnom latinitetu odnose na određene vrste. Fitonim *platanus* (Plinije 12,3) < grč. πλάτανος (Teofrast 4,5; Dioskurid 1,79) označavao je platanu, *Platanus orientalis* L., por. *Platanaceae* (André 255), a u Šuleka (126) nalazimo da se fitonim *javor* odnosi na rod javora, *Acer*, zatim na vrste *Platanus orientalis*, *Acer platanoides* L., *Acer pseudoplatanus* L.

chamaeplatanus – *divlji javor* – *platano nano*

U Plinija (12, 13) je naziv *chamaeplatanus* identificiran kao oznaka za neku patuljastu vrstu platane (André 85), što odgovara i talijanskom nazivu *platano nano*. U Šuleka (126) se naziv *divlji javor* odnosi na *Acer pseudoplatanus*.

tinus – *divlji javor* – *lauro salvatico*

U klasičnom se latinitetu lat. *tinus*, uz sinonime *laurea siluatica*, *laurus siluestris*, odnosi na lempriku, crnu kalinu, *Viburnum tinus* L. (André 317), a u Šuleka (126) se, kao što smo gore vidjeli, *divlji javor* odnosi na *Acer pseudoplatanus* L. Jurinov je naziv prijevod s talijanskoga, koji se odnosi na *Viburnum tinus* (Penzig 2, 299).

hippoglottion – *planinski javor* – *alloro di montagna*.

U klasičnom se latinitetu *hypoglottion* (< grč. ὑπογλώσσιον, Pseudo Dioskurid 4,145; Plinije 15,131), uz sinonimni naziv *laurus Alexandrina*, odnosi na *Ruscus hypophyllum* L., vrstu koja je poznata u Hrvatskoj, posebice u Dalmaciji (André 167, 183), a u Šuleka (127) se Pančićeva potvrda *javor planinski* odnosi na *Acer macropterum* Vis. (= *Acer Visianii* Nym.). Jurinov je naziv prevedenica s talijanskoga, a mogao bi se odnositi na *Ruscus hypoglossum*, kao i na gore spomenuti *Viburnum tinus* (Penzig 2, 299).

taxa – *vrsta javora* – *spezie di lauro* 1.12.2.

U klasičnom latinitetu lik *taxa* je *vet. lect.* kod Plinija (15.130) za *Thasia*, *laurus Thasia*, što se odnosi na vrstu veprine, *Ruscus angustifolia* L. (André 182; 311), za koju u našoj pučkoj fitonimiji nema potvrda, a Jurin samo prevodi talijanski naziv.

1.16. *Populus* – *jablan* – *pioppo*

populus II – *topola* – *oppio* o *pioppo*

U klasičnom se latinitetu i u humanističkih pisaca naziv *populus* odnosi na rod topola, *Populus*, por. *Salicaceae*. Vidimo da za isti latinski naziv *populus*, Jurin upotrebljava na dva mjesta dva fitonima. Moguće je da je jedan preuzeo iz Della Belle (567), koji uz lat. *populus* ima *topola*, a drugi je put naznačio fitonim *jablan*, koji se, sudeći prema Šuleku (116), a i današnjoj raširenoj uporabi, odnosi na vrstu *Populus pyramidalis* Rozier. Naziv *jablan* Jurin upotrebljava i uz lat. *rumpotinus*, što je teško objasniti, budući da se u klasičnom latinitetu naziv *rumpotinus*, *rumpotinum arborem* (Plinije 14, 12; 24, 172; Kolumela 5, 7, 1) odnosi na taklju kojom se podupire vinova loza (André 276).

1.17. *Quercus* – *cer*, *cerovina*, *rastovina*, *rast*, *dubovina* – *quercia*

(**galla i II** – *šiška*, *žir*, *željud od rasta* – *galla*, *frutto*)

cerrus II – *cerovina*, *cer*, *dub* – *cerro*

Latinski naziv *quercus* odnosi se na rod *Quercus*, dok je lat. *cerrus* oznaka za *cer*, *Quercus cerris* L., dok Jurin uz prvu vrstu bilježi potvrde za obje vrste – *cer*, *cerovina* i *rast*, *rastovina*⁷ i *dubovina*, a uz *cerrus* samo *cer* i *cerovina*. Lat. *galla*⁸ odnosi se na izraslinu na listu ili kori hrasta što ga izaziva neki parazit (André 146), dok je to u Jurina, kao što vidimo, oznaka za *žir*, koji naziva *šiška*, *žir* i *željud*⁹.

suberies – *plutovina*, *pluto stablo* – *suvero*, *albero*.

U klasičnom se latinitetu lat. *suber*, uz sinonim *suberies* odnosio na hrast plutnjak, *Quercus suber* L., na što se odnose i Jurinove potvrde *pluto* i *plutovina*, koji nije zabilježen u Šuleka.

1.18. *Rosmarinum* – *rusmarin* – *rosmarino*

libanotis – *susmarir* (!), *trava mirisna* – *rosmarino*, *erba*

⁷ U Šuleka (324) je varijanta *rast* zabilježena kao štokavska potvrda (Sabljaraova potvrda, potvrda zabilježena na Mattiolijevoj knjizi, koja se čuva u Kreševu, i Vukova potvrda).

⁸ Plinije (24, 9) razlikuje 6 vrsta: *solida*, *perforata*, *alba*, *nigra*, *maior*, *minor*.

⁹ Etim. v. Skok 3, 675 s. v. želud.

ulex – vrsta nikog stabla prilična ruzmarinu – *ulice, sorta di frutice simile al rosmarino*

U klasičnom se latinitetu naziv *rosmarinus*, uz sinonim *libanotis* (< grč. λιβανωτίς), odnosi na ružmarin, *Rosmarinus officinalis* L., por. *Labiatae*, no Jurin očito drži da nije riječ o istoj biljci, te uz *libanotis* i opis *trava mirisna*, donosi i nepotvrđeni naziv *susmarir*, koji je jedna od formalnih varijanti lika *rusmarin* i var. Fitonim *rusmarin* preuzet je iz Della Belle.

Latinski se naziv *ulex* (Plinije 33, 76) odnosi na neku biljku, sličnu ružmarinu, što su je rabili španjolski ispiraći zlata, vjerojatno *Calluna vulgaris* Salisb. (André 334).

1.19. **Salix** – vrba – *salcio*

U svim našim rječnicima nalazimo da se fitonim *vrba* odnosi na rod *Salix* L., kao i *salix* u latinskom.

1.20. **Sambucus** – zovika, zovina, baz – *sambuco*

chamaeacte – divlja zovika – *ebbio, sanbuco*

U klasičnom se latinitetu naziv *sambucus* odnosio na bazgu, *Sambucus nigra* L., a *chamaeacte*, uz sinonim *ebulus* i dr. na *Sambucus ebulus* L., dok se u našoj fitonimiji *zovika* odnosi na *Sambucus nigra*, a *zovina* i na *S. nigra* i *S. ebulus*, a *baz* samo na *Sambucus nigra* (Šulek 467). U Mikalje nalazimo nazive *abzov*, *baz*, a Della Bella ima *baz*, *bazag*, *zovina*. Jurinovi se fitonimi *zovika*, *zovina*, *baz* očito odnose na poznatu bazgu, *Sambucus nigra*, a kvalifikativom *divlji* uz *zovika*, vjerojatno naznačuje da je riječ o vrsti *Sambucus ebulus*, koja samo u cvatu ima stanovitih sličnosti s mnogo poznatijom i cjenjenijom bazgom. Dvočlani naziv *divlja zovika*, koji bi bio oznaka za *Sambucus ebulus*, nije dosada potvrđen.

1.21. **Sandalum** – vrsta bungura – *sandalo, sorta di farro*

Latinski se naziv *sandalis* (Plinije 13,43) < grč. σάνδαλον, odnosi na plod palme, *Phoenix dactylifera* L. – datulju (André 235; 280), a ako je riječ o arapskom podrijetlu latiniziranog lika *sandalum*, tada se naziv odnosi na sandalovo drvo, *Santalum album* L. Jurin upotrebljava naziv *bungur* što je naziv koji se nalazi u Karadžićevu rječniku (potvrda iz Bosne), a znači “otstupana, prebijena pšenica” (Škaljić 154), što je opći balkanski turcizam (tur. *bulgur*, v. Skok 1, 233 s. v. bulgur). U Belostenca (2, 34) je potvrđen varijantni leksem *bulgur*, ali samo s uputom na *pir* 3, što ne nalazimo, bez latin-

skog ekvivalenta ili daljnjeg objašnjenja. Talijanske nam potvrde ništa više ne rasvjetljuju situaciju, jer se *sandalo* odnosi na *Santalum album* (Penzig 2, 485), a objašnjenje *sorta di farro* govori da je riječ o piru, *Triticum spelta* (v. 3.45.).

1.22. *Sapinus* – jela – abete

sappium – jela, jelovina – abete.

Oznaka jela i jelovina, za *Abies alba* Mill. (= *Pinus picea* L.), u naših su leksikografa općenito jednoznačne.

1.23. *Spina* – drača, dračje – spina, spino

dumectum – drača – spineto

dumus – drača – spina

sentis – drača – spina

vepres – trn, trnje – spino, vepre

tribulus – trnje, dračje – tribolo

U označavanju različitih vrsta bodljikavog grmlja Jurin je neodređen, i za različite latinske oznake uglavnom donosi nazive *drača*, *trn*, ili kolektivno *trnje*, *dračje*. U klasičnom je latinitetu naziv *spina* označavao općenito bodljikavo, trnovito bilje; lik u pl. se odnosio na trnje koje tvori živicu, a uz razne kvalifikative označavao je tridesetak vrsta različitih porodica (André 300). U klasičnom latinitetu *dumus*, uz sinonim *uepres* označuje trnovito grmlje općenito, drač (André 121), što je očito slučaj i u Jurina. Lat. *sentis*, uz sinonim, *spina rubi* i dr. odnosio se na *Rubus fruticosus* L., no u Jurina je to općeniti naziv za drač. Lat. *vepres* se također odnosio na trnovito grmlje (André 326). Lat. *tribulus* i var. *tribolus*, *tribuolus* (< grč. τριβόλος “na tri vrška”) odnosio se na okrugle bodljikave plodove *Tribulus terrestris* L., zatim na *Fagonia cretica* L., *Trapa natans* L., te u različitim svezama na druge neke vrste roda *Trapa* L. (André 320). U talijanskom se nazivi *spina*, *spinete*, *vepre*, *tribolo* odnose na bodljikave biljke.

lycium – nika drača – licio, *sorta di* ...

Latinski naziv *lycium* (< grč. λύκιον¹⁰) u Plinija (12, 31; 24, 125) je označavao sok licij, koji se dobivao iz istočnjačke vrste krkavine, *Rhamnus punctata* Boiss., koji se rabio u ljekovite svrhe, a kasnije se analogijom

¹⁰ Naziv se odnosio na neku biljku iz Licije, v. Chantraine 650.

prenio na ljekovite pripravke koji su se dobivali i iz drugih biljaka. Pravi se licij dobivao, zapravo, od vrste koju su donosili iz Indije, *Berberis lycium*, tzv. *licium indicum*, a kao nadomjestak iz vrste *Berberis vulgaris* L. U staro su vrijeme licij upotrebljavale žene za postizanje sjaja u očima, a pronađen je i u grobu Augustove žene Livije. U nas je poznata orjenska krkavina, *Rhamnus orbiculata* Borm., te primorska krkavina, *Rh. intermedia* Steud. et Hochst. (= *Rh. infectoria* L.) (Šilić 1973: 151). Od naših starijih rječnika lat. *lycium* nalazi kod Belostenca (1, 754), gdje se naziva *pušpanovo drevo*.

senticetum – kupina – prunaja.

Lat. *senticetum* nije potvrđen kao oznaka za neku biljku, već označuje trnovitu živicu (Belostenec 1, 1108), što se u Jurina vjerojatno metonimijski prenosi na vrste kupine, *Rubus caesius* L. i *R. fruticosus* L.

spinus – divosliva, divlja sliva – susino salvatico

Lat. *spinus*, uz sinonime *prunus silvestris* i *spina nigra*, označavao je *Prunus spinosa* L. (André 301), jednako kao i u tal. *susino salvatico* (Penzig 2, 549), što je najvjerojatnije slučaj i u Jurina, no naziv *divosliva* je očito sam skovao prema uobičajenoj sintagmi *divja sliva*¹¹.

1.24. *Styrax* – sturač, dub – storace, albero

Lat. *styrax* (< grč. στύραξ) označavalo je stiraks, *Styrax officinalis* L., (André 306), koji se rijetko javlja u Dalmaciji, a na Braču u uzgoju, na što se vjerojatno odnosi i Jurinov fitonim *sturač*. Iz njegove se kore izlučuje zrnata smola, poznata pod nazivom čvrsti storaks, koji služi za kađenje a ima uporabu i u proizvodnji mirisa. Fitonim *sturač* je prilagodba lat./grč. naziva *styrax*, a još vjerojatnije tal. *storace*.

1.25. *Tamarix, myrica* – metljika – tamarigio, albero

Latinski naziv *tamarix* (Plinije 16, 80 i d.), uz sinonime *myrice*, *brya* i dr. označuje *Tamarix gallica* L. (André 310), što je ista oznaka kao i za talijanski *tamarigio*. Jurin naziv *metljika*¹² preuzima iz Mikalje (250) i Della Belle (721).

¹¹ Zabilježena je potvrda *divja šljiva* za Bosnu i Hercegovinu (Simonović 381), te nazivi *divjakinja*, *divljaka*, *šljivice divje* (Šulek 71, 395).

¹² Etim. v. Skok 2, 411 s. v. mesti (Ia).

1.26. *Taxus* – *dub lopuh* – *tasso, albero*

U klasičnom se latinitetu *taxus*, uz sinonime *atimallon*, *eb(h)ura*, *milax*, *milus*, *smilax* odnosi na tisu, tisovinu, *Taxus baccata* L. (André 311). Jurinov naziv *dub lopuh* nije zabilježen kao oznaka za to stablo.

1.27. *Ulmus* – *brist, bristovina* – *olmo*

samera – *sime od brista* – *seme d'olmo*

Latinski je naziv *ulmus* (André 334) označavao rod brijestova, *Ulmus* L., por. *Ulmaceae* i vrstu poljskog brijesta, *Ulmus campestris* L., na što se odnosi i ikavska Jurinova potvrda *brist*, koju nalazimo u Mikalje, a u Della Belle je potvrđen lik *bries*. Jurinov naziv *bristovina* tvoren je po analogiji na *rastovina*, *bukovina*. Klasičnolatinski naziv *samera*, i var. *samara*, označuje brijestov plod perutku. (André 280).

2. Drveće jestivih plodova

2.1. *Amygdalus* – *bajam, mendula* – *mandola*

Klasičnolatinski *amygdalus* (< grč. ἀμύγδαλον) odnosio se na bademovo drvo, *Prunus communis* Arc., Fritsch (= *Amygdalus communis* L.), kao i Jurinovi fitonimi *bajam* (turcizam perzijskoga podrijetla¹³), koji je tipičan za šibensko govorno područje, a donosi ga i Della Bella. Naziv *mendula*, što je dalmatoromanski ostatak od grč. ἀμύγδαλος¹⁴, tipičniji je za Istru i Primorje, i za to je područje potvrđen u Vitezovićevu rukopisnu rječniku.

2.2. *Arbutus* – *planika, planikovina, dub* – *corbezzolo*

unedo – *planika, stablo* – *corbezzolo*

arbutum II – *planika, voće* – *corbezzolo*

unedo – *planika, plod od planike* – *corbezzolo*

unedo II – *planike, voće od planike* – *albatrelle*

comaron – *maginja* – *corbezzolo*

fragrum (!) – *maginja* – *corbezzolo*

¹³ V. Skok 1, 87 s. v. badem.

¹⁴ V. Skok 2, 556 s. v. omendula.

U klasičnom latinitetu postoji nekoliko različitih naziva za planiku, *Arbutus unedo* L., por. vriješovki, *Ericaceae: arbutus*¹⁵, za stablo, *arbutum* i *fragum* za plod, *comaros* (< grč. κόμαρος), te *unedo*¹⁶ (André 38, 98, 141, 335). Fitonim *planika*¹⁷, kao oznaka za stablo i plod, pojavljuje se od najranijih rječničkih izvora (od Roccabonelle do Parčića), a lik *maginja*¹⁸, što ga ima i Jurin kao oznaku za plod, samo u Della Belle i Parčića (u ostalim je rječnicima potvrđen lik *meginja*).

2.3. *Castanea* – *kesten* – *castagna*

castanea II – *kosten, kostanj* – *castagna, frutto*

balanitis – *vrsta maruna okrugloga* – *sorta di castagna rotonda*

U klasičnom je latinskom naziv *castanea*, uz sinonime *balanitis*, *balanus Iouis*, *castanum* i dr. (André 50), bio oznaka za plod pitoma kestena, *Castanea sativa*. Fitonim *kostanj*¹⁹, sudeći prema rječničkim potvrdama apsolutno je najrašireniji lik, no Jurin na prvome mjestu navodi *kesten*, koji je i danas u standardnoj uporabi, te nigdje drugdje zabilježeni lik *kosten*, što je samo varijanta od *kesten*.

2.4. *Cedris* – *četrun*, *to jest voće od cedra* – *frutto di cedro*

malus citrea II – *cedar* – *cedro, albero*

Klasičnolatinski naziv *cedris* (Plinije 24, 20) posuđenica je iz grč. κεδρίς (Teofrast 1, 9, 4), a odnosi se na vrstu koja je najbližnja vrsti *Juniperus communis* L. (André 78). Valja napomenuti da je često dolazilo do brkanja naziva *cedris* s likom *cedrus*, koji je označavao *Cedrus libanotica* Link., te s likovima *citrus*, *cetrus* koji su označavali citrun ili cedar, *Citrus medica* Risso., por. rutvica, *Rutaceae* (André 93), na što se, pretpostavljamo, i odnose Jurinove hrvatske potvrde. Naziv za stablo je *cedar*, a za njegov plod *četrun*. Fitonim *četrun* potvrđen je u Roccabonelle i Della Belle, a u Mikalje varijanta *čedrun*.

¹⁵ Plinije 15, 98; za ostale klasične pisce, v. André 38 i 335.

¹⁶ Plinije 15, 99; Dioskurid 1, 133.

¹⁷ Etimologiju za *planika*, v. Skok 2, 675–676 s. v. planina.

¹⁸ Etim. v. Skok 2, 353 s. v. maginja.

¹⁹ Postanje je od tal. *castagno* < lat. *castaneus* < grč. κάστανος, v. Skok 2, 164 s. v. ko-

stan.

2.5. *Cerasum* – *trišnja* – *ciriegio*

cerasum II – *višnja* – *ciliegia, frutta*

chamaecerasus – *trišnja divljakinja* – *cameceraso*

Latinski naziv *cerasus* (< grč. κέρασος i κερασός)²⁰ u klasičnih je pisaca hiperonim koji označuje i trešnju, *Prunus avium* L., i višnju, *Prunus cerasus* L. (= *Prunus chamaecerasus* Wallr.), upravo onako kako bilježi i Jurin. Latinski naziv *chamaecerasus* (Plinije 15, 104) < grč. χαμαικέρασος, odnosio se na vrstu divlje trešnje, *Prunus prostrata* Labill. (André 83), na koju se možda odnosi i Jurinova potvrda, koja se sastoji od dva člana, ikaviziranog štokavskog lika *trišnja* i specifikacije za divlju vrstu – *divljakinja*, što je u hrvatskom jeziku neuobičajen način označavanja neke biljne vrste²¹. Talijanski je naziv *cameceraso* oznaka za *Lonicera alpigena* (Penzig 2, 87).

2.6. *Cornus* II – *drinjina*, *drinj stablo* – *corniolo*, *cornio*

cornum II – *drinjine plod* – *cornicula*

Latinski se naziv *cornus* odnosi na drijen, *Cornus mas* L., por. *Cornaceae* (André 101). U Jurina je riječ o potvrdama za istu vrstu, i on donosi likove *drinjina*²², za stablo i plod, i nezabilježeni lik *drinj*²³, za stablo, što odgovara pojavi sustavnog razlikovanja m. roda za stablo i ž. roda za plod (usp. danas u Šibeniku *trišanj* – *trišnja*, *višanj* – *višnja*).

2.7. *Cotoneum* – *dunja* – *cotogna*, *mela*

cydonium – *dunja* – *cotogno*

cydonia malus – *dunja* – *cotogno, albero*

cydonia malum – *dunja* – *cotogno*

erythrocoma – *tunje, oli dunje jabuke* – *melegrane*

chrysomela – *dunje zlatulje* – *cotogno di color d'oro*

Podatke o tome da su stari Grci i Rimljani, a kasnije i arapski liječnici neobično cijenili dunju, *Cydonia oblonga* Mill. (= *C. vulgaris* Pers.) nalazimo

²⁰ Grčke su potvrde podrijetlom iz nekog azijskog jezika, v. Chantraine 518.

²¹ “Sufiks *-inja* najčešće dolazi na imenice m. r. koje označuju osobu, a osnove im završavaju na *k, g, h*” S. Babić 1991: 268.

²² Lik *drinjina* nalazi se u Mikalje (83).

²³ Lik *drinj* nalazi se u Roccabonelle (§ 339) i u Mikalje (84), te u Šuleka (74) kao Visijanijeva potvrda.

veoma rano. Prvi spomen naziva κούμαλον (Alkman iz Lidije) seže u sredinu 7. st. pr. Kr. Stesihor Sikul bilježi naziv κυδώνια μάλα, a nakon njega, za latinski, Kolumela (12, 47, 1) *cydoneum malum*. Naziv *dunja* (nastao asimilacijom prema *dgunja*, a ovaj metatezom od *gdunja*, jedini sačuvao lat. *-d < cydoneum*) danas je u standardnoj uporabi.

Latinski naziv *erythrocomos* (Plinije 13,113) < grč. ἐρυθρόκομος (sc. ρόα), uz sinonime *malus Punica*, *leucocomos* i dr., odnosi se na neku vrstu šipka, *Punica granatum* L. (André 129, 198), jednako kao i tal. naziv *melegrane*. Teško je stoga reći da li se Jurinovi nazivi *tunja*²⁴ i *dunja jabuka*, što je sam skovao, odnose na neku podvrstu dunje, *Cydonia oblonga* ili na *Punica granatum*.

U klasičnom je latinitetu naziv *chrysolmelum* (Plinije 15,35 < grč. χρυσόμελον) označavao varijetet dunje zlatno-žute boje, *Cydonia oblonga*, ali i marelicu i breskvu (André 88). U Jurina je očito riječ o sličnom varijetetu dunje koju naziva *dunja zlatulja*; drugi član imenske determinacije izveden je od pridjevske osnove *zlat-* sa sufiksom *-ulja*²⁵, te predstavlja dvočlani fitonim koji je Jurin sam skovao.

2.8. *Dactylus* – *data*la, voće od pomke, voće od penika – *dattero*, *frutto*

palma II – *penik*, *poma dub* – *dattilo*, *albero*

dabula – *nika vrsta pome* – *dabula*, *sorta di palma*

Jurinovi nazivi *penik*²⁶ i *poma*²⁷ označavaju stablo palme koja nosi datulje, *Phoenix dactylifera* L., por. palmi, *Palmae* (za lat. *palma*, v. André 235), a plodovi se naizivaju *datale*²⁸ (u klasičnom latinitetu *dactylus* < grč. δάκτυλος, v. André 115). U Roccabonele se nalazi varijanta *datal*, a u Della Belle (245) lik *data*la, što ga preuzima i Jurin. Latinski naziv *dabla* (semitskog

²⁴ Likovi s početnim *t-*, kao *tunja*, *tkunja* (što ima Vitezović) mogu se smatrati leksičkim ostatkom iz dalmatoromanskoga, v. Skok 1, 557 s. v. *gdunja*.

²⁵ “Izvedenice od pridjeva (sc. na *-ulja*) označuju životinje, uglavnom krave”, Babić 1991: 328.

²⁶ Etim za taj naziv, kao i za varijantne likove *fenik*, *finik*, *finiks*, *penik*, *pinik*, *vinik* i Vitezovićev lik *pinig*, v. Skok 1, 511 s. v. *feniks*.

²⁷ *Poma* se nalazi u Šuleka kao Sabljarova potvrda za Dalmaciju, i posebno za Cavtat, etim. v. Skok 2, 594 s. v. *palma*.

²⁸ Etim. v. Skok 1, 381 s. v. *datal*.

podrijetla) označava neku slatku vrstu datulja, možda je latinizirana varijanta Jurinova latinskog lika *dabula* (André 113, 235).

2.9. *Ficus* – smokva, smokvenica – fico, tanto il frutto che l'albero

albiceratae ficus – bilosmokva, bilice smokve poput voska – *fichi bianchi*

caprificus – divlja smokva, divljasmokva – *ficaja selvatica*

busicon – gluha smokva – *sorta di fico*

marisca – gluha smokva – *fico insipido*

grossus – nedozrila smokva – *fico immaturo*

sycomorus – smokvenica, vrsta smokvenog stabla koja izvodi list poput murve, koju Slaoni misa(l) tomači, jagodičnog – *sicomoro*

Rod smokve, *Ficus* L., por. dudova, Moraceae, već je u starome vijeku bio poznat po velikom broju različitih uzgojnih i divljih vrsta. Lat. *ficus* (*figus*) posuđenica je, kao i grč. *συκῆ*, iz nekog mediteranskog jezika (DELL 232). U latinskom se *ficus albicerata* (Plinije 15, 70) odnosi na suvrst smokve voštano bijelih plodova (André 136), kao i u Jurina, koji je naziva skovanim nazivom *bilosmokva*, i pučkim nazivom *bilice*, što bi mogao biti autentičan naziv njegova kraja (ima ga i Šulek 365). Jednako je tako skovan i naziv *divljasmokva*.

Lat. *caprificus* u klasičnom latinitetu, uz sinonime *ficus caprius*, *ficus silvaticus* i dr., označava divlju smokvu ili smokvu gluhaču, *Ficus carica silvestris* Risso (André 70), koju i Jurin naziva uobičajenim dvočlanim nazivom *divlja smokva*. Za netečne vrste smokava Jurin donosi naziv *gluha smokva*, što ima i Della Bella, uz lat. *marisca*, dok drugi lat. naziv *busicon* nalazimo u predlineovskom latinitetu, primjerice u Belostenca (1, 198), koji naznačuje da se radi o vrsti jako velike *ali netečne duhe i teka*.

U klasičnom je latinitetu naziv *grossus* (Plinije 23, 128) označavao plod divlje smokve, *Ficus carica silvestris*. U našim je rječnicima riječ o ranoj, nezreloj smokvi: *nezrela smokva*, *figa nezrela* (Della Bella 314, Vitezović l. 228, Belostenec 1, 616, Jambrešić 346, Patačić l. 346)

Lat. *sycomorus*, posuđeno iz grč. *συκόμορος*²⁹, odnosilo se na vrstu smokve jestivih plodova iz istočne Afrike, od čijega su drva stari Egipćani izrađivali sarkofage (Kušan 148). Od naših je starijih rječnika lat. *sycomorus* potvrđeno samo u Patačićevu rukopisnu rječniku (l. 512), koji je naziva *murva figasta* i *figa nora*.

²⁹ Tvoreno od *συκῆ* "smokva" + *μόρον* "dud" (Marzell 2, 431).

phycos – *morska smokva* – *fico marino*

Latinski nazivi *fucus marinus* (Plinije 26, 103), zatim likovi *phycos* i *phycos thalassion* < grč. φῦκος i φ. θαλάσσιον (Teofrast 4, 6, 2; Dioskurid 4, 99) odnose se na vrstu morske alge *Posidonia oceanica* Del. (André 142, 249). Ova morska biljka sa smokvom očito nema nikakve veze, ali pretpostavljamo da se u hrvatskom ekvivalentu *morska smokva* pojavljuje naziv *smokva* samo zbog brkanja lat. *fucus* i *ficus*.

2.10. Granatum – *šipak* – *pomo granato*

punica arbor – *šipak stablo* – *melagrano*

punicum malum vel pomum – *šipak jabuka* – *melagrana*

apyrinum – *slatki šipak* – *melagrana*

cythinus – *razumi se prvi cvit šipkov* – *primo fiore di melo granata*

malicorium – *šipkova kora* – *scorzo di pomo*

U Plinija i Kolumele zabilježeni su nazivi *malum punicum* i *malum granatum* (André 198), koji se odnose na šipak ili mogranj, *Punica granatum* L. Jurin za tu vrstu upotrebljava najrašireniji naziv *šipak* i *šipak jabuka*, što je kalk prema latinskom nazivu. Latinski naziv *apyrinum* (< grč. ἀπύρηνος πόα) odnosi se na neku podvrstu šipka (André 37). Za šipkov pup, lat. *cythinus* (< grč. κύτινος, André 113) donosi opisni naziv *prvi cvit šipkov*, jednako kao i Vitezović (I. 137), a spominje i *šipkovu koru*, što je kao ljekarnički termin – *malicorium* – navodi Plinije (23, 107).

2.11. Isocinnamon – *vrsta rogača iz India* – *isocinnamo*

casia – *indijski rogač* – *cassia*

Latinski naziv *isocinnamon* (Plinije 12, 98), uz sinonime *daphnitis* (< grč. δαφνίτις) i *casia* (< grč. κασσία) odnosi se na indijski cimet, *Cinnamomum cassia* Bl. (André 75, 172, 116), a Jurin ga opisuje i upotrebljava naziv za vrstu poznatu u Dalmaciji – *rogač*, koji u nekim elementima izgledom podsjeća na indijski cimet (boja, kožasta opna).

lada – *ladan* – *imbrentina*, *erba*

Latinski je naziv *lada* “barbarski” lik koji je označavao neku vrstu koja je slična onoj na što se odnosi i lat. *casia* (Plinije 12, 97) (André 177). Tal. se naziv *imbrentine* odnosi na *Cistus monspeliensis* L. (Penzig 2, 283). Usamljeni Jurinov naziv *ladan* je na m. rod prilagođeni *lada*.

2.12. *Lentiscus* – dub trišlja – *lentisco*, *albero*

Klasičnolatinski naziv *lentiscus* odnosio se na *Pistacia lentiscus* L. (André 183), na što se odnosi i Jurinov fitonim *trišlja*. Za istu biljku uz latinsku natuknicu *lentiscus* u Belostenca (1, 733) nalazimo fitonim *smrdel* i opis: *vsigdar zelen, trikrat v letu rodi*, a u Jambrešića (490) se uz isti latinski naziv nalaze adekvati *mirtovika*, *mirtvikovo drevo*.

2.13. *Malum* – jabuka – pomo

anthalium – nika obla jabuka – *antalio*

daca – nika vrsta gluhi jabuk koje zdrijaju prije vrimenta – *sorta di pomi vilissimi, maturi avanti tempo*

hypomelis – jabuka – *lazzeruolo*

pomus – jabuka, to jest stablo i svaka druga vočka koja daje plod – *pomo, albero*

pomum – jabuka i svako drugo voće za blagovati plod – *pomo ed ogni sorta di frutti da mangiare*

U klasičnom se latinitetu naziv *malum* (< grč. μάλον) odnosio na voće sa sjemenkama ili s košticom (osim jagodičasta voća) (Plinije 15, 39–52), a kasnije i na jabuku, *Malus communis*, dok su se pojedine vrste voća takvih karakteristika označavale s pomoću raznih determinativa: *malum citreum*, *m. medicum*, *m. cydonium*, *m. persicum* itd. (André 196–199). Već je u klasičnom latinitetu leksem *mālus* “jabuka” bio ozbiljno ugrožen postojanjem homonima *mālus* “jarbol” i pridjeva *mālus* “zao”, pa ga zamjenjuje leksem *pomum* (od kojega imamo brojne nastavljaje u romanskim jezicima, v. REW 6645). Iz Jurinovih potvrda razaznajemo da se fitonim *jabuka* također odnosi konkretno na *Malus communis* Lam., ali i na svako drugo jestivo voće. U latinskom se naziv *hypomelis*, uz sinonim *mespilum* i dr., odnosi na mušmulu, *Mespilus germanica* L., a talijanski naziv *lazzeruolo* na *Crataegus oxyacantha* L. (Penzig 2, 300), pa je stoga teško reći što se krije iza Jurinova općenita naziva *jabuka*. Latinski naziv *daca*, kao fitonimijsku potvrdu, nismo našli ni u klasičnih pisaca ni u srednjovjekovnom latinitetu, a Jurinov se opis odnosi na neku vrstu rane, ne baš ukusne, jabuke. Lat. *anthalium*, uz sinonim *cyperus*, odnosi se na zemne lješnjake (šiljev gomolj), *Cyperus esculentus* L. (André 32), na što se očito ne odnosi Jurinov opisni naziv *nika obla jabuka*, dok u Belostenca (1, 102), uz isti latinski naziv, nalazimo opis: *sad okrugel kod nešplin vu Egiptomu poley Potoga Nila rastuči*.

2.14. *Malus armeniaca* II – *armelinka vočka* – *albercocco*

armeniaca malus II – *armelina vočka* – *armellino, albero*

U klasičnom latinskom naziv *armeniacum* (sc. *pomum/malum*) označavao je vrstu marelice, *Prunus armeniaca* L., por. Rosaceae, koja dozrijeva kasnije od one koju su nazivali *malum praecox* (André 41). Jurinovi nazivi *armelinka* i *armelin* talijanske su posuđenice (tal. *armellino*, mlet. *armelin* < lat. **armeninus* < *Armenia*, s disimilacijom $n - n > l - n$, v. Skok 1, 62 s. v. *armelin*).

2.15. *Malus Assyria* – *naranča* – *arancia*

U klasičnom latinitetu naziv *malus Assyria*, uz sinonime *malum citreum* i *citrus* odnosi se na *Citrus medica* Risso. (André 93, 196). Za rasprostranjenje naranče gorka okusa *citrus aurantium amarum*, *Citrus aurantium* L., u južnoj Europi preko Sicilije, zaslužni su arapski liječnici (10–11. st.). Ona je sve do 16. st. bila jedina poznata odlika, sve dok Portugalci nisu iz južne Kine u Europu prenijeli slatku vrstu *citrus aurantium dulce*, koja je zbog ugodna okusa ubrzo potisnula stari varijetet i naslijedila većinu njezinih naziva. Svi naši stariji rječnici (Roccabonella, Mikalja, Della Bella) donose naziv *naranča*³⁰.

2.16. *Malus medicum* II – *lemun* – *limone*

Latinski naziv *malum medicum* (Plinije 15, 47) < grč. μῆλον Μηδικόν (Dioskurid 1, 115, 5), uz sinonime *malum citreum*, *cedrium*, *citrum* i dr., odnosi se, kao što smo već vidjeli, na citrun, *Citrus medica* Risso, ili *četrun*, kako ga sam Jurin naziva, a njegov naziv *lemun*³¹ najvjerojatnije je oznaka za obični limun, *Citrus limonum* Risso, kojega je kultura uzgoja u Europi proširena posredstvom arapskih liječnika (10–11. st.).

2.17. *Mespilus* – *mušmul stablo* – *nespolo, albero*

mespilum – *mušmula, voće* – *nespola, frutto*

³⁰ Etim. v. Skok 2, 503 s. v. *naranča*.

³¹ Etim. za *lemun*, v. Skok 2, 287 s. v. *lemon*.

Latinski nazivi *mespilus/mespilum* (< grč. μέσπιλον) označavali su stablo i plod mušmule, *Mespilus germanica* L., na što se odnose i Jurinove potvrde *mušmul/mušmula*³², koje su posve uobičajene u pučkoj uporabi.

2.18. *Morus* – *murva*, *stablo* – *moro*, *gelso*

morum – *murva*, *voće* – *mora*, *gelsa*

sycaminus – *vočka murva* – *moro*, *albero*

Latinski naziv *morus* (< grč. μόρον “zreo”) označuje stablo, a *morum* plod duda, *Morus nigra* L. a kasnije i *Morus alba* L., uz sinonim *sycaminus* (< grč. συκάμινος, Dioskurid 1, 38, v. André 212, 308). Hrvatski naziv *murva*³³, uz naziv *dud*, opće je rašireni fitonim u Dalmaciji.

2.19. *Nux* – *orih*, *orah* – *noce*

juglans – *orih*, *orah razumije se plod i dub* – *noce*, *frutto e albero*

corylus, nux juglans – *orah*, *orih* – *nocciuolo*; *noce*

nucula – *orašćić*, *orašić* – *nocella*

mollusca – *meki orah* – *mollusca spezie*

naucum – *kora oli lupljina orihova*, *orašnica* – *nocciolo*, *scorza*

U klasičnom se latinitetu naziv *nux* odnosi na koštunjičavo voće općenito, a uz sinonime *nux juglans*, *nux regia*, *caryon* i dr., na orah, *Juglans regia* L. (André 221), dok *corylus* označava isključivo lijesku, *Corylus avellana* L. (v. 2.23.). Jurin upotrebljava dvije varijante: ikavski lik *orih*, koji je tipičan za čakavsku Dalmaciju, te lik *orah*, koji se nalazi u Mikalje i Della Belle, i štokavska je varijanta sveslav. i praslav. lika *oreħs*³⁴. Lat. deminutivni lik *nucula* odnosi se na nedozreli orah, što Jurin naziva također deminutivima *orašćić* i *orašak*, koji su u našoj pučkoj fitonimiji zabilježeni kao oznake za *Myristica moschata* Thunb. (= *M. fragrans* Houtt.) (Šulek 267). Podvrstu oraha meke jezgre Jurin naziva *meki orah*, što je štokavski naziv za ono što kajkavci zovu *mehki oreh* (Belostenec 1, 787), *oreh mehkiš*, *mehkač oreh* (Jambrešić 578), dok Vitezović (l. 345) ima samo *mehkiš*. I za orahovu ljusku Ju-

³² Etim. v. Skok 1, 141 s. v. beskola.

³³ Etim. v. Skok 2, 484 s. v. mura².

³⁴ Etim. v. Skok 2, 562 s. v. orah.

rin navodi nazive, vjerojatno iz svoga govora, *lupljina*³⁵ i *orašnica*, koji nisu drugdje zabilježeni.

2.20. *Olea* – *maslina* – *oliva*

oliva – *maslina* – *oliva*

oleaster – *divlja maslina*, *divomaslina*, *orkulica* – *oleastro*, *ulivo*

pausia – *maslina*, *voće* – *oliva da far olio*

(*sampsa* – *koščica od masline* – *nocciolo*)

Latinski nazivi *olea* i *oliua*, posuđenice iz grč. ἐλαί(ῥ)α (André 225), uz sinonime *orchas*, *orchis*, *pausea* i dr. označavao je pitomu maslinu, *Olea europaea* var. *sativa* Hoffm. i Lk., a naziv *oleaster* odnosio se na divlju vrstu masline, *Olea europaea* var. *silvestris* Miller. (André 226). Jurin bilježi samo naziv *maslina* (južnoslavenska kršćanska prevedenica od *oliva*, praslavenskog postanja³⁶) koji je i danas najrašireniji. Za divlju vrstu masline donosi uobičajeni dvočlani naziv *divlja maslina*, ali i stvorenu složenicu *divomaslina*, što je tip složenice koju on često rabi. Nepotvrđeni deminutivni lik *orkulica* izvedenica je od *orkula* (govori se u Korčuli), a odnosi se na krupnu neizdašnu maslinu. Naziv je dalmatoromanski leksički ostatak što smo ga primili preko grčkoga ὄρχις “testiculum”, koji je metaforički prenesen na okrugli oblik ploda.³⁷

2.21. *Persicum* II – *praskva voće* – *persico*, *frutto*

tuber – *dub*, *gomoljika*, *to jest voće* – *nocepersico*

Latinski naziv *persicum*³⁸ (sc. *malum*) označavao je breskvu, *Prunus persica* Eatsch, Stokes (= *Persica vulgaris* Mill.), por. ružovki, *Rosaceae*, i iz njega su nastali hrvatski nazivi. Stariji je lik *praskva*, koji se nalazi u Jurina, dok su kasniji likovi oni s početnim *br*-. Sudeći po tal. nazivu *nocepersica*, riječ je o oznaci za istu vrstu (Penzig 2, 368), što se ne bi moglo reći i za latinsku oznaku *tuber*, koja se odnosi na korijen, gljivu i križalinu (André 322).

³⁵ U Skoka (2, 331. s. v. lupiti¹) je potvrđen lik *ljupljina* (potvrda iz 18. st. za sjevernu Dalmaciju i u Pavlinovića), te likovi *lupina*, *lupinja*, *ljupina* koji se svi izvode iz gl. *lupiti*, baltoslav., sveslav i praslav. postanja.

³⁶ Etim. v. Skok 2, 382 s. v. maslo.

³⁷ Etim. v. V. Vinja 1967: 210.

³⁸ Pridjev je izveden iz *Persia*, v. DELL 500.

2.22. *Pirus* – kruška stablo – pero, albero

pyrum – kruška – pero

pirum – kruška, plod – pero, frutto

volema – kruške batovače – pere grasse

achras – divlja kruška, trn – albero di pero

piraster – trnjevača, divlja kruška – pero salvatico

U klasičnoj latinštini nazivi *pirus*, *pirum* (posuđenica iz nepoznata izvora, v. DELL 410) oznake su za stablo i plod kruške, *Pirus communis* L. U Andréa (251–253) je zabilježeno preko 70 dvočlanih latinskih naziva koji se odnose na samonikle vrste krušaka. Grafija *pyrus* koju srećemo u raznim izvorima, a i u Jurina, predstavlja vjerojatno hiperkorektizam. Za našu fitonimiju Šulek (177–179) navodi tristotinjak naziva koji označavaju različite vrste i podvrste krušaka. U Roccabonelle, Vrančića, Kašića, Mikalje i Della Belle nalazi se naziv *kruška*, što ima i Jurin. Naziv *kruška batovača*³⁹, Jurin preuzima iz Mikalje i Della Belle, a isti naziv donosi i Vitezović, uz sinonime *debele hruške* i *bosanke*. Vrste divlje kruške u latinskom se nazivaju *achras*, *pyraster* i *pyrus sylvestris* (André 16), a Jurin ih naziva hiperonimom *trn*, te uobičajenim dvočlanim nazivom *divlja kruška*, ali i, samo u njega zabilježenim, fitonimom *trnjevača* (u Šuleka je zabilježeno *trnovača*).

2.23. *Pistacium*; *avellana* – lišnjak – pistacchio

Lijeska, *Corylus avellana*, por. Betulaceae, u latinskom se naziva *avellana*, *nux avellana*, *nux Pontica*, *corylus* i dr. (André 221), dok se *pistacium* u klasičnom latinitetu odnosio na *Pistacia vera* L. No Jurinova potvrda *lišnjak* nedvojbeno je oznaka za plod *Corylus avellana* L. i nalazi se u svim našim starijim rječnicima (Roccabonella, Vrančić, Kašić, Mikalja) i kod M. Marulića.⁴⁰

2.24. *Prunus* – sliva stablo, vočka – prugno, susino

prunum – sliva – prugna, susino

nuciprunum – sliva navrnuta na orih – prugno innestato

Latinski naziv *prunus* (*prunum*) odnosi se na vrste *Prunus domestica* L. i, nadalje, *Prunus insititia* (L.) Jusl., te na podvrste nastale križanjem tih

³⁹ Etim. za *batovača*, v. Skok 1, 123 s. v. batvo.

⁴⁰ AR 6, 253.

dvaju rodova. Kultura uzgoja šljiva bila je razvijena već u starome vijeku. Tako i Plinije (15, 41) spominje vrstu *nuciprunum* (André 220) što upravo označava vrstu koju Jurin objašnjava: *sliva navrnuta na orih*. Sličan opis nalazimo i u Jambrešićevu rječniku (608): *sliva vu orehovo drevo vceplena*. Hrvatski naziv *sliva* stariji je lik od lika *šljiva*⁴¹, koji je danas u standardnoj uporabi.

2.25. *Sorbus* – oskoruša, stablo – sorbo, albero

sorbum – oskoruša, plod – sorbo, frutto

U klasičnom se latinitetu naziv *sorbus* (neutvrđene etimologije, v. DELL 637) odnosi na oskorušu stablo, *Sorbus domestica* L., a *sorbum*, na njezin plod. Vrančić, Kašić, Mikalja i Della Bella također navode *oskoruša*⁴² kao naziv za stablo i plod.

2.26. *Vitis* – loza, prut od loze – ramo, sarmento

uva – grozdje – frutto noto

bannanica – vrsta grozdja – bannanica, sorta d' uva

basilica – vrsta nikoga grozdja – spezie d' uva

ferabitis – divoloza – vite salvatica

inerticula – vrsta loze – sorta di vite

irtiola – vrsta loze iz Umbrie na koi raste sitno grozje – sorta di vite

labrusca – divoloza, grešika – labrusca o labrusco

labrusca II – grešika, divje grozdje – abrostino, uva salvatica

oenanthe – cvit divoloze – fior di lambrusca

stica; uva apiana – vrsta grozdja, muškat grozdje – stica o sia uva muscattella

uva julia – trebidrag, rano grozdje – uva lugliatica

uvae passae dulcores majoresque – cibib, veliko suho grozdje – zibibo

venicula – vrsta grozdja rečeno od Mlečana marzemina – sorta d' uva detto da eziani marzemina

visula – vrsta loze – visula, sorta di vite

U klasičnih pisaca lat. *vitis*, uz sinonime *vinea*, *viticula*, *cilicium*, odnosi se na vinovu lozu, *Vitis vinifera* L., por. lozovki, *Vitaceae*. Razne sorte vi-

⁴¹ Etim. v. Skok 3, 405 s. v. šljiva.

⁴² Etim. v. Skok 2, 570 s. v. oskoruša.

nove loze označuju se različitim kvalifikativima: *v. agrestis*, *v. labrusca*, *api-ana v.*, *psithia v.*, a plod se naziva *uva* (André 333, 337).

Latinski naziv *bananica* (Plinije 14, 37) odnosi se na cijepljenu lozu poznatu u Umbriji i Sabiniji (André 51), a Jurin samo naznačuje kao *vrsta grozdja*.

Naziv *inerticula (uitis)*, uz sinonim *amarcion*, označava sortu grožđa od koje se dobija vino s manjim postotkom alkohola (André 27, 169), no Jurin navodi samo opisni naziv *vrsta loze*.

Latinski naziv *irtiola* nije potvrđen u klasičnom latinitetu, nego ga nalazimo u predlineovskim nomenklaturama. Tako Belostenec s. v. *irtiola* (1, 716) donosi opis *stanovita fela trsa*, a Jambrešić (458) *osebujni trs latinski vu Umbriji*, što odgovara i Jurinovu opisu: *vrsta loze iz Umbrie na koi raste sitno grozje*.

Latinski naziv *labrusca* (Plinije 14, 98; Izidor 17, 5, 3) odnosi se na divlju lozu, *Vitis silvestris* Gmel., koja je u Europu donesena iz Amerike gdje je dala mnogo različitih odlika. Na istu se vrstu odnose i Jurinovi fitonimi *divje grozdje*, *divoloza* i *grešika*⁴³. U Della Belle (423) se naziva *divja loza*. U kajkavskim rječnicima je najrašireniji naziv *vinika*, a u Vitezovića se naziva *lozunika*, *divji trs* i *vinika*. U klasičnom se latinitetu naziv *oenanthe* (Plinije 12, 132 i d.) također odnosi na cvijet divlje loze, ili kako ga Jurin naziva *cvit divoloze*.

Latinski naziv *uva apiana*⁴⁴ (Plinije 14, 24; 81; Kolumela 3, 2, 17), uz sinonim *psythia*, odnosi se na sortu muškata, što ga Mikalja (123) naziva *muškateo grozdje*, *muškatio*, Della Bella (781) *pčelinje grozdje* i *muškatio*, a Vitezović (I. 4 i 37) *muškat* i *muškatel*. U Šuleka (254) je naziv *muškat*, što ga ima i Jurin, uobičajeno za Dalmaciju, a upotrebljavaju ga i kajkavski leksikografi (Habdelić, Belostenec, Jambrešić i Patačić)⁴⁵. Jurinov latinski naziv *stica* očito je u vezi s klat. *sticula* (Kolumela 3,2,27), koje je označavalo vrstu loze (DELL 648).

U klasičnom je latinitetu naziv *uen(n)u(n)cula* (sc. *vitis*) (Plinije 14, 34) oznaka za cijepljenu lozu, na što se vjerojatno i odnosi Jurinov latinski na-

⁴³ Etim. v. Skok 2, 548 s. v. *ogresta*.

⁴⁴ Sam naziv upućuje na to da je riječ o grožđu koje vole pčele (< lat. *apis* "pčela"), što znači da je riječ o slatkom plodu.

⁴⁵ V. KR sv. 7, 9.

ziv *venicula*. No on ne donosi hrvatski ekvivalent nego samo naznačuje da se u mletačkom kaže *marzemina*⁴⁶.

Latinski naziv *uva julia* nismo našli u klasičnim izvorima, već samo u Della Belle, od kojega Jurin i preuzima hrvatski naziv *tribidrag*, dok Mikalja (123), uz isti hrvatski naziv, navodi lat. *uva precocia* i *uva praecoqua*. Ni u AR ni u Skoka ne nalazimo naznake o porijeklu naziva. Jedino formalno poklapanje možemo naći za prvi dio naziva *trebi-* u tal. *trebbiano* (< lat. *Trebulanus* < *Trebula* “ime različitih gradova južne Italije”), što je naziv za bijelo vino istoimene loze, koja se uzgaja u središnjoj Italiji (Zingarelli 2044). Drugi dio naziva *drag(a)* nalazimo kao usamljenu potvrdu *draga* (18 st., Pohlin) “vrsta vina”, koja u Bezlaja (1, 110 s. v. draga IV), uz neke formalne paralele, bez semantičkog poklapanja u drugim slavenskim jezicima, ostaje bez etimologije. Pučko bi tumačenje naziva bilo “grožđe koje se rado jede”, “drago ga je trijebiti bobicu po bobicu”.

2.27. Zizyphum II – čičindra voće – gioggiola

U klasičnom su latinitetu potvrđeni nazivi *zizyphus*, *zizyphon* (< grč. ζιζύφον) kao oznake za *Zizyphus* (i *Ziziphus*) *jujuba* Tourn. ex. L. (André 341), jednu od najstarijih korisnih biljaka istočne Azije. Jurinov naziv *čičindra*⁴⁷ potvrđen je u Roccabonelle (§ 384), Della Belle, te kasnije u Parčića.

3. Ljekovito, jestivo, začinsko i drugo korisno bilje

3.1. Abrotanum II – srčano zelje – abrotano

U klasičnih se pisaca naziv *abrotonon* (< grč. ἄβρότονον, Teofrast 6, 7, 3) odnosio na veliki pelin, *Artemisia arborescens* L. (Carnoy 1), a prema Šuleku (373) Jurinov bi naziv *srčano zelje* označavao *Artemisia paniculata* Lam. i *Artemisia abrotanum* L., kao i tal. *abrotano* (Penzig 2, 6). Naziv *srčano zelje* (izv. od *srce*) nastalo je iz pučkog vjerovanja da biljka dobro djeluje na bolesti srca.

⁴⁶ Boerio (401) za mletački dijalekt donosi naziv *marzemina*, te varijante *marzemino*, *marzomino*, *marzimino*, i definira ga kao “sorta d’uva notissima nera”.

⁴⁷ Etim. v. V. Vinja, *Jadranske etimologije I*, s. v. čičimak.

3.2. *Absinthium* – pelin trava, dobra za lik – assenzio

U klasičnom se latinitetu naziv *absinthium* (< grč. ἀψίνθιον), uz brojne sinonime, odnosio na pravi (gorki) pelin, *Artemisia absinthium* L., koji se od najstarijih vremena upotrebljavao kao ljekovita biljka (Carnoy 2). Poznawali su je i rabili stari Asirci, Egipćani, Grci i Rimljani kao sredstvo za poticanje teka i poboljšanja probave. Dodavanjem pelina vinu priređuju se posebna gorka vina (pelinkovac, vermut), a poznato je i pelinovo žestoko piće absint. U svim se našim starijim rječnicima pojavljuje fitonim *pelin*⁴⁸. Talijanski naziv *assenzio* odnosi se na istu biljku (Penzig 2, 18).

seriphium – morski pelin – assenzio marino

Latinski naziv *seriphium* (< grč. σέριφον), uz sinonim *absinthium marinum*, odnosi se vjerojatno na *Artemisia caerulea* (André 14). Jurinov naziv *pelin morski* donose i Roccabonella (§119), Mikalja (408) i Della Bella (111) uz lat. naziv *seraphium*, što je najvjerojatnije oznaka za *Artemisia maritima*, kao i tal. *assenzio marino* (Penzig 2, 41).

artemisia – crni pelin – artemisia

botrys – crni pelin – artemisia

U klasičnom se latinitetu naziv *artemisia* (< grč. ἀρτεμισία < Ἄρτεμις “grčka božica Artemida”) odnosio na nekoliko vrsta roda *Artemisia* L. (*A. arborescens*, *A. campestris* i *A. genipi*) (André 42). Lat. *artemisia*, uz sinonim *botrys*, *apium rusticum* i dr., odnosi se na mirisavu lobodu, *Chenopodium botrys* (André 27). Jurinov naziv *crni pelin* nalazimo u različitim varijantama: *pelin črni* (Mikalja 408), *pelin carni* (Della Bella 107), *pelin črni* (Belostenec 2, 346), te *crni peljen* u Parčića (634), gdje se identificira kao *Ambrosia maritima*. Dvočlani fitonim *crni pelin* u našoj se fitonimiji također može odnositi na nekoliko srodnih vrsta: *Artemisia latifolia* L., *Artemisia vulgaris* L., *Ambrosia maritima* L. i *Chenopodium botrys* Lg. (Šulek 287). Talijanski se naziv *artemisia* odnosi na *Artemisia vulgaris* L. (Penzig 2, 37).

3.3. *Achilleos* – kunjirep – millefoglio

millefolium – kunjirep, trava od iljadu lista – millefoglio

myriphyllion – kunjirep – millefoglie.

stratiotis – trava kunjirep – millefoglio

⁴⁸ Riječ je balkanska (imaju je svi balkanski narodi) slavenskog podrijetla, v. Skok 2, 633–634 s. v. pelin.

Klasičnolatinski naziv *Achilleos* (< grč. ἀχιλλειος “Ahilov”), uz sinonime *millefolia*, *millefolium*, *myriophyllum* i dr., odnosi se na ljekoviti stolisnik, *Achillea millefolium* L., por. glavočika, Compositae, dok naziv *stratiotes*, uz sinonime *achilleis* (-eas), *millefolium*, *myriophyllum*, i dr. označava klasasti krocanj, *Myriophyllum spicatum* L. (André 80, 209, 214). Obje su biljke dobile Ahilovo ime zbog vjerovanja da je Ahil njima liječio ranjenog mizijskog kralja Telefa, a prepletanje ostalih naziva leži u pučkom zapažanju određenih sličnosti među biljkama, koje je izraženo semom “velik broj listića” (usp. Jurinov opis: *trava od iljadu lista*), pa se događa da se u pučkim nomenklaturama naziv za poznati i cijenjeni stolisnik upotrebljava i kao denominacija manje poznati krocanj. Za obje biljke Jurin upotrebljava naziv *kunji rep*⁴⁹, što nalazimo u Mikalje (220), Della Belle (487) i u Parčića (377). Talijanski se naziv *millefoglia*, i var. *millefogle*, odnosi na *Achillea millefolium* (Penzig 2, 347).

3.4. *Aegonichon* – *postenica* – *egonico*

U klasičnom latinitetu *aegonichon* (< grč. αἰγόνυχον), uz sinonime *lithospermon*, *diospyron* i dr., odnosi se na ptičje proso, *Lithospermum officinale* L., por. *Boraginaceae* (André 19). Jurinov je ekvivalent *postenica*⁵⁰ neproziran i nezabilježen u našoj fitonimiji. U Šuleka (306) se nalazi formom srodan naziv *postenka*, koji se odnosi na *Scabiosa arvensis* L., te nazivi *postjenak*, *postenjak* koji se odnose na *Campanula garganica* Ten. i *Campanula pyramidalis* L.

3.5. *Althaea* – *bili sliz visoki* – *malvavischio*

althea II – *vrsta sliza* – *alcea*

malva – *sliz, sliez* – *malva*

moloche – *sliz* – *malva*

alcea – *vrsta od trave sliza* – *alcea, spezie di alva*

Za različite vrste sljeza Jurin rabi ikavsku varijantu *sliz*⁵¹ i na jednom mjestu Della Bellin jekavski lik *sljez*.

⁴⁹ Etim. v. Skok 2, 233 s. v. kuna.

⁵⁰ Možda se može pomišljati na tal. *postema* < lat.(grč) *apostema* “prišt”, jer se mljeveno proso stavlja na prišteve i naboje. To se potvrđuje i sa sastavnicom -vυxov u αἰγόνυxov “nokat”, a to je dio oznake za paronihiju “poganac”.

⁵¹ Etim. v. Skok 3, 285 s. v. slijez.

U klasičnom se latinitetu naziv *althaea*, uz sinonime *hibiscus*, *malva agrestis* i dr., odnosi na bijeli ili pitomi sljez, *Althaea officinalis* L., a *malva*, uz sinonim *moloche*, u prvom redu općenito na rod *Malva* L., te na vrstu *Malva silvestris* L. (André 195).

Latinski naziv *alcea* (> grč. ἄλκαία) odnosi se na vrstu sljeza *Malope malacoides* L. (André 23).

Talijanski nazivi *malva vischio*, *alcea* i *malva* odnose se na *Althaea cannabina* L. i *A. officinalis* L. (Penzig 2, 18, 325, 326).

plistolochia – vrsta sliza – *plistolochia*

polyrrhizos – nika vrsta sliza – *polirrizo*, *erba*

Naziv *polyrrhizos* (< grč. πολύρριζος), uz sinonim *plistolochia*, u klasičnom se latinitetu odnosio na vrstu *Aristolochia pistolochia* L. (André 257), a iz Jurinova opisa *vrsta sliza* ne može se reći o kojoj je vrsti riječ, jer ni u talijanskom pučkom nazivlju nisu potvrđeni nazivi *plistolochia* i *polirrizo*.

3.6. *Amaracus* – *trava scena* – *majorana erba*

marum – *sanseg* – *persa erba*

Latinski *amaracus* (< grč. ἀμάρακος) označava nekoliko mirisnih biljaka: vrste mažurana, *Majorana hortensis* Moench i *Majorana microphylla*, vrste roda *Origanum* L. i *Satureja* (L.) Briq. (André 26), zatim kamilicu, *Matricaria chamomilla* L. i matrik, *Chrysanthemum parthenium* Berth. Drugi latinski naziv *marum* zastupljen je danas kao vrsteni pridjevak *Teucrium*, također iz por. *usnača*, *Labiatae*, kao i *Majorana* i *Origanum*. Sudeći po Jurinovoju hrvatskoj potvrdi *sanseg*, koja se nalazi u Mikalje (242) i Della Belle (556), riječ je nedvojbeno o mažurani, *Majorana hortensis*. U srednjovjekovnom latinitetu, osim naziva *amaracus*, nalazimo i varijante *amaricus*, *amarico*, *maioracus* koji označuju začinsku biljku mažuran, na koju se vjerojanto odnosi i Jurinov neprozirni naziv *trava scena*. Talijanski se nazivi *majorana* i *persa* odnose na *Origanum majorana* L. (= *Majorana hortensis* Moench.) (Penzig 2, 324, 408).

3.7. *Ambrosia* – *kunja* – *ambrosia*, *sorta d'erba*

ambrosia II – *kunja*, *vrsta trave prilična ruti*, *petrovac* – *ambrosia*, *sorta d'erba*

U klasičnom se latinitetu naziv *ambrosia* (< grč. ἀμβροσία) odnosio na mirisavu lobodu, *Chenopodium botrys* Lg., por. *lobodnjača*, *Chenopodiaceae*,

ali i na drugu mirisavu biljku *Ambrosia maritima* L., por. glavočika, *Compositae*, na koju se odnosi i Jurinova potvrda *kunja*⁵², koja se nalazi u Mikalje, Vitezovića, Della Belle i u Stullija. Naziv *petrovac* u Šuleka (292) je naznačen kao oznaka za *Crithmum maritimum* L. Talijanski naziv *ambrosia* označuje *Ambrosia maritima* (Penzig 2, 23).

3.8. Ambubleja; cichorium – žutinica – cicorea

intubus II – žutinica – *indivia*, *erba*

chreston – žutinica – *cicoria*, *radichio*

hedyppnois – *divlja žutinica* – *cicoria selvatica*

intibum – žutinica – *cicorea*

seris – *pitoma žutinica* – *cicoria*

U klasičnom se latinitetu nazivi *ambubaiia*⁵³, te sinonimi *cichoreum*, *intubus*, *chreston*, *hedyppnois* odnose na divlju cikoriju, *Cichorium intybus* L., a *seris* na pitomu, *Cichorium endivia* L., koju i Jurin naziva *pitoma žutinica*. Jurinov naziv *hedyppnois*, koji predstavlja očigledni grecizam, nije u grčkom potvrđen, a u latinskom je označavao cikoriju koja je imala širi list nego ona koja se nazivala *intubus* (André 157). U našoj se fitonimiji naziv *žutinica*⁵⁴ odnosi na *Cichorium intybus* L., ali i na *Cichorium endivia*. Vidimo da Jurin taj naziv rabi i za označavanje ločike (v. 3.59.) Talijanski se nazivi *cicoria*, *cicorea* odnose na *Cichorium intybus*, a *indivia* na *Cichorium endivia* (Penzig 2, 184, 284).

condrilla – *nika trava u trsju i cvit priličan žutinici* – *condrilla*, *erba*

Latinski se naziv *condril(le)* (Plinije 21, 89 i d.) < grč. *χονδρίλη* (Dioskurid 2, 133), uz sinonime *condrion*, *lactuca leporina* i *dr.*, odnosi na kostriječ ili malu žutenicu, *Chondrilla juncea* L., na što se vjerojatno odnosi i Jurinov opis biljke kao i talijanski latinizam *condrilla* (Penzig 2, 139).

3.9. Anethum – kopar, trava od vonja – aneto, erba

anhetum II – *kopar trava* – *aneto*

Klasičnolatinski naziv *anethum* (< grč. *ἄνηθον*) odnosi se na kopar, *Anethum graveolens* L., por. *Umbeliferae*, kao i tal. *aneto* (Penzig 2, 27). U svim

⁵² Naziv je pridjevska izvedenica od *kuna*, v. Skok 2, 233 s. v. *kuna*.

⁵³ O tom rezultatu latinske igre riječi, koju Jurin preinačuje i u *ambubleja*, v. DELL 27.

⁵⁴ Etim. v. Skok 3, 689 s. v. *žut*.

se našim rječnicima (čakavskima, štokavskima) ta začinska biljka naziva *kopar*, a u kajkavskima *koper*.

3.10. *Anonis* – *voluja glava* – *anonide, bonagra, erba*

Latinski naziv *anonis* (Plinije 17, 29; 21, 91 i d.), iz grč. ἀνώνις, uz sinonime *ononis*, *retrobue* i dr., odnosi se na *Ononis antiquorum* Briq. (André 228). Talijanski latinizam *anonide* nije potvrđen u pučkoj fitonimiji, dok se *bonagra* odnosi na *Ononis arvensis* L. (Penzig 2, 67).

3.11. *Anthemis* – *komonika* – *camamilla*

chamaemelon – *trava komonika* – *camamilla, erba*
superba – *komonika trava* – *camamilla, erba*

U klasičnom je latinitetu naziv *anthemis* (< grč. ἀνθεμίς) označavao nekoliko biljaka, a uz sinonime *chamaemelon* (< grč. χαμαίμηλον), *parthenion*, *superba* i brojne druge (André 84), odnosi se na kamilicu, *Matricaria chamomilla* L., por. glavočika, *Compositae*, koja je svakako jedna od najpoznatijih i naomiljenijih ljekovitih biljaka u pučkom ljekarništvu. Mikalja (202) i Della Bella (161), a i Vitezović (l. 71) imaju Jurinovu varijantu *komonika*, koja je, kao i ostali potvrđeni likovi *kamonika*, *komanika*, prilagodba latinskih pučkih izvedenica, od kojih je najtipičniji naziv srednjovjekovnog ljekarništva *camomilla* (< grč. χαμαίμαλον). Što se daljnjeg izvođenja tiče, napušta se reduplikacija (*m – m*), a strani se sufiks *-illa* zamjenjuje domaćim *-ika*.

3.12. *Apiastrum* – *ljubica, trava čelinja* – *melissa*

melinum, meliphylum – *ljubica, čelinja ljubica* – *melissa*
melisophyllon – *ljubica* – *melissa*

Latinski naziv *apiastrum* (< lat. *apis* “pčela”), uz sinonime, tvorene na grčkoj osnovi istog semantizma, *meline*, *mellina*, *meliphylon*, *melissophyllon* i dr., odnosi se na matičnjak, *Melissa officinalis* L., por. usnača, *Labiatae* (André 34), kao i tal. naziv *melissa* (Penzig (2, 341). Već se iz latinskog prozirnog naziva može razaznati jedna od osnovnih karakteristika biljke⁵⁵, kao

⁵⁵ “Miris matičnjaka jako privlači pčele, osobito matice, pa njime pčelari mogu vratiti roj pčela koji je pobjegao na neko drvo”, Grlić 275.

i iz Jurinove potvrde *trava čelinja*⁵⁶ ili *čelinja ljubica*. Naziv *ljubica*, koji se nalazi u Mikalje, Della Belle i Vitezovića, uobičajeniji je kao oznaka za *Viola odorata*, no upotreba istoga naziva i za *Melissa officinalis* može se tumačiti time što su cvatovi matičnjaka tamnije ili svjetlije ljubičaste boje i intenzivna mirisa, što je u pučkoj denominaciji dovoljno da izazove prijenos naziva.

3.13. *Apium* II – *apio*, *trava prilična petrusimenu* – *appio*, *erba*

atrum olus – *divji petrusimen* – *appio salvatico*

petroselinum – *petrisimul*, *petrusimen*, *frig* – *petrosemololo*

U klasičnih je pisaca naziv *apium*, uz sinonime *apium sativum*, *selinon* i dr., označavao celer, *Apium graveolens* L., por. *Umbelliferae*. (André 35). Jurin donosi talijansku posuđenicu *apio* (tal. *appio* < lat. *apium*) i opisuje je kao travu sličnu *petrusimenu*. Latinski nazivi (*h*)*olus atrum*, (*h*)*olusatrum*, *olusatrum* i dr., odnose se na srodnu vrstu *Smyrnum olusatrum* L., no vjerojatno, ne znajući na koju se točno biljku naziv odnosi, Jurin je naziva *divji petrusimen*. Latinski naziv *petroselinum* (< grč. *πετροσέλινον*), uz sinonime *apium*, *apium silvaticum* i dr., odnosi se na peršin, *Petroselinum hortense* Hoffm. (= *Apium petroselinum* L.). U Jurina se peršin naziva *petrusimen*, *petrisimul* što je prilagodba lat. *petroselinum* (Skok 2, 643 s. v. peršin), a naziv *frig* vjerojatno je deverbalski glagolac *frigati* (dalmatoromanski leksički ostatak od lat. *frigere*, v. Skok 1, 530 s. v. *frigati*).

3.14. *Asparagus* – *šparoga* – *asparago*

asparagus – *šparoga* – *sparagio* II

orminium – *divlja šparoga* – *orminio*

U klasičnom je latinitetu naziv *asparagus* (< grč. *ἀσπάραγος*) označavao uzgojne vrste šparoga, *Asparagus officinalis* L., a fitonim (*h*)*orminium* (Plinije 20, 110) odnosio se na divlju vrstu šparoge. Jurinova potvrda *šparoga* u Belostenčevu je rječniku naznačena kao dalmatinizam, a nalazi se i u Parčića, dok Mikalja i Della Bella imaju lik *sparoga*⁵⁷.

⁵⁶ Etim. v. Skok 2, 627 s. v. pčela.

⁵⁷ Etim. v. Skok 3, 309 s. v. sparog.

3.15. *Atriplex* – *loboda* – *atreplíce*

U klasičnim se pisaca naziv *atriplex* (Plinije 20, 219; Kolumela 11, 3, 42), uz sinonime *adripia*, *andrafaxis* i dr., odnosi na pepeljugu, *Atriplex hortensis* L., kao i tal. naziv *atreplíce*. Naziv *loboda*⁵⁸, u svim lašim starijim rječnicima, od Roccabonelle do Parčića, odnosi se na rod *Atriplex*.

3.16. *Becchion* – *kopitnjak*, *kopito* – *unghina cavallina*

becchion – trava zvana vlastito kopitnjak t.j. konjsko kopito – *unghia cavallina*

chamaepeuce – kopitnjak, konsko kopito trava – *unghia cavallina*

tussilago – trava kopit iliti kopitnjak – *tussilagine*

U klasičnom se latinitetu uz *tussilago* (< *tussis* “kašalj”, DELL 709) pojavljuju i sinonimni nazivi kao *chamaeleuce*, *farfara*, *farferum*, *becchion*, *ungula caballi*, *ungula equi* i dr., a odnose se na podbjel, *Tussilago farfara* L., por. glavočika, *Compositae*. U našim se starijim rječnicima za ovu biljku pojavljuje naziv *podb(ij)el*⁵⁹, a samo se u Parčića nalaze nazivi *kopitnik* i *kon(j)sko kopito*, što pokazuje isti semantizam kao i Jurinovi nazivi *kopit*, *kopito* i *kopitnjak*. Nazivi predstavljaju zapravo prilagođenice latinskih metaforičkih fitonima *ungula caballi* i *ungula equi*.

3.17. *Beta* – *blitva*, *zelje* – *bietola*, *beta*

helvela – *blitva* – *erbeta*

olus – *zelje*, *razumije se svaka trava dobra za blagovati* – *ortaggio*, *ogni erba buona da mangiare*

olus II – *zelje svake vrste za blagovati* – *erba da mangiare*

olera – *povrtaj*, *povrtaje*, *zelje* – *ortaggio*, *erbaggio*

U klasičnom se latinitetu naziv *beta* (Plinije 19, 132 i d.), uz sinonime *betaceus*, *betaculus* i *bleta*, odnosi na rod *Beta* L., por. *Chenopodiaceae*. Naziv *bleta* nastao je križanjem dvaju etima *beta* (REW 1063) i *blitum* (REW 1173). Naš naziv *blitva*, što ga imaju svi naši rječnici, predstavlja nastavljanje lat. *blitum*, što je očito zbog sačuvane početne skupine *bl-*. Sačuvanost *bl-* i umetanje *-v-* u dočetak (kao u *murva*, *krišva*, *metva*) govore zapravo o sta-

⁵⁸ Etim. v. Skok 2, 312 s. v. *loboda*; Bezljaj 2, 147 s. v. *loboda*.

⁵⁹ Postverbal od gl. *podbijeliti* “podguliti drvo, ozdo zabijeliti”, v. Skok 1, 154 s. v. *bio*, *bijel*.

rosti fitonima i o dalmatskom posredstvu u njegovu preuzimanju.⁶⁰ Uz naziv *blitva*, Jurin donosi i hiperonimski naziv *zelje*, koji se, uz sinonime *po-vrtaj*⁶¹, *povrtaje*, pojavljuje uz lat. *olus*, i pl. lik *olera*. Drugi latinski naziv *helvella*, u klasičnom se latinitetu odnosi na zeleno povrće općenito, kao i (*h*)*olus*, ali i na neku vrstu gljive (André 159). Sličnu designaciju nalazimo i u Belostenca, koji s. v. *helvellae* (1, 627) navodi *vsakojačkeh trav šalata*, i Jambrešić (355) iz *vsakojačkeh trav šalata*, *zmes*.

blithum, spinachium – *spanjać zelje* – *spinace, erba*

Naziv *spinachium* i var. *spinacia, spinachia* koji se odnose na špinat, *Spinacia oleracea* L., por. lobodnjača, ne nalaze se u klasičnom latinitetu, jer su biljku s Istoka preko Španjolske u Europu prenijeli Arapi (Kušan 167). Mikalja (640) donosi *spinać* i *spanać*⁶², a Della Bella (114) samo *spinać*; Vitezović (I. 494) ima *spinac* i *spinača*, a Parčić (939) navodi oba Mikaljina naziva, dok Jurin bilježi novu varijantu *spanjać*.

lachanum – *zelje, trava za blagovati* – *erba da mangiare*

Grčki naziv *λάχανον* označuje “povrće” (Carnoy 156), na što se i odnosi Jurinov opći naziv *zelje*.

3.18. *Betonica* – *srpac* (-)

betonica II – *srpac, trava ranjenik, gavez* – *bettonica, erba*

psychothrophum; symphitum – *trava ranjenik, gavez* – *bettonica, erba; consolida, erba*

serratula – *trava ranjenik* – *bettonica, erba*

Plinije (25, 84) govori o fitonimu *uettonica* “biljka Vetonâ”, gdje *Vettones* označava stari ibero-keltski narod (André 329). Postoje potvrde da se fitonim kasnije čitao *betonica* (DELL 730) i uz sinonime *psychotrophon, serratula, sideritis* i dr., odnosio na betoniku ili ranilist, *Betonica officinalis* L., por. usnača, *Labiatae*. Naziv *srpac*, potvrđen u Rocabonelle, Mikalje, Della Belle, Vitezovića, te u Belostenca i Jambrešića s varijantom *srpec*⁶³, onomasiološki se može tumačiti kao naziv motiviran tankim, polukružnim, srpolikim listićima. Klasičnolatinski naziv *symphytum*, uz sinonime *consolida* i dr. (André

⁶⁰ V. Skok 1, 164 s. v. bitva.

⁶¹ Ovaj se lik nalazi u Della Belle (s. v. ortaggio) i u Voltidija, v. AR 11, 296.

⁶² Etim. v. Skok 3, 308 s. v. spanać.

⁶³ Deminutivna izvedenica od *srp*, što je ie., baltoslav., sveslav. i praslav. riječ, v. Skok 3, 322 s. v. srp.

25), odnosio se na gavez, *Symphytum officinale* L., por. oštrolista, *Boraginaceae*, čiji je korijen od davnine poznat za liječenje mnogih bolesti, a naročito za zacjeljivanje rana, što je i bio onomasiološki poticaj za nastajanje Jurinova naziva *trava ranjenik*. U svim je ostalim našim rječnicima potvrđen naziv *gavez*⁶⁴. Prema tome, iz Jurinovih potvrda vidimo da je on brkao dvije biljke i u latinskom i u hrvatskom.

3.19. *Brassica* – *kupus bili*, *kupus glavati* – *cavolo*

brassica, caulis II – *kupus, broskva* – *cavolo, verza*

lacutures – *kupus broskva* – *cavoli capucci*

cyma II – *kljice od kupusa* – *cimole le cauolo*

U klasičnom je latinitetu naziv *brassica* označavao kupus, *Brassica oleracea* L. em. DC., a kasnije se kao sinonimi pojavljuju i nazivi *holus* i *caulis*. U klasičnom je latinitetu potvrđen naziv *brassica Lacuturnensis* (Plinije 19, 144), što je u kasnijim prilagodabama postalo *lacuturre(n)sis*, *lacuturris* (André 57), koji se odnosi na neku vrstu kupusa. Naziv *cyma* (< grč. κύμα) označavao je proljetne izdanke kupusa (André 56; 111), što Jurin naziva *kljice od kupusa*. U našoj je fitonimiji najrašireniji naziv *kupus*⁶⁵; u Dalmaciji je raširen naziv *broskva*⁶⁶, što ga bilježi i Jurin, a nalazi se u Roccabonelle i u Mikalje, a dvočlani naziv *kupus glavati* u Mikalje i Della Belle, dok ga kajkavski leksikografi nazivaju *zelje glavato*.

lapsana – *divlji kupus* – *lapsana, cavolo salvatico*

Klasičnolatinski naziv *lapsana* (< grč. λαψάνη) u Plinija (19, 144 i d.) se uz sinonim *brassica silvestris*, *cyma silvestris* i dr. odnosi na vrstu *Brassica oleracea* var. *silvestris* L. (André 57, 180).

⁶⁴ Etim. v. Skok 1, 155 s. v. gaves; Bezljaj 1, 141 s. v. gavez.

⁶⁵ Budmani (AR 5, 907–908) izrijekom tvrdi da “riječ je romanska ... može biti došla preko njemačkoga jezika”. Priklonili bismo se tome mišljenju, a ne Skokovu (2, 43 s. v. kapuc), kako iz geografskih tako još više iz semantičkih razloga, jer s obzirom na izgled referenta logičnije je pretpostaviti semantizam “glava”, nego povezivanje sa semantizmom “kapuljača”, a da i ne govorimo o neprihvatljivom tumačenju da bi se rod mogao nazvati po izrazito stručnom botaničkom pridjevu *composita*, ili da bi jelo spravljeno s kupusom moglo postati generičkim nazivom za biljku. Dakle, riječ je *kupus* romanska i predstavlja jedan od brojnih članova latinske obitelji *caput*, gdje je dočeto –s moglo nastati od srlat. pl. ili brojnih drugih izvedenica na –*eum*, –*ium*, koje nam obilato potvrđuje Du Cange (3, 155–156), ili pak nekog oblika čije je ishodište bilo u mletačkom ili njemačkom. V. i Bezljaj 2, 18 2. v. kupus.

⁶⁶ Etim. v. Skok 1, 217 s. v. broska; Bezljaj 1, 47 s. v. broskiev.

3.20. Buglossa – *buražin* – *borragine*, *erba*

buglossa II – *krastavica trava*, *volui jezik* – *borragine*, *erba*

euph(ros)osynum – *volui jezik* – *buglossa*, *erba*

lingua bubula – *trava voluji jezik* – *lingua bovina*

U klasičnom se latinitetu nazivi *buglossos* i *buglossa* (< grč. βούγλωσσον), uz sinonime *euphrosynum*, *lingua bovina*, *lingua bubula* i dr., odnose na korovnu biljku rumenilo ili volujak, *Anchusa officinalis* L. (André 188), za koju se u našoj starijoj fitonimiji najčešće pojavljuje oznaka *voluji/volovski jezik* (Roccabonella, Mikalja, Della Bella, Vitezović, Habledić, Jambrešić). U srednjovjekovnim nomenklaturama dolazi do preklapanja naziva za volujak, *Anchusa officinalis*, i poreč, *Borago officinalis* L., koji se naziva *buglossum latifolium*, *buglossa urbana*, *borrago hortensis* (Bauhin *Pinax* 246). Takvo nerazlikovanje dviju biljaka vidimo iz potvrda u Belostenca, Patačića i Della Belle. Ovaj posljednji ima *krastavica*, *voluji jezik*, uz lat. *buglossum*, što ponavlja i Jurin, ali je u njega tal. naziv *boragine*, koji se nedvojbeno odnosi na poreč, *Borago officinalis*. Osim toga, uz lat. *buglossa*, u prvom svesku rječnika Jurin donosi i naziv *buražin*⁶⁷, koji se u našoj fitonimiji upotrebljava kao oznaka za poreč. U talijanskom se naziv *borragine* odnosi na *Borago officinalis*, a *buglossa* i *lingua bovina* na *Anchusa officinalis* (André 2, 68 i 78).

3.21. Capparis II – *kapari* – *capparo*, *frutice*

U klasičnom se latinitetu naziv *capparis* (Plinije 13, 127; 20, 165 i d.) < grč. κόππαρις, uz sinonime *cappari*, *almion*, *batos* i dr., odnosi na *Capparis spinosa* L. (André 70). Kao važna začinska biljka u jezicima mediteranskoga kruga pojavljuju se nazivi istog latinskog (iz grč.) podrijetla⁶⁸, kao što je i Jurinov lik *kapari*; ostale varijante su *kapara* (Mikalja, Della Bella, Jambrešić, Parčić), *kapro* (Parčić), *kapare* (Patačić), *kapar* (Jambrešić), *kaparovina* (Patačić).

3.22. Caryophylon – *garoful* – *garofano*

chariophyllon II – *garofan*, *mirisni cvit* – *garofano*, *fiore rosso*

⁶⁷ U Mikalje (24) je potvrđena varijanta i ž. rodu: *boražina*. Obje su posuđenice iz tal. *borragine* < lat. *borrago*, v. Skok 1, 188 s. v. *borag*.

⁶⁸ Etim. v. Skok 2, 40 s. v. *kapara*.

Klasičnolatinski naziv *caryophyllum* (i var. *cariofilum*, *gariofilum* i dr) < grč. χαρυόφυλλον, odnosi se na *Eugenia caryophyllata* Thunb. (= *Syzygium aromaticum*), por. *Myrtaceae*, čiji se tamno smeđi pupoljci vrlo ugodna mirisa i oštra paprenasta okusa upotrebljavaju kao mirodija, ali služe i u medicini. U nas su poznati pod nazivom klinčići. Sudeći prema talijanskoj potvrdi *garofano*, riječ je o oznaci koja pokriva dvije biljke, pa se prema tome Jurinov lik *garoful* odnosi na klinčić, *Eugenia caryophyllata*, a *garofan*⁶⁹ na mirisavi cvijet karanfil, *Dianthus caryophyllus* L. (Penzig 2, 249), za koji Mikalja (100) donosi *garufal*, *garofao*, *karanfilj cvijet*, dok je u njega naziv za klinčić *karanfilj specija*. Della Bella (338) navodi samo oznake za začim: *garofalić* i *karanfilj*, koji je naznačen kao barbarski izraz, odnosno turcizam. U Vitezovića (I. 78) se klinčić naziva *klinčac*.

3.23. *Chelidonia* – trava rosopast – *chelidonia*, erba

Latinski naziv *chelidonia* (< grč. χελιδόνιον) označavao je rosopas ili zmijino mlijeko, *Chelidonium majus* L., i ledinjak ili zaticu, *Ficaria verna* Huds. (= *Ranunculus ficaria* L.), dvije biljke, koje se zbog sličnosti u starim tekstovima uopće ne može razlikovati. Prvu su još nazivali *chelidonia maior*, *aubius*, *cratea*, *hirundinaria*, a drugu *chelidonia minor*, *piros*, *taurion* (André 86). Mikalja (568) i Parčić (875) prvu biljku nazivaju *rosopas(t)*, a Jurin varijantnim, nezabilježanim, likom *rusopast*⁷⁰ (Roccabonella § 8 ima *rusopas*). Talijanski se naziv *chelidonia* odnosi na *Chelidonium majus* (Penzig 2, 119).

3.24. *Chenopus* – trava nika prilična nogi od guske – *chenopode*, erba

Latinski naziv *chenopus* (iz grč. χήν “guska”), i var. *chenopos*, nalazimo samo u Belostenčevu rječniku (1, 273) uz naziv *guskina noga* ili *trava k guskine noge spodobna*, što je vjerojatno steža ili gusja trava, *Potentilla anserina* L., najvjerojatnije ista biljka koju opisuje i Jurin, no moguće je riječ i o biljci *Chenopodium album* L., koja se u talijanskom naziva *chenopodio bianco* (u Jurina je potvrđen lik *chenopode?*).

3.25. *Cicer* – grah romac – cece, legume

cicer II – grah – cece, legume

⁶⁹ Etim. v. Skok 2, 22 s. v. kaloper.

⁷⁰ tim. v. Skok 3, 158 s. v. rosa.

cicercula II – *jari grah* – *cicerchia*

cicera – *grahorica* – *cicerchia*

ervila – *grahor* – *cicerchia*

Klasičnolatinski naziv *cicer* (Plinije 18, 124 i d.), uz sinonime *crios*, *erebinthus*, *pisum album*, odnosi se na slanutak, *Cicer arietinum* L., ali Jurinovi hrvatski nazivi *grah* i *grah romac* u našoj se fitonimiji ne odnose na *Cicer arietinum*, već prvi na *grah*, *Phaseolus vulgaris* L., a drugi na srodnu vrstu *Lathyrus cicera* L. (Šulek 96, 336). Latinski naziv *ervilia* u klasičnom latinitetu označuje vrstu *Lathyrus cicera*, dok se Jurinov ekvivalent *grahor*, prema Šulekovim potvrdama (98–99), odnosi na neke druge vrste mahunarki. Latinski naziv *cicercula*, uz sinonim *lathyros*, odnosi se na srodnu vrstu *jari grah*, *Lathyrus sativus* L., a naziv *cicera* označuje suvrst jarog graha gotovo crna zrna (André 89). I Jurinovi se nazivi *jari grah*⁷¹ i *grahorica* odnose na istu vrstu. Talijanski se naziv *cece* odnosi na *Cicer arietinum*, a *cicerchia* na *Lathyrus sativus* (Penzig 2, 112 i 124).

3.26. **Cinnamomum** – *cinamonka*, *kanela*, *cinamon*, *slatka kora* – *canella*

cinnamomum II – *cinamon* – *cinnamo*

cinnamomum II – *cinamonka* – *canella*, *spezie d'aromato*

U klasičnom se latinitetu naziv *cinnamomum* (< grč. κινναμόμων, Dioskurid 1, 14) odnosi na rod cimeta, *Cinnamomum* (Tourn.) L., por. lovora, *Lauraceae*. Kao jedna od najstarijih mirodija, kora cimeta je bila poznata davno prije Krista, a dobivala se od nekoliko vrsta drveća koje su se međusobno zamjenjivale, a najpoznatija je bila *Cinnamomum ceylanicum* Breyn. Da je riječ o biljci dalekih krajeva govore i nazivi koji su uglavnom prilagođene posuđenice iz latinskog (iz grč.), kao i Jurinov naziv *cinamonka*, te nazivi iz ostalih leksikografskih izvora, kao *kanela*, *kanjela* (iz tal.) ili *cimet* (iz njem. < lat.). Talijanski se nazivi odnose na istu biljku (Penzig 2, 93).

3.27. **Cotyledon** – *trava zvana pupak Venerin* – *erba chiamata umbilicus veneris*

Dioskurid (4, 91) metaforičkim nazivom κοτυληδών (< κοτύλη “plitica, udubljenje”) i sinonimom κῆπος Ἀφροδίτης označuje klobučac, *Cotyledon umbilicus Veneris* L., por. tustika, *Crassulaceae*, zbog udubljena iz-

⁷¹ Isti se naziv nalazi i u Mikalje (120).

gleda listova, a kasnije je humanistički botaničari nazivaju *umbilicus Veneris*, što se prevodi u mnogim pučkim fitonimijama (usp. njem. *Nabelkraut*, *Venusnabel*, franc. *nombril de Vénus* i dr.), a takav je i Jurinov naziv. U Belostenca (1, 273) se nalazi samo *pupkova trava*.

3.28. *Crocus* – *trava kaćun*, *žafra*n, *ćafra*n – *croco erba*

U klasičnom se latinitetu nazivi *crocus*, *crocum* (< grč. κρόκος) odnose na šafra

Crocus sativus L., por. perunika, *Iridaceae* (André 105). Naziv *kaćun* u srpskim se izvorima (Simonović 148) odnosi na neke druge vrste roda *Crocus*, ali ne i na *Crocus sativus*, dok se Jurinovi nazivi *žafra*n⁷² i var. *ćafra*n nedvojbeno odnose na *Crocus sativus*, kao i tal. *croco* (Penzig 2, 150), dok *kaćun*⁷³ u našoj fitonimiji označuje vrste roda *Orchis* L.

3.29. *Cucurbita* – *tikva*, *tiekva* – *zucca*

cucurbitula – *tikvica* – *zucchetta*

colocynthis – *divlja tikva* – *colloquintida*

somphus – *divlja tikva* – *sorta di zucca salvatica*

U klasičnom se latinitetu naziv *cucurbita* odnosi na vrstu tikve, *Lagenaria vulgaris* Ser., čiji se osušeni plodovi upotrebljavaju kao suđe. Na tu se vrstu odnosi i Jurinova potvrda *tikva* i nezabilježena varijanta *tjekva* (?)⁷⁴. U svim se našim rječnicima nalazi fitonim *tikva*. Deminutivni lik *tikvica* označuje tikvu u ranom stadiju. Talijanski se naziv *zucca* odnosi na *Cucurbita pepo* L. (Penzig 2, 614)

Latinski naziv *colocynthis* (< grč. κολοκυνθίς), uz sinonime *cucurbita silvestris*, *cucurbitella*, *somphos* (< grč. σμφός) i dr., označavao je gorku ili pasju tikvu *Citrullus colocynthis* Schrad. (= *Cucumis colocynthis* L.), kao i tal. naziv *colloquintida*. Jurin je naziva *divlja tikva*, a zabilježena je i potvrda u Belostenca (1, 311) *divja ali polska tikva*.

⁷² Etim. v. Skok 3, 185 s. v. safaran.

⁷³ Etim. v. Skok 1, 11 s. v. kaćiperka.

⁷⁴ Samoglasnik *i* u *tikva* nastao je iz poluglasa jera /ɤ/, pa prema tome riječ može biti praslavenska (v. Skok 3, 469 s. v. tikva), a u Jurina je riječ o hiperjekavizmu.

3.30. Cyamus – *trava zvana bobovka iz Alesandrie – collocasia, fava d' Alessandria*

U klasičnom se latinitetu naziv *cyamos* (< grč. κύαμος), uz sinonim *faba Aegyptia* (kalk prema grč. Αἰγύπτιος κύαμος, Teofrast 4, 8; Dioskurid 2, 106), odnosi na indijski lotos, *Nelumbo nucifera* Goertn. (= *Nelumbium speciosum* Willd.), i na njegove sjemenke. Na istu se biljku najvjerojatnije odnosi i Jurinov dotada nepotvrđeni naziv *bobovka*, s oznakom zemlje porijekla (prijevod talijanskog naziva), što je poimeničena pridjevska izvedenica od *bob*⁷⁵. Talijanski se nazivi *colocasia* i *fava d' Egitto* odnose na *Arum colocasia* (Penzig 2, 138, 214).

3.31. Cuminum – *golubka – cimino, erba*

Latinski naziv *cuminum* (< grč. κύμινον, Dioskurid 3, 59) i *cuminum* odnosili su se na jednu od najstarijih začinskih biljaka – kumin, *Cuminum cyminum* L. U našem se jeziku (*kumin, komin, kim*) kao i u gotovo svim europskim jezicima nastavljaju lat./ grč. likovi. Jurinov nepotvrđeni naziv *golupka*, koji se odnosi na *Cuminum cyminum*, možemo tumačiti činjenicom da se u Della Belle ne donosi ekvivalent za tal. *comino* (205), nego se navodi opis biljke: *specie d'herba, il cui seme del medesimo nome piace molto a colombi*, prema kojemu je Jurin skovao svoj naziv.

3.32. Cynoglossos – *pasji jezik – cinoglossa*

U klasičnom je latinskom uz grčku posuđenicu *cynoglossum* (< grč. κυνόγλωσσον) postojao i latinski prijevodi *lingua canis* i *lingua canina* (André 112), koji su označavali biljku pasji jezik, *Cynoglossum officinale* L., kao i tal. naziv *cinoglossa*. Na istu se biljku odnosi i Jurinova potvrda *pasji jezik*, koja predstavlja zoomorfsku metaforu čestu u fitonimijskim nomenklaturama kako klasičnog latiniteta tako i u fitonimijama drugih europskih jezika. Naziv *pasji jezik* nalazimo i u Vitezovića (l. 90), zatim *pesji jezik* u Belostenca (1, 389), Jambrešića (1145) i u Patačića (l. 601).

⁷⁵ Etim. v. Skok 1, 176 s. v. bob; Bezlaj 1, 28 s. v. bob.

3.33. *Cynops* – *nogopas* – *piede di cane*, *erba*

Latinski naziv *cynops* (Plinije 21, 89), što je transkripcija grč. κύνωψ, odnosi se na neku neutvrđenu egipatsku jestivu biljku (André 112). U talijanskom *piede di cane* označava *Cyclamen hederiaefolium* Sieb. (= *C. graecum* Link.) (Penzig 2, 415). Hrvatski je naziv *nogopas* novotvorenicica prema talijanskom.

3.34. *Dictamnus* – *jasenak*, *razumi se trava* – *dittamo*, *erba*

condris – *vrsta trave jasenka* – *condri(?)*, *specie di dittamo*

Latinski se naziv *dictamnus*, uz sinonime *chondris* (Plinije 25, 93; 26, 49), *condrissum*, *pseudodictamnus* i dr., u klasičnom latinitetu odnosio na *Origanum dictamnus* L., kao i tal. *dittamo* (Penzig 2, 161). Ova vrsta, koja raste u Grčkoj i na Kreti, u antičko je doba bila držana izuzetno ljekovitom biljkom (André 118). Za tu vrstu Šulek (538) bilježi naziv *jelenska trava*, koji se, naznačen kao dalmatinizam, nalazi u Belostenca (1, 437), uz sinonime *jasenak* i kajkavski naziv *jesinjak*. No, prema Šulekovim (125) potvrđama iz naše fitonimije, naziv *jasenak*, što ga donosi i Jurin, uobičajen je kao oznaka za *Dictamnus albus* L. (Šulek 125), što potvrđuje i Della Bellina (328) istoimensa potvrda, uz tal. naziv *frassinello* i lat. *dictamnus*. Belostenec uz lat. *dictamnus albus* donosi naziv *jesenov koren*.

3.35. *Dorycnium* – *vrsta trave* – *doricnio*, *sorta d'erba*

Klasični se naziv *dorycnion* (Plinije 21, 179 i d.) < grč. δορύκνιον, uz sinonim *strychnon* odnosi na *Datura stramonium* L. i na *Withania somnifera* Dun., a uz sinonime *calis*, *halicaccabon* na Desr. (André 120). Tal. naziv *doricnio* učeni je refleks lat. *dorycnium*.

3.36. *Dracontium* – *zmil[j]inka trava*, *kozlac* – *serpentaria*

serpentaria – *trava tikvina* – *serpentaria*, *erba*

U klasičnom je latinitetu naziv *dracontium* (< grč. δρακόντιον, Teofrast 7, 19, 2; Dioskurid 2, 166), uz sinonime *colubrina*, *dracontea*, *dracunculus*, *serpentina*, *serpentinaria* i dr., označavao *Dracunculus vulgaris* Schott. (= *Arum dracunculus* L.). U 13. st. u francuskom se za označavanje te biljke naziv (*herbe*) *serpantaire*, u tal. (*erba*) *serpentaria*, dakle s osnovnim semantizmom “zmija” koji se nalazi i u Jurinovu novotvorenom nazivu za tu biljku *zmijinka trava*. Naziv *kozlac* nalazi se u Mikalje (209), Della Belle (280), Vite-

zovića (l. 169), Parčića (357), te u Belostenca (1, 496) s varijantom *kozlec*. Dakle, dok se lat. *serpentaria* odnosi na *Dracunculus vulgaris*, za naziv *tikvina* u našoj se fitonimiji to ne bi moglo reći, jer se taj naziv upotrebljava za označavanje vrsta *Ecballium elaterium* Rich., *Nymphaea alba* L. i *Bryonia alba* L. (Šulek 405).

3.37. Enneaphyllon – nika trava develiska, to jest od devet lista – sorta d'erba che ha nove foglie lunghe

Najvjerojatnije se lat. *enneaphyllon* (Plinije biljku ne opisuje, već samo spominje, 27, 77) odnosi na *Dentaria enneaphylla* L. (André 126). Jurin prema semantizmu grč. (lat.) naziva ἐννεόφυλλον “s devet listova” i istoznačnom talijanskom opisu stvara naziv *develiska*, što sam opisuje kao “od devet lista”.

3.38. Equisetum – trava zvana konjski rep – coda cavallina

hippuris – konjski rep – coda cavallina

ephedra – trava zvana konjski rep – coda cavallina

anabasis – konjski rep – coda cavallina

U klasičnom se latinitetu naziv *equisaetum*, a similitudine *equinae setae* (Plinije 18, 259), uz sinonime *cauda*, *cauda caballi*, *cauda caballina*, *hippuris*, odnosi na preslicu, *Equisetum* L. Osnovni se semantizam “rep”, s različitim kvalifikativima, naročito “konjski”, pojavljuje još od Dioskurida (4, 46, 47) – ἵππουρις (usp. njem. *Pferdeschwanz*, engl. *horsetail*, franc. *queue de cheval*, rus. *konskij chvost*, tal. *coda cavallina*, *coda di cavallo*, hrv. *konjski rep*), stoga je teško reći da li su nazivi takva semantizma nastali poligenezom (ista konceptualizacija karakteristika biljke u različitim jezicima), ili su se nazivi, zbog uporabe biljke u ljekarništvu prevodili i prenosili knjiškim putem.

Latinski se naziv *ephedra* (< grč. ἐφῆδρα), uz sinonim *anabasis*, *equinalis* i dr., najvjerojatnije odnosi na kositernicu, jednu penjačicu iz roda *Ephedra* L., koju Jurin prema talijanskom također naziva *konjski rep*.

3.39. Eruca – riga, trava – ruchetta, erba nota

Latinski se naziv *eruca* odnosi na *Eruca sativa* L., jednako kao i tal. naziv *ruchetta* (Penzig 2, 470) i hrvatski *riga*⁷⁶.

⁷⁶ Etim. v. Skok 3, 142 s. v. rikula.

3.40. Erysmus – rižim, žito Indijansko – erismo, grano d'India

Vjerojatno je riječ o lat. nazivu *erysimum* (< grč. ἐρύσιμον), koji se uz sinonim *irio*, odnosi na *Sisymbrium officinale* Scop. (= *Chamaeplium officinale* Wallr., *Erysimum officinale* L.) (André 171). Tal. naziv *erismo* odnosi se na *Sisymbrium officinale* i na *S. polyceratium* Rchb. (= *Chamaeplium polyceratium* Wallr.) (Penzig 2, 202). Hrvatski nazivi *rižim* i *žito indijansko* u našoj fitonimiji nisu zabilježeni.

3.41. Erythace – trava čelinka, koja služi čelam za pašu – cerinta, erba che serve di cibo alle pecchie

Ovaj latinski naziv nismo našli u klasičnom latinitetu, već samo u Jambrešićevu rječniku (261), gdje se pod istom latinskom natuknicom navodi naziv *pčelja trava*, što bi trebala biti ista vrsta kao i ona što je Jurin, s dosad nepotvrđenim fitonimom, naziva *trava čelinka*. Možda je riječ o pčelinjaku, *Melittis melissophyllum* L. (= *Melissa silvestris* Lam.), a možda, sudeći prema talijanskom nazivu *cerinta*, o vrsti *Cerintho aspera* Roth. (= *Cerintho major* L.) (Penzig 2, 117), koja se u Šuleka (284) naziva *pčelina hrana*.

3.42. Faba – bob – fava

siliqua fabacea – mohunja, zeleni bob u mohunji – bacello, fava

U klasičnom je latinitetu naziv *fabo* (Plinije 18, 117; 22, 140 i d.), uz sinonime *cyamos*, *fabacia*, *siliqua* i dr., označavao staru kulturnu biljku bob, *Vicia faba* L., porijeklom iz Male Azije (André 132). Na istu se vrstu odnosi i Jurinov naziv *bob*, koji je potvrđen u svim našim rječnicima.

3.43. Ferula – devesilj, indijanski koromač – canna d'India

narthex – trava poput šipke – ferula, erba

Latinski se naziv *ferula*, uz sinonime *narthex* (Plinije 13, 123), što je transkripcija grč. νόρθηξ, *ros maior* i dr., odnosi na *Ferula communis* L. (André 135), koja ima stanovitih sličnosti s komoračem, pa stoga biljku Jurin i naziva novotvorenim dvočlanim nazivom *indijanski koromač*, a *devesilj*⁷⁷ je u našoj fitonimiji ustaljena oznaka za rod *Ferula* (Šulek 64). Talijanski naziv *ferula* odnosi se na *Ferula communis* (Penzig 2, 219).

⁷⁷ Etim. v. Skok 1, 398 s. v. devet.

3.44. *Foeniculum* – komorač, koromač – *finocchio*

hippomarathrum – divlji komorač – *finocchio*

Latinski naziv *feniculum*, uz sinonime *marathum* i dr., odnosi se na komorač, *Foeniculum vulgare* Gaertn, kao i tal. *finocchio* (Penzig 2,223), a koji Jurin naziva *komorač* i var. *koromač*⁷⁸, što imaju Mikalja (164) i Della Bella (317). Naziv *hippomarathum* (< grč. ἵππομάραθον, Dioskurid 3, 71), uz sinonime *feniculum agreste*, f. *equinum*, f. *erraticum*, označuje neku aromatičnu neidentificiranu vrstu porodice štitarki, *Umbelliferae*, koja može imati stannovitih sličnosti s komoračen, pa se zato i naziva *divlji komorač*.

batis – komorač morski – *finocchio marino*

saxifraga – trava motar, komorac – *sassifraga*

U klasičnom latinitetu naziv *batis* označuje matar, *Crithmum maritimum* L. (André 52), dok se naziv *saxifraga* odnosi na neke biljke kamenita staništa roda *Saxifraga*, kao i tal. *sassifraga* (Penzig 2, 491), ali ne i na *Crithmum maritimum*, na što bi upućivali hrvatski ekvivalenti (André 283). Talijanski naziv *finocchio marino*, koji se nalazi i u Mikalje (317) i Della Belle (317), a odnosi se na *Crithmum maritimum*, Jurin je preveo s dosad nepotvrđenim fitonimom *komorač morski*. Jurinovi nazivi *motar* (nalazi se u Mikalje i Della Belle) i *komorac* (što Belostenec, 1, 1086, naznačuje kao dalmatinsku potvrdu) označuju *Crithmum maritimum*.

caucalis – trava nika prilična koromaču – *anita, caucale, erba simile al finocchio*

Latinski se naziv *caucalis* (< grč. καυκαλίσ) odnosi na neku vrstu por. *Umbelliferae*, bijelih cvjetova i lista poput komorača, možda *Daucus* L. ili *Caucalis* (L.) Drude (André 77), što bi možda odgovaralo Jurinovu navodu, koji predstavlja prijevod s talijanskoga.

3.45. *Frumentum* – šenica, žito – *frumento, grano*

triticum – pšenica, šenica – *formento*

adoreum – opuh, bungur – *farro, biada*

alica – šilj, pir, karišik – *spelta*

edor – opah, pir – *farro*

far – pir – *farro*

farriculum – pirić – *farricello*

⁷⁸ Etim. v. Skok 2, 134 s. v. komorač.

seges, fruges II – žito, razumi se svako – biada
avena – ovas, pir, šilj – farro
spelta – ovaš, žito – spelta
tipha – ovas, osov – spelta

Latinski se nazivi *frumentum* i *triticum* odnose na žitarice općenito, te na rod *Triticum* L., a uz sinonime *ador* (i var. *edor*), *adoreum*, *far*, *spelta*, *frumentum* na pir obični, *Triticum spelta* L. (André 298). Naziv *alica*, uz sinonim *zea*, označuje *Triticum diccicum* Schrk. (André 340).

Nazivi *šenica*⁷⁹, *žito*⁸⁰ *pir*⁸¹ nalaze se u Della Belle (356, 697), dok su štokavski lik *pšenica*, a možda i *karišik*⁸², potvrde iz Jurinova govora.

Latinski se naziv *tiphe* (Plinije 18, 81 i d.) od grč. *τίφη*, uz sinonime *risus*, *spelta* i dr., odnosi na *Triticum monococcum* L. (André 317), no u našoj je fitonimiji naziv *ovas*⁸³ uobičajen za zob, *Avena sativa* (Šulek 273), a *ovaš* i *osov* predstavljaju varijantne likove.

U latinskom se deminutivni lik *farriculum* (< *farreum*) odnosi na “kolačić spravljen od pšeničnoga brašna” (Gaffiot 653), a za Jurinov deminutivni lik *pirić* (izv. od *pir*) teško je reći je li predstavlja ekvivalent latinskom značenju, što bi bila semantička inovacija u odnosu na značenje leksema potvrđena za Krk⁸⁴, ili je samo deminucija za *pir*. U drugom svesku rječnika Jurin uz natukničke sinonime *seges*, *fruges*, koje u latinskom znače “žetva” (DELL 257, 611, v. i Belostenec 1, 1101) donosi opći naziv za žitarice – *žito*.

3.46. *Fraga II* – jagode planinske – *fraga*

fraga II – medoljуска, poželjак – *fragola*
(**bacca II** – jagoda – *bacca, coccola*)

U klasičnom se latinitetu nazivi *fraga* i *fragum* odnose na šumsku jagodu, biljku i njezin plod, *Fragaria vesca* L. (= *F. silvestris* Duch.) (André 141). Za označavanje šumske jagode Jurin preuzima Della Belline (327) nazive *medoljуска*⁸⁵ i *poželjак*⁸⁶. Nazivom *jagoda* označuje se i svaki jagodičasti

⁷⁹ Etim. v. Skok 2, 586 s. v. pahnuti.

⁸⁰ Etim. v. 3, 681 s. v. žito.

⁸¹ Etim. v. Skok 2, 660 s. v. pir².

⁸² Etim. v. Skok 2, 51 s. v. karišik.

⁸³ Etim. v. Skok 2, 580 s. v. ovas.

⁸⁴ Za drugo značenje v. AR 9, 864.

⁸⁵ Etim. v. Skok 2, 396 s. v. med.

plod, a u latinskom se *baca* odnosi npr. na plod masline, bršljana, mirte, lovora i drugih nekih stabala (André 49).

3.47. *Gentiana* – *srčeničnik* – *genziana*, *erba*

Latinski naziv *gentiana* (Plinije 25, 71), uz sinonime *aloe gallica*, *aloitis* i dr., označuje različite vrste roda *Gentiana* Tourn., por. *Gentianaceae*, a naročito *Gentiana lutea* L. i *Gentiana purpurea* L. (= *G. pannonica* Scop.) (André 147). Jurinov je naziv *srčeničnik* (izv. od *srce*), kao oznaka za *Gentiana lutea*, za-bilježen i u Visianija (Šulek 373). Talijanska se oznaka odnosi na istu biljku (Penzig 255).

3.48. *Genista* – *brnistra*, *žuka*, *žukova*, *žukovina* – *ginestra*

iberica – *brnistra* – *erba ginestra*

spartum – *brnistra* – *ginestra*

U klasičnom je latinitetu naziv *genista* (Plinije 16, 74) označavao žutilicu ili običnu žuticu, *Genista tinctoria* L., i žuku ili brnistru, *Spartium junceum* L., por. *Papilionaceae*. Naziv *spartum* odnosio se na *Spartium junceum* (André 298), kao i tal. naziv *ginestra*. Jurinove se potvrde očito odnose na žuku, *Spartium junceum*. *Žuka* je naziv koji se nalazi u Roccabonelle (§ 123), a *žuka*, *žukovina* u Mikalje (12) i Della Belle (345), a varijante *žukova* i *brnistra*, koje su u našoj fitonimiji potvrđene, Jurin donosi vjerojatno kao autentičnu uporabu svoga kraja.

3.49. *Gramen* – *trava* – *gramigna*, *erba*

U klasičnom se latinitetu naziv *gramen* odnosi na tratinu, travu općenito, kao, uostalom, i Jurinov hiperonimski naziv *trava*, *Gramina*, i tal. *gramigna*.

3.50. *Helenium* – *oman* – *elenio*, *erba*

Klasičnolatinski naziv *helenium*, uz sinonime *inula*, *enula* i dr., odnosi se na oman ili veliki korijen, *Inula helenium* L., na što upućuje tal. naziv *ele-*

⁸⁶ Imenska izvedenica na *-ak* od *poželjeti* < *željeti*, v. Skok 3, 696 s. v. *željeti*.

nio (Penzig 2, 165), kao i Jurinova potvrda *oman*⁸⁷, koja se nalazi već u Mikalje (369), Della Belle (582) i u Belostenca (2, 316).

3.51. Heliotropium – *sunčanica, sunčenik, sunčenjak, sunčeni cvit, trava koja cvitom okreće za suncem – eliotropio*

scorpioctonum – *trava sunčenik, sunčenjak, jest dobra protiva ujidu štipaoca – girasole, erba*

scorpion (i II) – *trava telifon, koja ako se tikne štipavac udilj pogine – telifono, erba che tocca dallo scorpione, lo ucide*

solago – *trava sunčanica, koja okreće list za suncem – girasole, erba*

solsequium – *trava sunčanica – girasole, erba*

Klasičnolatinski naziv *heliotropium* (< grč. ἡλιοτρόπιον), uz sinonime *intubus siluaticus, scorpioctonon, scorpion, scorpiuron, solago maior, uerrucaria* i dr., odnosi se na posunac, *Heliotropium europaeum* L. (André 158). U Della Belle (347) srećemo nazive *sunčenik, sunčenjak* i *cvijet sunčani*, kojima Jurin dodaje *sunčanica* i ikavsku varijantu *sunčeni cvit*. U narodu se vjeruje da biljka liječi bradavice (usp. lat. *uerrucaria*) i da pomaže pri ubodu škorpiona, o čemu govori i Jurinov opis, te lat. nazivi *scorpioctonon, scorpiuron, scorpion*. Njegov naziv *telifon* očito stoji mjesto talijanskoga *telifono*, a taj naziv u talijanskim popisima nismo našli.

Latinski nazivi *solsequia, sponsa solis, intubus, cichoreum* i dr. označavaju divlju cikoriiju, *Cichorium intybus*, koju Jurin naziva *žutinica* (v. 3.8.), no njegov se hrvatski ekvivalent, *trava sunčanica*, kao i tal. naziv. *girasole* (Penzig 2, 264), ipak odnose na posunac.

3.52. Helleborus – *čemerika – elleboro*

veratrum – *trava čemerik (-)*

U klasičnom latinitetu nazivi *helleborus* i *veratrum* označavaju dvije vrste posve različitih porodica koje se razlikuju po crnom i bijelom korijenu. Naime, nazivi (*h*)*elleborus* i *veratrum*, uz epitet *album*, odnose se na bijelu čemeriku, *Veratrum album* L., a s epitetom *nigrum*, i uz druge neke sinonime, označavaju kukurijek, *Helleborus niger* L. U Jurina je očito riječ samo o bijeloj čemeriki. Ž. rod naziva *čemerika* potvrđen je u Mikalje (35), Della Belle (367), Habledića, Belostenca (1, 626), Jambrešića (355) i Parčića

⁸⁷ Etim. v. Skok 2, 555 s. v. oman.

(72), dok se m. rod *čemerik* nalazi samo u njega. U tal. *elleboro* i *elleboro bianco* označuje *Veratrum album*, a *elleboro nigro* *Helleborus niger*.

3.53. *Hippoglossa* – konjski jezik – *lingua di cavallo, erba*

Plinijev naziv *hypoglosson* (27, 93), transkripcija grč. ὑπόγλωσσον (Dioskurid 4, 129), odnosi se na dvojezičac, *Ruscus hypoglossum* L., što označuje i Jurinov istoznačni metaforički naziv *konjski jezik*, zabilježen i u Patačićevu rječniku (I. 516), kao i tal. *lingua di cavallo*, istoga semantizma, ali koji nije zabilježen u talijanskoj pučkoj nomenklaturi.

3.54. *Hordeum* – ječam, ozimac – orzo

U klasičnom se latinitetu naziv *hordeum* (Plinije 18, 71 i d.) odnosi na rod ječam, *Hordeum* L., a pojedine se vrste označavaju dvočlanim nazivima (André 165). Tal. naziv *orzo* označuje istu žitaricu. Jurinove potvrde *ječam* i *ozimac* nalaze se u Mikalje (398), dok Della Bella (530) ima samo *ječam*.

3.55. *Hyssopus* – trava izop – isopo

Latinski naziv *hys(s)opum* (Plinije 20, 175) < grč. ὕσσωπος (Dioskurid 3, 25) odnosi se na neku vrstu origana, jer pravi izop, *Hyssopus officinalis* L., ne raste ni u Grčkoj ni u Maloj Aziji (André 167). No u našim se rječnicima potvrde izvedene iz lat. (grč) *hyssopus*⁸⁸, kao *hisop* (Roccabonella § 208), *šipant* (Mikalja 583), *sipant* (Della Bella 369, Parčić 907), *izop* (Habdelić, Belostenec 1, 614, Vitezović I. 242 Jambrešić 371, Patačić I. 609, Jurin) odnose na izop, *Hyssopus officinalis*, kao i tal. naziv *isopo* (Penzig 2, 289).

3.56. *Isatis* – farbovnik, oli vrbovnik – guado, erba

U klasičnom se latinitetu naziv *isatis*, uz sinonime *glastum*, *uitrago* i dr. odnosi na biljku *Isatis tinctoria* L., čiji se listovi od davnine rabe za dobivanje tamnomodre (André 334). Jurinov *farbovnik* nalazi se u Mikalje (96), Della Belle (360) i Vitezovića (I. 223), a k tome dodaje nezabilježenu štokavsku (kontinentalnu) adaptaciju *vrbovnik* (> *farba* > *varba*, a u trosložnoj riječi dolazi do ispadanja osnovnog vokala, *vrbovnik*). Tal. naziv *guado* označuje istu biljku (Penzig 2, 276).

⁸⁸ Etim v. Skok 1, 731 s. v. isop.

3.57. Ischias – nika trava zvana pečat Salamunov koji jidući trne bolest od zubi – sigillo di Salomone, sorta d'erba

myrtopetalum – trava pečat Salamunov – sigillo Salomone, erba

U klasičnom se latinitetu naziv *ischias*, uz sinonime *leucacantha*, *polygonaton*, odnosi na *Cirsium tuberosum* (André 300), a naziv *myrtopetalos*, uz sinonim *sanguinaria* na *Polygonum aviculare* L. (André 281). Jurinov hrvatski naziv *pečat salamunov* vjerojatno je prijevod iz srednjovjekovnih nomenklatura u kojima se nalazi naziv *sigillum Salamonis* (Diefenbach 533a) gdje označuje *Polygonatum officinale* All. Naziv je metaforičan, nastao na temelju izgleda korijena biljke na kojem ostaju uočljivi ožiljci od prošlogodišnjih izdanaka a to je uspoređeno s otiskom pečata. Jurin se naziv, suđeci prema potvrdama *pečat Salomonska* (Patačić I. 618), *pečatnik*, *pečatnjak* (Parčić 632) odnosi upravo na *Polygonatum officinale*, kao i tal. *sigillo di Salomone* (Penzig 2, 516).

3.58. Lactarius – mlič, mličac – lattajuolo, erba

U Plinija (26, 62) se nalazi *lactaria (herba)*, uz sinonim *chamaedaphne* i dr., a odnosi se na *Ruscus racemosus* L. Gotovo je nemoguće reći na koju se biljku odnose Jurinovi nazivi *mlič* i *mličac*, jer *mlič* u našoj fitonimiji označuje rod *Euphorbia* L. i vrstu *Euphorbia cyparissias* L. (Šulek 241), a *mličac* rodove *Euphorbia* i *Sonchus* L., dok se tal. naziv *lattajuolo* odnosi na vrstu gljive, mliječnicu, *Lactarius subdulcis* Fr. (Penzig 2, 296), no, kako je u rječniku naglašeno da je riječ o *erba*, moguće je da se naziv odnosi na vrste *Urospermum Delechampii* ili *Tragopogon porrifolius* (Penzig *id.*).

3.59. Lactuca – loćika, žutinica, salata trava – lattuga

lactucula – mala loćika, drobna žutinica – picciola lattuga

meconis – vrsta loćike, žutinice salate – mecone, spezie

Latinski naziv *lactuca*, uz sinonime *meconis*, *thridax* i dr., odnosi se na vrtanu loćiku, *Lactuca sativa* L. (André 176), kao i tal. *lattuga*. U gotovo svim našim rječnicima pojavljuje se naziv *loćika*⁸⁹. Naziv *žutinica* Jurin upotrebljava i za označavanje cikorije (v. 3.8.).

⁸⁹ Etim. v. Skok 2, 312 s. v. loćika.

3.60. Lagopus – nika trava zvana zečjonoga – sorta di erba, chiamata piedi di lepre

U klasičnom je latinitetu naziv *lagopus* (< grč. λαγόπους “zečja šapa”), uz sinonime *caryophylla*, *pes leporis*, označavao nekoliko vrsta djeteline: *Trifolium arvense* L., *Trifolium lagopus* Pourr. (André 177) i najrašireniju vrstu *Trifolium pratense* (Carnoy 157). Naziv *zečjonoga trava* ⁹⁰Jurin je sam skovao, vjerojatno prema talijanskom nazivu *piedi di lepre*, koji se odnosi na istu biljku. U Belostenčevu se rječniku (1, 725) nalazi opis: *trava zajčevem nogam spodobna*, zatim u Vitezovića (l. 290) *zajčja noga*, Jambrešića (475) *zajčeva trava*, Patačića (l. 610) *zajčeva noga*.

3.61. Lanaria – vunoperka, vunarica trava, kojom se lako pere sirova vuna i još kad se daje ovcam posnim mnogo im čini pristupiti mliko – saponaria erba

struthium – trava vunarica – erba lanaria

Latinski se naziv *lanaria erba* (Plinije 24, 168), uz sinonimne nazive *radix lanaria*, *astrutium*, *strut(h)ium*, *citocacia* i dr., odnosi na *Saponaria officinalis* L., biljku čiji se korijen upotrebljavao za pranje vune (André 269). U talijanskom se naziv *saponaria* odnosi na istu biljku (Penzig 2, 488), dok fitonim *erba lanaria*, što je latinska učena prilagođenica, u pučkoj fitonimiji nije potvrđen. Jurin je svoje nazive *vunoperka* i *vunarica* sam skovao prema talijanskom/latinskom.

3.62. Legumen II – grah – civaja, legume

legumen II – sočivo – legume

legarium – grah – legume

ervum – grahorica, divlji grah – rabiglia, lero

ervum II – vrsta graha – arvione

pisum – grah loznac, biži – pisello, biso

pisum II – grah, priličan grahu zavriču – biso, pisello

Klasičnolatinski naziv *legumen*, koji označava sve jestive mahunarke, uzima se kao opozicija prema *frumenta* i *olera* (v. 3.17.), i ima isti semantizam kao i srednjovjekovni naziv *legarium* (kartular Saint-Victor iz Marseillesa, 1070 g., Du Cange). Zato Jurin kao ekvivalent i daje *grah*, što označava

⁹⁰ Složenica od *zečji* (< *zec*) i *noga*, etim. v. Skok 3, 647 s. v. *zec*.

mahunarke *Phaseolus vulgaris* L. i *Pisum sativum* L. (Šulek 98) i, za njega očito istoznačni, naziv *sočivo*, koji uz dem. lik *sočivica* (v. 3.63.) označuje *Ervum lens* L. (Šulek 370).

Latinski naziv *ervum* označava romac, *Vicia ervilia* Willd. (= *Ervum ervilia* L.), kao i tal. naziv *lero* (Penzig (2, 306), koji Jurin naziva opisno *vrsta graha*, te *grahorica* i *divlji grah*).

Latinski naziv *pisum* (< grč. πῖσον) u klasičnom se latinitetu odnosi na divlji grašak, *Pisum arvense* L., iz kojega su se razvile kultivirane sorte (André 253), dok se Jurinovi nazivi *grah loznac* (koji bilježi Mikalja 120 i Vitezović I. 392) i *biži*⁹¹ nedvojbeno odnose na grašak, *Pisum sativum*, a i sam ga Jurin opisuje kao *grah* sličan *grahu zavriču*⁹², što je oznaka za divlji grašak, *Lathyrus aphaca* (Šulek 99).

3.63. *Lens* – *sočivica* – *lente*

lens II – *sočivica* – *lente*

lenticula – *sočivica*, *piga* – *lente*, *lenticchia*

Latinski naziv *lens*, uz sinonim *lenticula*, odnosi se na leću, *Ervum lens* L. (= *Lens culinaris* Med.) (André 183), jednako kao i tal. *lens*, *lenticchia* (Penzig 2, 305) i Jurinov naziv *sočivica* (što donosi i Della Bella 433).

3.64. *Leontopetalon* – *trava lavska noga* – *piede di leone*, *erba*

Klasičnolatinski naziv *leontopetalon* (< grč. λεοντοπέταλον), uz sinonim *leontopodium* i dr., odnosi se na *Leontice leontopetalum* L. (André 184). U našoj se fitonimiji naziv *lavska noga* odnosi na *Alchemilla vulgaris* L. (Šulek 191), jednako kao i u talijanskom *piede di leone* (Penzig 2, 415).

3.65. *Ligusticum* – *cvitobiser* – *ligustico erba*

cyprus – *stablo zvano od Ardelia biserni cvit* – *ligustro pianta*

U klasičnom se latinitetu naziv *ligusticum* (< *Ligus* “(trava) iz Ligurije”) odnosi na poznatu samoniklu i uzgojnu ljekovitu i začinsku biljku *Levisticum officinale* Koch. (= *Ligusticum levisticum* L.), por. Umbelliferae, koja se u našim izvorima naziva *ljubčac*, *miloduh*, *veleštika*, *beleštin*, *feleštika*⁹³.

⁹¹ Etim. v. Skok 1, 164 s. v. biz¹.

⁹² U Šuleka (99) se nalazi Stullijeva potvrda *grah-zavrč*.

⁹³ V. Skok 3, 573 s. v. veleštika; Bezljaj 2, 157 s. v. luštek.

(Šulek 529). Latinski naziv *cypros* (< grč. κύπρος), uz sinonim *ligustrum*, u klasičnom latinitetu označuje kanu, *Lawsonia inermis* L., no često se brka s *Ligustrum vulgare* L. S obzirom da se talijanski nazivi *ligustico* i *ligustro* nedvojbeno odnose na *Ligustrum vulgare* (Penzig 2, 309), a na to upućuje i Della Bellin (439) naziv *biserni cvjet* i prema njemu Jurinov stvoreni naziv *cvitobiser*, riječ je o običnoj kalini, zimolezu, *Ligustrum vulgare*. U Šulekovu je rječniku (16) za istu biljku navedena i Visianijeva potvrda *cvit biserni i biser*.

3.66. Lotos – grozdje iz India – uva d'India

Teško je reći na što bi se nigdje drugdje zabilježena potvrda grozdje iz Indija moglo odnositi, kad se u klasičnom latinitetu naziv *lotos* (< grč. λωτός) odnosi na 8 vrsti različitih biljaka (André 190). Jurinov je naziv očiti prijevod s talijanskog *uva d'India* (lat. *lotos Indica*), koji označuje *Diospyros lotus* L. (Penzig 579).

3.67. Lupinus – vučjak bob oli grah – lupino, sorta di biada o legume

lupinum – vučji grah, vučjak – lupino, legume noto

U klasičnom se latinitetu naziv *lupinus*⁹⁴ odnosi na različite vrste vučika, roda *Lupinus* L. (André 191). Talijanski fitonim označava vrstu *Lupinus angustifolius* L. (Penzig 2, 320). U našoj su fitonimiji za istu vrstu potvrđeni nazivi *vučji bob* (Roccabonella § 338, Della Bella 447, Belostenec 1, 752), *vučji grah* (Visiani), *gra-vučjak* (v. Šulek 450, 101), te *vučjak* (Mikalja 1127), a Jurin stvara novi dvočlani naziv od već postojećih *vučjak bob* i *vučjak grah*.

pelecinus – vučji bob – fava di lupu

securidaca – vučji bob – fava di lupu

Klasičnolatinski se naziv *pelecinus* (< grč. πελεκίνος), uz sinonim *securiclata*, odnosi na jestivu sočivicu sjekiricu, *Securigera securidaca* Deg. et Doerfl. (= *Coronilla securidaca* L.) (André 241, 287), koju Visiani naziva *bob vučji* (Šulek 20). Uočljivo je da i Jurin tretira dva latinska naziva kao sinonime jer donosi isti hrvatski naziv *vučji bob*, kao što je i u talijanskom s istim semantizmom *fava di lupu*. Ti se nazivi donekle preklapaju s oznakama za *Lupinus*, ali ih Jurin u svojoj nomenklaturi očito razlikuje.

⁹⁴ Izvedenica od *lupus* "vuk", tako nazvana zbog gorka okusa zrna (André 191).

3.68. *Lupulus* – *hmelj* – *luppolo*, *sorta d'erba*

Klasičnolatinski *lupulus* odnosi se na hmelj, *Humulus lupulus* L., por. Canabinaceae, kao i tal. *luppolo* (Penzig 2, 320). U svim se našim rječnicima pojavljuje fitonim *hmelj*⁹⁵.

3.69. *Lutea* – *trava čroarica*, *kom se čroi vuna* – *erba per tigner lane*

U klasičnom se latinitetu nalaze nazivi *luteum*, *lutum* i *luza* koji se odnose na vrstu *Reseda luteola* L. (= *Luteola tinctoria* Webb.), na što se nedvojbeno odnosi i Jurinova potvrda *čroarica* (< *čroviti* u značenju “inficere, tingere” u Vrančićevu rječniku⁹⁶ < **črvv*⁹⁷) i opis biljke *kom se čroi vuna*⁹⁸ ili u tal. *erba per tinger lane*. U Šuleka su potvrđeni nazivi s bliskim semantizmom *žutica*, *neprava vunjača* (Šulek 547).

3.70. *Mandragora* – *veliko zelje* – *mandragora*

U klasičnom se latinitetu naziv *mandragora* (< grč. *μανδραγόρας*), uz sinonime *antiminion*, *Apollinea*, *malum silvestre*, *malum terrestre* i dr., odnosi na bunovinu ili mandragoru, *Mandragora officinarum* Vis. (= *M. acaulis* Gaertn.), jednu od najpoznatijih otrovnih biljaka. Poznata je i po debelu i mesnatu korijenu kojemu su zbog nekih ljudskih obrisa pridavali nadnaravnu moć. Kult mandragore širio se od Orijenta preko Grčke i Italije u zemlje srednje Europe. U Jurina su preuzeti Mikaljin (768), Della Bellin (534) i Belostenčev (1, 760) naziv *veliko zelje*, koji je nastao zbog uočljivih širokih i dosta dugih prizemnih listova biljke.

3.71. *Melilotus* – *nika trava prilična zafranu* – *meliloto*

U klasičnom latinitetu naziv *melilotum* (< grč. *μελίλωτον*) označava rod *Melilotus* Mill., kao i vrstu koja raste u toplijim krajevima – *Melilotus messaniensis* (André 204). U našim je krajevima uobičajena vrsta zvana kotac ili velika djetelina, *Melilotus officinalis* (Med.) Lam. Što se tiče Jurinova

⁹⁵ Etim. v. Skok 1, 674 s. v. hmelj.

⁹⁶ V. i AR 1, 855 s. v. crviti.

⁹⁷ V. Skok 1, 275–276 s. v. crn¹.

⁹⁸ Čitava biljka sadrži žutu boju *luteolin*, koja se upotrebljavala sve do pojave kemijskih boja.

opisa biljke, teško je reći na što se odnosi, dok se tal. naziv doista odnosi na kokotac (Penzig 2, 340).

3.72. Melo – četrun, pipun – mellone, popone

pepo – pipun, mlun – mellone

cucumis – dinja, četrun – cocomero

Latinski naziv *melo*, što je kraćeno od *melopepo* (< grč. μελοπέπων) odnosi se na dinju, *Cucumis melo* L., a *pepo* (< grč. πέπων), uz sinonime *cucumis*, *limo*, odnosio se na lubenicu, *Citrullus vulgaris* Schrad. Klasičnolatinski naziv *cucumis* odnosi se na krastavac, *Cucumis sativus* L., dinju, *Cucumis melo*, i lubenicu, *Citrullus vulgaris*, a u talijanskom se fitonim *cocomero* odnosi na krastavac i lubenicu (Penzig 2, 135). U našoj se fitonimijskoj nomenklaturi nazivi za dinju i lubenicu međusobno brkaju, odnosno, isti naziv u različitim krajevima označuje sad dinju, sad lubenicu. Vidimo da se i u Jurina *pipun* odnosi na obje vrste, a *četrun* i *dinja* bi bile oznake za lubenicu, dok bi *mlun* označavao dinju. *Četrun* je redovita oznaka za lubenicu u šibenskom kraju.

3.73. Menta – metva, metvica – menta erba

metula – metvica – picciola meta

Klasičnolatinski naziv *ment(h)a* (< grč. μίνθη), uz sinonime *hedyosmus*, *menta hortulana* i dr., odnosi se na nekoliko samoniklih vrsta metvice, *Mentha* L., a najčešće na *M. viridis* L. (= *M. spicata* Huds.). Drugi Jurinov latinski naziv *metula*, što je umanjena od *meta* “granica”, uz sinonim *potamogiton*, odnosi se na biljku *Potamogeton natans*, no budući da naziv *metvica* ne bi nikako mogla biti oznaka za tu biljku, uzimamo da je riječ o rodu *Mentha*. Nazivi *metva*, *metvica*, te varijante *meta*, *metica*⁹⁹, uobičajeni su u našoj fitonimiji kao oznake za rod *Mentha* (Šulek 231–235).

menthastrum – divlja metica – menta salvatica

Latinski se naziv *mentastrum* (Plinije 19, 159) odnosi na neke divlje vrste roda *metvica*, *Mentha*, i na vrste roda *Calamintha* (Adans) Moench. (André 207), što odgovara i hrvatskom i talijanskom nazivu.

⁹⁹ Etim. v. Skok 2, 415 s. v. meta¹.

3.74. *Mercurialis* – *bili štir* – *mercorella*

hermu poa – *štir* – *mercorella erba*

Latinski naziv *mercurialis*, odgovara grčkim nazivima *Hermu basilion* (< grč. Ἑρμοῦ βασιλεύς “kraljevska Hermesova biljka”), *Hermu botane*, *Hermu poa* i dr., a odnosi se na resulju, *Mercurialis annua* L., biljku kojoj su se pridavala svojstva Odisejeve magične biljke μῶλυ (Carnoy 143, André 161). Naziv *štir*¹⁰⁰ u našoj je fitonimiji uobičajen kao oznaka za *Amarantus blitum* L. i *A. viridis* L. (Šulek 398), dok je u Jurina najvjerojatnije riječ o *Mercurialis annua*, kao i dvočlana, dosad nezabilježena, varijanta *bili štir*. Na istu se biljku odnosi i tal. naziv *mercorella* (Penzig 2, 344).

3.75. *Milium* – *proso* – *miglio*

lobae – *nožica prosena*, *to jest prosa iz India* – *gambra del miglio d'India*

U klasičnom se latinitetu naziv *milium* odnosi na proso, *Panicum miliaceum* L. (= *Milium panicum* Mill.), a u svezi *milium Indicum* na sirak, *Sorghum vulgare* Pers. (André 209). U svim je našim rječnicima potvrđen naziv *proso*¹⁰¹ kao oznaka za *Panicum miliaceum* L. (Šulek 314). Latinski naziv *loba* označuje klasić od *Sorghum vulgare*, na što očito misli i Jurin kad opisuje *nožicu prosenu*, tj. “nožicu” *prosa od Indija* (usp. lat. *milium Indicum*, tal. *miglio d'India*) što je oznaka za sirak, *Sorghum vulgare*.

3.76. *Nardus* II – *nard*, *dešpik* – *nardo*, *spigo*

Latinski naziv *nardus* (< grč. νάρδος), uz sinonime *nardostachys*, *nardum Indicum*, *spica nardi*, u klasično je doba označavao *Valeriana spica* Vahl. (= *Nardostachys jatamansi* DC.), iz por. odoljenki, *Valerianaceae*. Ta je biljka u staro vrijeme bila cijenjena zbog mirisa, a pretpostavlja se da je kasnije bila i sastavni dio univerzalnog srednjovjekovnog lijeka *terijaka* (< lat. *theriacus*, grč. θηριακός) kojega se sastav brižno čuvao. No, u srednjovjekovnoj se nomenklaturi nazivi *nardus*, *nardus spicatus*, *spicanardus*, *nardus italica*, *nardus celtica*, *lavandula* i dr. odnose na muški dešpik, *Lavandula spica* (L.) All., por. usnače, *Labiatae*, koja je u Europi predstavljala nadomjestak za *Valeriana spica*. Naziv *nard* u Šuleka nije potvrđen, no nalazi se u Della Belle (54), s. v. *nardo*, uz latinski *nardus*, kao i fitonim *dešpik*, koji se nalazi kao sinonim

¹⁰⁰ Pokušaj tumačenja podrijetla, v. Skok 3, 415 s. v. *štir*.

¹⁰¹ Etim. v. Skok 3, 52 s. v. *proso*.

uz *nard*, ali i samostalno uz tal. *spigo*, lat. *nardus italica* (699), koji je u Šuleka potvrda za *Lavandula spica* (63). Teško je stoga reći odnose li se Jurinove potvrde *nard* i *dešpik* na dvije, po nekim karakteristikama, slične biljke ili se oba naziva odnose na *Lavandula spica*, odnosno *Lavandula officinalis* Chaix, koja je raširena po Primorju i Dalmaciji.

3.77. *Nasturtium* – hren, grbač – *nasturzio*, *nasturzo*

nasturtium indicum* II – ljubdrag – *nasturzo indicum*, *fior noto

U klasičnom se latinitetu *nasturtium* (što je *nasiturcicum, quod nasum torqueat*) odnosi na *Lepidium sativum* L., por. *Cruciferae* (André 217). Jurin je nazive preuzeo iz Mikalje (99) i Della Belle (506), koji imaju (*h*)*ren*¹⁰² i *garbač*¹⁰³. Fitonim *hren* navode i Vitezović (I. 336), Belostenec (I, 800) i Jambrešić (587). Naziv *grbač* u Parčića (155) je naznačen kao ekvivalent za “*nasturzio aquatico*”, tj. *Nasturtium officinale* R. Br. (Penzig 362), a *hrenak*, *hrenika* (218) za “*specie di pianta (Lepidium)*”. Parčićev naziv *ljubdrag* (397) odnosi se na “*crescione*”, tj. *Nasturtium officinale* (Penzig 147), što je vjerojatno ista biljka koju označuje i Jurinova potvrda *ljubdrag*. Inače, taj je naziv potvrđen u Mikalje (110), uz lat *satyrium*, a u Vitezovića varijanta *lubdrag*, uz istu latinsku potvrdu, no one se odnose na neku vrstu iz por. *Orchidaceae*, kao i Jurinov *dragoljub* (v. 3.97.). U talijanskom naziv *nasturzio* označuje *Lepidium sativum* i *Nasturtium officinale* (Penzig 2, 362), a *nasturzio indicum*, što je učena adaptacija latinskoga naziva, odnosi se na *Tropaeolum majus* L. (Penzig 2, 363).

3.78. *Ocimum* II – bosilak – *basilico*, *erba*

Latinski je naziv *ocimum* (Plinije 20, 119 i d.) < grč. ὄκιμον, uz sinonime *basilicon*, *basilica*, *basilisca*, *regia* i dr., označavao bosiljak, *Ocimum basilicum* L. (André 224). U 6. st. grčki liječnik Aetiosa osnovnom nazivu *ocimum* dodaje kvalifikativ *basilicum* (< βασιλικόν “kraljevski”). Taj je naziv prešao u gotovo sve europske jezike (Bertoldi 1927: 141; 1934: 229). Mikalja (25) i Della Bella (130) imaju *bosilak*¹⁰⁴*trava*, što donosi i Jurin. U drugim se rječnicima nalaze brojne druge varijante istoga podrijetla: *baselak* (Roccabo-

¹⁰² Etim. v. Skok 1, 686 s. v. hren.

¹⁰³ Etim. v. Skok 1, 552 s. v. garbač.

¹⁰⁴ Etim. v. Skok 1, 116 s. basilek.

nella § 67), *bašelak*, *bažulek*, *bosiljak* (Vitezović I. 353), *bažuljek*, *bosiljak*, *bosil* (Belostenec 1, 835), *bažilika trava* (Jambrešić (633), *bosil*, *bažulek* (Patačić I. 641).

3.79. *Origanum* – *mravinac*, *babina dušica* – *origano*, *erba*

onitis – *mravinac* – *origano*, *erba*

U klasičnom latinitetu naziv *origanum*, uz sinonime *onitis*, *alarus*, *cunilla gallica*, *gallinacea* i dr., odnosi se na začinsku i ljekovitu biljku mravinac, *Origanum vulgare* L., kao i tal. potvrda *origano* (Penzig 2, 380). U Mikalje (8) i Della Belle (528) nalaze se nazivi *mravinac* i *babina dušica*, što ih navodi i Jurin, a spominje ih i Vitezović (I. 361). Sudeći prema Šulekovim potvrdama u našoj se fitonimiji naziv *mravinac* uglavnom odnosi na *Origanum vulgare*, a nazivi *materina dušica* i *babina dušica* uobičajeni su kao oznake za *Thymus serpyllum* (v. 3.103). Činjenica da se nazivi za *Thymus serpyllum* prepleću s nazivima za druge biljke (*Origanum*, *Artemisia*), posljedica je toga što su im neke karakteristike, ili većina njih (intenzivan ugodan miris i uporaba biljke za liječenje ženskih bolesti), zajedničke.

3.80. *Orobanche* – *trava lavski rep* – *coda li leone*

cynomorion – *vukovod* – *orobanche reba*

Latinski naziv *orobanche* (< grč. ὀροβάγχη) odnosi se na vrstu *Cuscuta europaea* L., a uz sinonime *cynomorion*, *leon* i dr. označava *Orobanche crenata* Forsk. i druge neke parazitne biljke (André 231), na koje se može odnositi i Jurinov metaforički naziv *lavski rep* (usp. u tal. *erba lupa*, *lupa*, franc. *léon*, *loup*, André 183). U Šuleka (191) je fitonim *lavski rep* identificiran kao oznaka za rod *Orobanche*. U talijanskom se nazivi *orobanche* i *coda di leone* također odnose na vrste roda *Orobanche* (Penzig 2, 381, 136).

3.81. *Oryza* – *pirič*, *angriž* – *riso*

scordalia – *riža* (-)

Klasičnolatinski naziv *oryza*, *oriza* (< grč. ὄρυζα, azijskog podrijetla) odnosi se na rižu, *Oryza sativa* L. Drugi latinski naziv *scordalia* je pučka riječ iz carskog latinitetu i znači “querelleur”, prema tome nije fitonim (DELL 604). Jurinov naziv *pirič* dosada je nepotvrđena varijanta od *pirin(a)ć* < tur. *pirinç*, a drugi naziv *angriž*, zabilježen je u Parčića, što je varijanta od *angriz* < tal. *granoriso* (za oba naziva etim. v. Skok 1, 43 s. v. *angriz*). Belostenec (1,

852) ima latinizam *oriza*, a Jambrešić (651) *riškaša* (posuđenica koja je k nama došla preko mađarskoga). Jurin navodi i danas književni naziv *riža*.

3.82. *Oxalis* – *trava kiselica* – *acetosa, erba*

oxalis II – *kiselica trava, acetosa*

U klasičnih pisaca nazivi *oxalis* i *lapathum* potvrđeni su kao oznake za kiselicu, *Rumex acetosa* L., por. dvornjača, *Polygonaceae* (André 232). U našoj se fitonimiji naziv *kiselica* odnosi na *Rumex acetosa* ali i na srodnu vrstu sličnih karakteristika (kiselkast okus listova) *Oxalis acetosella* L.

3.83. *Parthenium* – *trava matriao* – *matricale, erba*

Botaničari 16. stoljeća nazivom *parthenium*, uz sinonim *matricaria*, označuju matrik, *Tanacetum parthenium* Schultz-Bip. (= *Matricaria odorata*, *Matricaria parthenium*), a ne kamilicu, kako se u glosama često brkalo. Najvjerojatnije se na nju odnosi i Jurinov nepotvrđen naziv *matrijao*, što s obzirom na Stullijevu potvrdu *matrijeo* i ne mora biti pogreška umjesto *matrikao* ili *matriko*, kako drži Šulek (226), nego samo daljnja pučka prilagodba (*matrijal*?) do koje može doći u višesložnim riječima. U Della Belle (466) je potvrđen naziv *matrikao*, *-ala*, što je dubrovački refleks na *-o > -al-* (> tal. *matricale* < lat. *matricalis*). Talijanski naziv *matricale* označava *Stachys silvatica* L. i *Tanacetum parthenium* Schultz-Bip. (Penzig 2, 335).

3.84. *Pastinaca* – *mrkva* – *pastinaca*

daucus – *anita, trava* – *dauco, erba*

staphilinus; napus – *mrkva* – *pastinaca, erba*

siser, carota II – *kuzmorka* – *carota, fruto*

bunias – *mrkva* – *bunio, navone*

lapathum – *mrkva, mrkvica* – *lapazio*

Nazivi *pastinaca*, kao i grč. δαῦκος, u Antici su označavali različite vrste por. štitarki, jestiva i ljekovita korijena, koji su se međusobno brkali. Naziv *pastinaca*, uz sinonime *carota*, *daucus*, *staphylinus* i dr., odnosi se na mrkvu, *Daucus carota* L. Potom, fitonim *pastinaca*, uz sinonime *siser*, *sisarum* (< grč. σίσαρων), označava srodnu vrstu pastrnak, *Pastinaca sativa* L. Naziv *bunias*, uz sinonim *napus*, odnosi se na koprc ili repicu, *Bunium ferulaceum* Sibth., a prema talijanskim potvrdama riječ je o *Bunias erucago* L. (tal. *bunio*) i o *Brassica napus* L. (tal. *navone*) (Penzig 2, 79, 363), i ne bi mogao imati hrvatski adekvat *mrkva*. Naziv *mrkva* ne bi mogao stajati ni uz lat. *lapathum* (v.

3.82.) koji se odnosi na kiselicu, *Rumex acetosa* (André 232), kao i tal. *lapazio* (Penzig 2, 293). Vidimo da se u Jurina nazivi za mrkvu i pastinak ne razlikuju – sve je *mrkva*, a tamo gdje bismo očekivali naziv *mrkva*, on donosi nazive *anita*, što je inače oznaka za *Anisum vulgare* (Šulek 3), a *kuzmorka*, što preuzima iz Della Belle (174), oznaka je za mrkvu (u Mikalje 220, i u Vitezovića l. 465, potvrđen je lik *kučmorka*)¹⁰⁵.

3.85. *Pericarpum* – vrsta kapule – *pericarpo*

Latinski se naziv *pericarpum* u Plinija (25, 131) odnosi na neku neidentificiranu lukovičastu biljku (André 243), a ništa se više ne može reći ni za Jurinov opis, ni za talijanski učeni naziv.

alum – vrsta nikog luka – *spezie di aglio*

Latinski naziv *alum*, uz sinonime *alium Gallicum*, *consolida*, *symphytum album* i dr. odnosi se na gavez, *Symphytum officinale* L. (André 25).

scilla – vrsta ljutike – *spezie di cipolla*

squilla – vrsta kapule – (-)

Latinski naziv *scilla*, uz varinatu *squilla* (< grč. σκίλλα), te sinonime *bulbus pruriosus*, *cepulla marina*, *scilla alba* i dr., odnosi se na sredozemnu biljku velike lukovice, *Urginea maritima* Baker (= *Scilla maritima*), a i na druge biljke lukovičasta korijena. Dok se za morsku biljku češće rabi *scilla*, naziv *squilla* je od Varona oznaka za morskog raka (*Squilla mantis*), ali isti Varon i Paladije imaju i za morsku kapulu naziv *squilla* (André 284).

pallacana – ljutica – *scalogna*

gethyrum – ljutika, ljutica – *scalogna*

Naziv *pallacana* (Plinije 19, 105) < grč. παλλάχανον, uz sinonim *gethyrum* (Plinije 19, 100 i d.) označavao je *Allium schoenoprasum* L. (André 235, 148). Jurinov je naziv *ljutika* u našoj fitonimiji obilato potvrđen (Šulek 214), a *ljutica* se nalazi već u Roccarbonelle, što je Šulek identificirao kao oznaku za *Allium ascalonicum* L.

porrum – luk porić – *porro*

Klasični latinski *porrum* (posuđeno iz nekog predindoeuropskog jezika) odnosi se na poriluk, *Allium porrum* L. (André 259). Jurinov *porić*, što je vjerojatno potvrda iz njegova kraja, u Šuleka je naveden kao Lamblova potvrda za Dalmaciju.

bulbus; caepa – kapula, paražik, arpažić – *bulbo*, *cipolla*, *caepa*

¹⁰⁵ Etim. v. Skok 2, 221 s. v. *kučmorka*.

U klasičnom je latinitetu naziv *bulbus* (< grč. βολβός) označavao određeni tip korijena – lukovicu, i općenito različite biljke s takvim tipom korijena (zapravo podzemne stabljike), za razliku od običnog korijena – *radix*. Tek u različitim svezama označuje pojedine vrste (André 60). Naziv *cepa*, *cepe*, te likovi *ceba*, *ciba*, *ciua* u vulgarnom se latinitetu odnose na *Allium cepa* L. (André 80). Jurin upotrebljava naziv *kapula*¹⁰⁶, koji se nalazi u Roccabonelle (§ 86), Mikalje (186), Della Belle (194), a i danas je u uporabi na gotovo cijelom obalnom području. Naziv *arpažić* i var. *paražik*, odnosi se na rasadnu lučicu i predstavlja dalmatinsku redukciju *dž* → *ž* u deminutivnoj turskoj izvedenici *arpadžik* “lučica” < tur. *arpa* “ječam” (v. Skok 1, 63 s. v. arpakaša).

setania – vrsta mušpule, oli kapule – *sorta di nespole e di cipolla*

Naziv *setania* (Plinije 15, 84), uz sinonim *mespilus*, odnosi se na mušmulu, *Mespilus germanica* L. ili možda na japansku mušmulu ili nešpulu, *Eriobotrya japonica* (česta u sredozemnom području), a uz sinonim *setanion* (Plinije 19, 95) i *cepa setania* na neku vrstu luka. To je očito u hrvatskom ekvivalentu, prema talijanskom tekstu, naznačio i Jurin: *vrsta mušpule* (inače za pravu vrstu upotrebljava naziv *mušmula*, v. 2.17.) ili *kapule*.

3.86. Piper – biber, papar – pepe

Latinski se naziv *piper* (nakon Varona i Horacija) < grč. πέπερι, odnosi na različite vrste papra, roda *Piper* L. (André 251). Papar je vrlo stara mirodija koja se spominje u staroindijskoj književnosti, a kasnije ga grčki i rimski pisci preporučuju kao lijek. Danas se najviše upotrebljava kao pikantna mirodija. (Kušan 155). Jurin navodi lik *papar* (imaju ga i Mikalja 401 i Della Bella 553) i turcizam *biber*¹⁰⁷.

3.87. Plantago (i II) – bokvica, pasvica, trava ranjenik, piantaggione

ortyx – trava bokvica – *piantaggine, erba*

Latinski naziv *plantago* (< *planta* “stopalo” metaforički nazvano zbog izgleda listova), uz *ortyx* (< grč. ὄρτυξ) i brojne druge sinonime, odnosio se na rod *Plantago* i nadasve na vrstu *Plantago major* L. (André 254), kao i tal. naziv *piantaggine* (Penzig 2, 413). Naziv *bokvica* nalazimo u Roccabonelle (§

¹⁰⁶ Etim. v. Skok 2, 44 s. v. kapula.

¹⁰⁷ Za oba lika etim. v. Skok 2, 601 s. v. papar.

300), Mikalje (23), Della Belle (561) i Vitezovića (l. 394). Drugi Jurinov naziv *trava ranjenik* nastao je vjerojatno iz pučkog vjerovanja da se biljka rabi za liječenje rana, što se i objašnjava u Jambrešićevu rječniku (728): *trava za izvračenje ran hasnovita*, koju naziva *trputec*.

alisma – *nika trava* – *alismo, sorta d'erba*

Latinski se naziv *alisma* (< grč. ἄλισμα) odnosi na vodenu bokvicu, *Alisma plantago-aquatica* L. (Carnoy 17), no budući da Jurin navodi samo općenito *nika trava*, ne može se zaključiti je li riječ o istoj biljci, iako tal. fitonim govori tome u prilog (Penzig 2, 19).

damassonium – *nika trava prilična bokvici* – *damassonio*

Latinski naziv *damassonium* (< grč. δαμασώνιον), uz sinonim *britannica*, odnosi se na neku vrstu roda *Rumex* L. (André 58), zatim uz sinonim *alcima* na *Alisma plantago* L. (André 23), a uz sinonime *nasturtium*, *cardamine*, *cicer erraticum*, *crisson* i dr. označava *Lepidium sativum*.

3.88. Polygala – *vrsta nike trave koja čini brizgati, to jest doiti mnogo mliko* – *poligala, sorta di erba che propria per far venir copia di late*.

Latinski naziv *polygala* (Plinije 27, 121) < grč. πολύγαλον, biljka koja pospješuje stvaranje mlijeka u krave, odnosi se vjerojatno na *Polygala venulosa* Sibth. (André 256), kao i tal. naziv *poligala* (Penzig 2, 427).

3.89. Portulaca – *praseća trava* – *porcellana erba*

U klasičnom latinitetu nalazimo dva naziva pučkog nastanka *portulaca* i *porcillaca* (Plinije 20, 210) koji se oslanjaju na dva različita osnovna lika: prvi na *porta* → *portula* “mala vrata” (zbog sitnog poklopca ploda koji se otvara kod sazrijevanja), a drugi na **porcela* < *porca* “uterus”, jer, prema Dioskuridu (2, 171), *Portulaca oleracea* L. služi za liječenje maternice, što ponavlja i Plinije (*n. mj.*). U našoj je fitonimiji uobičajen naziv *tušt* (Roccabonella § 21, Della Bella 573) i varijante *tušč*, *tuščak*, *tušak*, *tušac*, *tustočel* (Šulek 544), što su nazivi slavenskog postanja: od sveslav. i praslav. oblika **tolstъ* “pretio”, “debeo”. Motivacijski poticaj za takvu denominaciju mogu biti debeli, mesnati i sočni listovi koji u osnovi imaju semantizam “pretio”, što se dalje može prenositi na značenje “mastan” → “sjajan od masti”, te dalje pučkom interpretacijom “mast” → “svinja”. Taj je semantizam vidljiv i u Jurinovoj potvrdi *praseća trava*, kao i Belostenčevoj (1, 936) *trava svinjska*. Talijanski se naziv *porcellana* također odnosi na *Portulaca oleracea* (Penzig 2, 430).

3.90. *Pulegium* – trava bušinak (-)

U klasičnom se latinitetu nazivi *pulegium*, *puleium*, *puledium* odnose na *Mentha pulegium* L., koja je u narodu poznata kao sredstvo protiv buha, i Jurin je u latinskom nazivu očito zamjenjuje s *pulicaria*, iste etimologije (< lat. *pulex* “buha”), koja se odnosi na *Pulicaria vulgaris* Gaertn., iste namjene, a ona se, pak, često brka s *Plantago psyllium* L., koja ima sjemenke nalik buhi. Naime, u našoj se fitonimiji naziv *bušinak* odnosi na vrste *Inula conyza* DC. i *Pulicaria vulgaris* (Šulek 38). Fitonim *bušinak* nalazi se u Mikalje (33), Vitezovića (l. 418), Parčića (55) i za sve je njih teško određeno reći na koju se od spomenutih vrsta odnosi.

3.91. *Quinquefolium* – petoprstica trava, petolista trava, vidac – cinquefoglio

chamaezelon – trava petolista – cinque folio

U klasičnom latinitetu naziv *quinquefolium* (što je vjerojatno prevedena grč. πεντάφυλλον, Pseudo Dioskurid 4, 42), uz sinonime *chamaezelon* (< gr. χαμαίζηλον), *herba quinque digitorum* i dr., označava vrstu *Potentilla reptans* L. i druge neke vrste istoga roda s dlanasto rascijepljenim palistićima (André 267), kao i tal. naziv *cinquefoglio* (Penzig 2, 128). Istu konceptualizaciju, tj. istu sliku sadržaja nalazimo i u Jurinovim nazivima *petoprstica trava* (koji se nalazi u Mikalje 410 i u Della Belle 194) i *petolista trava*, te u nazivima u ostalim izvorima: *trava peterolisna* (Belostenec 1, 1014), *petoprstac*, *peterolistna trava* (Jambrešić 831), *peterolistek*, *peteroprstec* (Patačić l. 616), *petoprst*, *petoprstac*, *petoprstnica*, *petolist* (Parčić 638). Drugi Jurinov naziv *vidac*¹⁰⁸ što ga je preuzeo iz Mikalje (410), u našoj je fitonimiji uobičajen kao oznaka za *Euphrasia officinalis* L. (Šulek 431).

3.92. Rapa – ripa, riepa – rapa

rapum – ripe, riepa – rapa

rapistrum – divlja ripa – rapa salvatica

U klasičnom se latinitetu nazivi *rapa*, *rapum* (< grč. ράπυς), uz sinonime *rapina*, *rapulum* i dr., odnosi na repu, *Brassica rapa* L. em. Metzg., por. *Cruciferae*. Vrančić, Kašić, Mikalja (563) i Della Bella (606) imaju ikavsku varijantu *ripa*, a ovaj posljednji donosi i *rjepa*. Naziv *rapistrum*, uz sinonim

¹⁰⁸ Etim. v. Skok 3, 585 s. v. vidati (se).

armoracea, označava vrstu divlje rotkvice, *Raphanus landra* Moretti (v. *rapacia*), koju Jurin naziva *divlja ripa*.

3.93. *Raphanus* – rodakva – rafano

raphanos agria; armoracia – divlja rodakva – rafano *salvatico*

rapacia – mlado listje rodakve – le foglie piu tenere

Klasičnolatinski naziv *raphanus* (< grč. ράφανος), uz sinonime *napus*, *radicula* i dr., označava povrtnicu, *Raphanus sativus* L., por. *Cruciferae* (André 269). Dvočlani naziv *raphanos agria*, uz sinonim *apios ischas*, *raphanus agrestis* i dr. označava jednu gomoljiku koja raste u Grčkoj, *Euphorbia apios* L. (André 35), a *armoracia*, uz sinonime *radix agrestis*, *raphanella*, *rapistrum* i dr. (v. 3.93.), najvjerojatnije označava divlju vrstu rotkvice *Raphanus landra* (Mor.) Bonier, koja se nekoć uzgajala (André 41). Očito i Jurin drži da je riječ o dvije vrste jer latinske nazive odvaja točkom i zarezom. Za mlado lišće rotkve u Plinija (18, 127) je potvrđen naziv *rapicia*. Naziv *rodakva* Jurin vjerojatno preuzima od Mikalje (4) i Della Belle, a isti je potvrđen i u Belostenca (1, 1019).

3.94. *Rumex* – vrsta divlje trave – romice, sorta d'erba

Latinski se naziv *rumex* odnosi općenito na šćav, rod *Rumex* L., ali i na pitomi štavelj, *Rumex patientia* L. (André 276), što se iz Jurinove opisne naznake ne može zaključiti, iako je iz tal. naziva *romice* to nedvojbeno.

3.95. *Rutula* – rutica – picciola ruta

Deminutivni lik *rutula* < *ruta* (< grč. ρυτή) odnosi se na sitnu vrstu rutvice, *Ruta graveolens* L. (André 277). Jurinov se hrvatski ekvivalent *rutica*¹⁰⁹, što ga imaju Vitezović (l. 446), Belostenec (1, 1068) i Jambrešić (884), uz druge varijante *ruta*, *rutvoica*, odnosi na *Ruta graveolens*.

3.96. *Salvia* – kadulja, slavulja – salvia

sphacos – kadulja – salvia, erba

sclarea – divlja kadulja – salvia *salvatica*

¹⁰⁹ Etim. v. Skok 3, 177 s. v. ruta².

Klasičnolatinski naziv *salvia* (Plinije 22, 146 i d.), uz sinonime *bryon*, *sphacos* i dr., odnosi se na ljekovitu kadulju, *Salvia officinalis* L. (André 279), a *salvia*, uz sinonim *sclareia*, na ivanjsko cvijeće, *Salvia sclarea* L. (André 285). Zbog osobite važnosti što ju je biljka od davnine imala, naziv *salvia* se, preko Bauhina (*Pinax* 237), gdje se naziva *salvia hortulana* (*s. nobilis*, *s. acuta*), zadržao i u suvremenoj sistematici – *Salvia officinalis*. O važnosti te biljke govori i činjenica da se spominje u svim našim rječnicima. *Slavulja*¹¹⁰ se nalazi u Rocabonelle (§ 324), Vrančića, Kašića, Mikalje (619), Parčića (924), a *kadulja* u Mikalje (181) i Della Belle (640). U kajkavskim se rječnicima rabi kontinentalna varijanta *žalfija*, koji nastavlja isti latinski fitonim – *salvia*, ali je preuzeta preko njem. *Zalbei*.

3.97. Satyrion – dragoljub – satirio, erba

cynosorchis – trava psetomud, psetomudka – testiculi si cane, erba

Latinski naziv *satyrion* (Plinije 26, 99) < grč. σατύριον, uz sinonime *orchis*, *cynosorchis* (Plinije 27, 65) < grč. κυνὸς ὄρχις, *satureia*, *priapiscus stinctus* i dr., u klasičnom je latinitetu bio opći naziv koji se odnosio na afrodisijačke biljke, nadasve neke orhideje rodova *Orchis* L., *Ophrys* L., *Serapias* L. (André 282). U Mikalje (110) se naziv *ljubdrag*, uz isti latinski naziv, kao i Vitezovićeve (l. 451) varijanta *lubdrag*, i metaforički opsceni naziv *strčikurc*, odnosi na jednu vrstu roda *Orchis*. Jurinov je fitonim istih sastavnica ali obrnuta rasporeda – *dragoljub*. U Šuleka (71) je isti latinski naziv zabilježen na marginama starih talijanskih biljaruša, između ostaloga, i kao oznaku za vrstu *Platanthera bifolia* Rich., por. *Orchidaceae*. Nazive *psetomud*, *psetomutka* Jurin je skovao prema talijanskom nazivu *testiculi di cane*, što je isti semantizam kao i u latinskom (grčkom) nazivu.

3.98. Secale – raž, ozimica – segale, segala

siligo – ozimica, raž – segala, siligine

Klasičnolatinski naziv *secale* (i var. *sicale*, *sigala*) odnosi se na raž, *Secale cereale* (André 287), što označuju i Jurinovi nazivi *raž* i *ozimica* (Šulek 326, 274), kao i talijanski *segale*, *segala* (Penzig 2, 508). Drugi naziv *siligo*, odnosi se općenito na žito, *Triticum vulgare* (Vill.) Host., no u nomenklatu-

¹¹⁰ Etim. v. Skok 3, 197 s. v. *salvac*.

rama 16. stoljeća *siligo*, uz sinonime *secale hybernum vel majus, vernum vel minus* ponovno označuje raž (Bauhin, *Pinax* 23).

3.99. *Semperflorium* – netresak, trava vazdaživ – *sempreviva*

digitellus – trava ozluživ, vazdaživac, trava vazdaživa – sorta d'erba chiamata *sempreviva*

sedum – nika trava koja vazda žive – *sempreviva*

Klasičnolatinski naziv *semperflorium*, uz sinonime *semperuiuus, sedum, digitellus* i dr., odnosi se na nekoliko vrsta roda *Sedum* (L.) Tourn.: *S. altissimum* Poir., *S. anopetalum* DC., *S. tenuifolium* DC.), dok se naziv *sedum* odnosi na čvarkuću, *Sempervivum tectorum* L. (André 288). Jurinovi nazivi *netresak*¹¹¹ i prozirna složenica *vazdaživ* nalaze se i u Mikalje (316) i Della Belle (667), no Jurin još dodaje naziv *ozluživ* i svoju tvorenicu *vazdaživac*, što se najvjerojatnije odnose na čvarkuću, *Sempervivum tectorum*. Tal. fitonim *sempreviva* označuje obje vrste, i *Sempervivum tectorum* i *Sedum acre* L. (Penzig 2, 510). Jurin očito razlikuje dvije biljke, ali za drugu, roda *Sedum*, koja ima stanovitih sličnosti s čvarkućom, donosi opis *trava koja vazda žive*.

3.100. *Selinum* – selen – selino, spezie

Klasičnolatinski nazivi *selinon, selenus*, uz sinonime *apium, apium sativum* i dr., odnosi se na celer, *Apium graveolens* L. Jurinov naziv *selen* (posuđenica iz lat. *selenus*), osim na celer, u našoj se fitonimiji odnosi i na *Smyrniium olusatrum* L. i *Ligusticum levisticum* L. (Šulek 348), dok tal. fitonim *selino* označuje samo *Apium graveolens* (Penzig 2, 508).

3.101. *Septemnerva* – trava velika pasvica – *piantaggine maggiore, erba*

U klasičnom se latinitetu nalazi naziv *septimnervia* “à sept côtes” (André 290), koji se uz sinonim *trixago, teucrion* odnosi na *Teucrium chamaedrys* L., a uz sinonim *plantago maior* na *Plantago major* L., kao i tal. naziv *piantaggine maggiore* (Penzig 2, 413). Međutim, u našoj je fitonimiji naziv *velika pasvica*¹¹² potvrđen kao oznaka za mjehuricu, *Physalis alkekengi* L. (Šulek 283).

¹¹¹ Etim. v. Skok 2, 506 s. v. natres.

¹¹² Etim. v. Skok 2, 611 s. v. pas².

3.102. *Septifolium* – trava sedmoliska – settifoglio, sorta d'erba

Naziv *septefolium*, uz sinonim *heptafillum*, odnosi se na *Potentilla heptaphylla* L. (André 290), no u Jurina se naziv *trava sedmoliska*, koji nije drugdje potvrđen, nego nalazimo samo varijante *sedmoprna trava* (Belostec 1, 2115), te *sedmoper*, *sedmoprst* (Parčić 348), odnosi na *Potentilla erecta* Hampe, Rauschel (= *Tormentilla erecta* L.), kao i tal. fitonim *settifoglio* (Penzig 2, 514).

3.103. *Serpyllum* – paprica – serpollo, erba

Klasičnolatinski naziv *serpyllum* označuje majčinu dušicu, *Thymus serpyllum* L. (André 291), kao i tal. ekvivalent *serpollo* (Penzig 2, 513). U Mikalje (456) i Della Belle (670) nalazimo naziv *papric*, dok Della Bella navodi i *paprica*, što kasnije preuzima i Stulli, a Vitezović (l. 461) donosi varijantu *paprič*, što je vjerojatno krivo čitanje Mikaljine grafije. Postavlja se, međutim, pitanje zbog čega uplitanje naziva *papar*, koji označava drugu, vrlo cijenjenu mirodiju. Riječ je vjerojatno o onomasiološkom poticaju okruglastih cvatova majčine dušice koji podsjećaju na grozdaste klasove papra (*piper*). U nekim romanskim jezicima majčina dušica ima također nazive izvedene iz fitonima za *papar*: franc. *pébérin*, *pévèrèl*, tal. *piperella*, *peperella*, *peverèllu*, istromlet. *peverino*. U ostalim našim rječničkim izvorima nalazimo nazive u kojima je osnovni leksem sintagmatskog sklopa *duša*¹¹³ (i dem. *dušica*) po bliže označen kvalifikativima *babina*, *majčina*, *materina* i sl. Ti i takvi dvočlani nazivi formalno i semantički su usporedivi s denominacijama za istu biljku u slavenskim dijalektima¹¹⁴.

3.104. *Serrata* – trava dučac – camedrio, erba

chamaedrus – dučat trava, dučac, dučić – camedrio, erba

Latinski naziv *chamaedrys* (< grč. χαμαίδρυς), uz sinonime *serrata*, *chameledrus*, *septinervia*, *trixago*, odnosi se na *Teucrium chamaedrys* L. (André 322), kao i tal. naziv *camedrio* (Penzig 2, 87). U Šuleka (77) je fitonim *dučac* naveden kao Sabljaraova potvrda i kao naziv koji se govori na Braču, bez

¹¹³ Izvedenica od *duh*, što je drugi prijevoini stupanj od *dah*, v. Skok 1, 372 s. v. *dah*.

¹¹⁴ V. Brozović 1982, gdje se daje pregled nazivlja za majčinu dušicu na temelju materijala iz Općeslavenskog lingvističkog atlasa, uz analizu motivacijskih elemenata u tim denominacijama.

identifikacije, “nekakva trava”, no u Skoka (1, 449 s. v. dub) se donosi ista potvrda za Brač s tumačenjem da je izvedenica iz **dupčac* < *dubačac* (s dvostrukim dem. sufiksom od *dub*) i s identifikacijom *Teucrium chamaedrys*. I ostala dva Jurinova drugdje nezabilježena naziva *dučat trava* i *dučić* predstavljaju varijante istoga postanja.

3.105. Sinape – goruštica – senape, erba

sinapi, sinapis – *goruštica trava* – *senape*

saurion – *goruštica* – *senape*

Klasičnolatinski naziv *sinape* (< grč. σίναπις f. i σίναπι n.), uz varijante *sinapis*, *sinapi*, *senape*, i sinonime *napy*, *saurion*, *thlaspi* označuje *Sinapis alba* L. i *Brassica nigra* Koch, iz kojih se pravi začim senf ili muštarda. I u talijanskom naziv *sinape*, *senape* označuje *Brassica nigra* i *Sinapis alba* i *nigra* (Penzig 2, 511). U našim je rječničkim izvorima najrašireniji naziv *goruštica*¹¹⁵ (Mikalja 115, Della Bella 667, Vitezović § 464, Belostenec 1, 1122, Jambrešić 923, Parčić 180), a Jurinov varijantni naziv *goruštica* nije potvrđen, i vjerojatno je neka govorna varijanta iz njegova kraja. Drugi rašireni naziv je *slačica* i var. *slatčica*, *slasčica*.

3.106. Smilax – tetivika – edera spinosa

Latinski naziv *smilax* (< grč. σμίλαξ), uz sinonim *milax*, odnosi se na tetiviku, *Smilax aspera* L. (André 296), kao i tal. naziv *edera spinosa* (Penzig 2, 164). U Roccabonellinu kodeksu (§ 145) i u Vitezovića (l. 466) nalazimo naziv *tetivika*¹¹⁶.

3.107. Splenium – trava slizenica, dobra za bolest od slizeni – splenio, erba

Klasičnolatinski naziv *splenion* (< grč. σπλήνιον, Dioskurid 3, 134), uz sinonime *asplenos*, *herba splenis*, *scolopendrium* i dr., odnosi se na vrstu paprati, *Ceterach officinarum* Lam. et DC. (= *Asplenium ceterach* L.), za koju se vjerovalo da liječi slezenu (σπλήν) (André 45). U talijanskom su kao oznake za istu vrstu paprati potvrđeni nazivi *asplenio* i *aspleno* (Penzig 2, 40). Osnovni semantizam *slezena* nalazi se u Patačićevoj (l. 593) potvrdi *slezenjak* i u

¹¹⁵ Etim. v. 1, 591 s. v. gorjeti I.

¹¹⁶ Etim. v. Skok 3, 464 s. v. tetiva.

Parčićevoj (926) *sljezenica*. Jurin donosi čakavsku ikavsku varijantu *slize-nica*¹¹⁷.

3.108. *Sublabium* – trava pseći jezik – *cinoglossa*

pyrgis – pseći jezik (vrsta paprati) – *cinoglossa*

Klasičnolatinski naziv *sublabium*, uz sinonime *phrygia*, *pteriga*, *cynoglossum*, odnosi se na pasji jezik, *Cynoglossum officinale* L. (André 112), isto kao i tal. naziv *cinoglossa* (Penzig 2, 128). Jurin tu biljku naziva *pseći jezik* (u pučkoj se fitonimiji uglavnom ne pojavljuje književni lik pridjeva *pseći*; usp. u ostalim rječnicima potvrđene varijantne nazive *pasji jezik*, Parčić 311, *pesji jezik* Belostenec 1, 389, Jambrešić 1145, Patačić I. 601).

3.109. *Thymum* – vri, *vriskak* – timo

Klasičnolatinski naziv *thymum* (< grč. θύμον) označavao je *Satureja thymbra*, i još neke vrste roda *Satureja* (L.) Briq., te *Thymus vulgaris* L. (André 316), jednako kao i tal. naziv *timo* (Penzig 2, 560). Jurinove se potvrde *vri*, *vriskak* očito odnose na rod *Satureja* (L.) Briq. Varijanta *vri* nije nigdje potvrđena, dok je *vriskak* ikavska varijanta od *vrijesak* < baltoslav., sve-slav i praslav **versō* (Skok 3, 626 s. v. vrijes).

3.110. *Trifolium* – trolist trava, *triprstac*, *trolista* – *trifoglio*, *erba*

medica – trolist – *trifoglio*, *erba*

Klasičnolatinski naziv *trifolium* označuje vrste djetelina roda *Trifolium* L., nadasve zečju djetelinu, *T. pratense* L. (André 320), na koju se i odnosi Jurinov naziv *trolist trava*, *triprstac*. U Šuleka (418) je naziv *trolista* naznačen kao oznaka za *Plantanthera bifolia* Rich. Latinski naziv *medica herba* (Plinije 18, 144) < grč. μεδική označavao je vrstu pitome djeteline, lucerne, *Medicago sativa*. Naziv je dobila po maloazijskoj pokrajini Mediji (lat. *Media*), jer je biljka za vrijeme medijskih ratova donesena u Grčku (André 203). U Jurina se očito dvije vrste ne razlikuju, jednako kao ni u talijanskom (Penzig 2, 567).

trifolium acetosum, oxytriphylon II – *trolista trava*, *kiseljača* – *alleluja*, *erba*

¹¹⁷ Etim. v. Skok 3, 284 s. v. slezena.

U klasičnom se latinitetu nazivi *trifolium acetosum* i *oxytriphylon* ne navode, već se pojavljuju u predlineovskoj nomenklaturi (Bauhin, *Pinax* 330) kao oznaka za *Rumex acetosella* L., na koju se odnosi i tal. naziv *alleluja* (Penzig 2, 20), kao i Jurinovi fitonimi *trolista trava* i *kiseljača*.

3.111. Ulua – voga, trava – alga, aliga, erba

Latinski naziv *ulua* (Plinije 16, 4) označava općenito močvarne biljke iz kojih se pravi užad i vezice za vinograd (Kolumela 4, 13, 2), košare (Paladije 12, 7, 22; André 335). U talijanskom se nazivi *alga* i *aliga* odnose na *Posidonia caulini* Koen. (Penzig 19), a hrvatski *voga*¹¹⁸ na morsku travu, *Zostera marina* L. (Šulek 440).

3.112. Unefera – trava velika kitica – centaurea

lepron centaurium – carljena kitica – centaurea

U klasičnom se latinitetu *centaureum maius* (Plinije 25, 142), uz var. *centaurium*, *centaurion*, *centaurea* (< grč. κενταύρειον, Teofrast 3.3.6.) i sinonime *antiamas*, *centauris*, *petronia*, *uinifera* i dr., odnosi na veliku kiticu *Centaurium major* Ronn., a potom i na kiticu, *Centaurium umbellatum* Gilib. (= *Erythraea centaurium* Pers.) (André 79), što je ista oznaka kao i za tal. *centaurea* (Penzig 2, 114). To su očito dvije vrste na koje se odnose i Jurinovi nazivi. Za vrstu *Erythraea centaurium* Mikalja (51) i Della Bella (184) imaju *c(a)rljena kitica*, a Vitezović (I. 82) i Belostenec (2, 39) *črljena kitica*.

3.113. Urtica – koprva, žigavica, po prines. srbostid – urtica

acalyphe – koprva, žigavica – urtica

cania – divlja žigavica – cania, ortica

lamium – nika žigavica iliti koprva tušeća koja ne žiga – sorta d'ortica

U klasičnom se latinskom naziv *urtica*¹¹⁹, uz sinonime *acalephe*, *cnidion* i dr., odnosi na običnu koprivu, *Urtica dioica* L. Dvočlani naziv *urtica canina* (što bi moglo odgovarati Jurinovu nazivu *cania*), uz sinonim *urtica mollis*, označava koprivu koja žari, *Urtica urens* (André 336). Potom, fitonim *urtica*,

¹¹⁸ Etim. v. Skok 1, 26 s. v. alega.

¹¹⁹ Lat. naziv *urtica* koji je označavao biljku i morski zoofit pučkom je etimologijom doveden u vezu s *uro*, *urere* "žeći" u doslovnom i prenesenom značenju. No etimologija te riječi nije do kraja riješena (DELL 755).

uz sinonim *lamium* i dr. označava mrtvu koprivu, rod *Lanium* L., por. *Lamiaceae*. Hiperonimskim nazivom *žigavica* Jurin označuje koprivu, koju nalazimo u Mikalje (596) i u Della Belle (530). Drugi je naziv *koprva*¹²⁰, što Šulek (158) donosi kao Lamblovu potvrdu za Dalmaciju.

3.114. *Verbena* – trava sporiš – verbena

peristereos – trava sporiš – verbena, erba

sagmen – trava sporiš – verbena, erba

Klasičnolatinski naziv *uerbena*, uz sinonime *uerbenaca*, *peristereon*, *sagmen* i dr., odnosi se na ljekoviti sporiš ili divlju verbenu, *Verbena officinalis* L. Ovu su biljku cijenili od najstarijih vremena i pridavali joj magijska svojstva (André 327). Roccabonella (§ 115), Mikalja (644), Della Bella (760), Vitezović (l. 236) i Patačić (l. 629) imaju *sporiš*¹²¹, što navodi i Jurin, a Belostenec (1, 252) i Jambrešić (1147) navode varijantu *šporiš*.

3.115. *Vitex* – konopljika – vetrice, agno casto

Klasičnolatinski naziv *uitex* odnosi se na *Vitex agnus-castus* L. (André 332), kao i tal. *agno casto* (Penzig 2, 12), što je biljka čije šiblje služi za pletenje košara, kao i vrste roda *Salix* na što se odnosi tal. *vetrice* (Penzig 2, 590). Jurin upotrebljava naziv *konopljika* koji je u Dalmaciji posve uobičajen (Šulek 155).

4. Korovno bilje

4.1. *Acanthium* – nika drača – acanzio, spezie di spino

Latinski naziv *acanthion* (< grč. ἀκάνθιον), uz sinonim *onopordon*, *spina*, odnosi se na magareći trn, *Onopordon acanthium* L. (André 14), što Jurin očito nije identificirao, već samo naznačio *nika drača*.

4.2. *Acanthus* II – medvieška stopa, cvit – acanto, sorta di fiore

Naziv *acanthus* (< grč. ἄκανθος) označuje primog, *Acanthus mollis* L. (André 14), kao i tal. *acanto* (Penzig 2, 6). U predlineovskoj se nomenklaturi

¹²⁰ Etim. v. Skok 2, 150 s. v. kopriva; Bezlaj 2, 100 s. v. kropiva.

¹²¹ Etim. v. Skok 3, 313 s. v. spor.

ta biljka naziva *branca ursina*, što je semantizam koji nalazimo u drugim jezicima¹²², a i u hrvatskom. U Roccabonelle (§ 55) se nalazi fitonim *medvidja stopa*, Jambrešić (9) *medvedoparklja trava*, Patačić (l. 626) *nemška medvedova taca*, u što se uklapa i Jurinova potvrda *medvoješka stopa*.

4.3. *Aconitum* – *akonit*, *nika trava otrovna*, *svolina* – *aconito*, *spezie d'erba velenosa*

aconitum; *cicuta* II – *svolina*, *trava otrovna* – *aconito*, *sorta d'erba*; *cicuta*, *erba lenosa*

Naziv *aconitum* (Plinije 20, 50; 27, 10) < grč. ἀκόνιτον (Dioskurid 4, 76) može se odnositi na neku neidentificiranu biljku otrovna korijena, ali oba pisca donose i precizne upute za njezinu uporabu. Druga biljka na koju se naziv može odnositi je otrovni jedić, *Aconitum napellus* (L.) Murb., por. *Ranunculaceae* (André 16), na koju se odnosi tal. naziv *aconito* (Penzig 2, 9), kao i Jurinova posuđenica *akonit*. No, u drugom dijelu rječnika on latinske nazive *aconitum* i *cicuta* odvajaju točkom i zarezom, što su doista oznake za dvije biljke, od kojih je ova druga oznaka za vrlo otrovnu kukutu, *Conium maculatum* L., kao i tal. naziv *cicuta* (Penzig 2, 125). Od svih naših rječnika jedino u Parčića (984) nalazimo lik *svolina*¹²³, te varijante *cvolina*, *cvolika* i *zvolina* (Šulek 510). Della Bellin (27) fitonim *svolina* oznaka je za *Aconitum napellus*.

4.4. *Acopus* – *akop*, *trava nika tkoje sime uzrokuje bljuvanja* – *acopo*, *spezie d'erba*, *il di [?] me provoca vomiti*

Latinski *acopon* (< grč. ἄκοπος), uz sinonim *anagyris*, odnosi se na smrdušu, *Anagyris foetida* L. (André 16, 30), na što bi se trebale odnositi i hrvatska i talijanska učena posuđenica iz latinskoga *akop* i *acopo*.

4.5. *Alopecurus* – *lisičji rep* – *la coda di volpe*

U klasičnom se latinitetu naziv *alopecurus* (< grč. ἀλωπέκουρος) u značenju "lisičji rep", odnosi bilo na *Saccharum cylindricum* Lmk., bilo na *Polypogon monspeliense* Desf. (André 24). U Šuleka (200) se naziv *lisičji rep*

¹²² Usp. njem. *Welsch Bernklaw*, *italienische Bärenklaw*, *Bärentatzen* (Marzell 1, 61); pro-vansalski: *branca orsina*; franc. *patte d'ours*, *pato d'ours* (Rolland 9, 52).

¹²³ Etim. v. Skok 1, 283 s. v. *cvolika*; Bezljaj 1, 70 s. v. *cvolina*.

odnosi na *Echium* L., a u talijanskom *coda di volpe* označuje nekoliko vrsta: *Alopecurus pratensis* L., *Anchusa officinalis* L., *Ceratophyllum demersum* L. i *Melampyrum arvense* L. Teško je stoga s preciznošću reći na koju se biljku odnosi Jurinov metaforički naziv.

4.6. *Altercum* – *praseći bob* – *fava porcina*

Latinski naziv *altercum*, uz sinonime *hyoscyamus*, *iusquiamus* i dr., odnosi se na otrovnu buniku *Hyoscyamus niger* L., por. *Solanaceae*, ali i na vrstu *Hyoscyamus albus* L. (André 25). Talijanski fitonim *fava porcina* označuje *Hyoscyamus niger* (Penzig 2, 244), na što se i u hrvatskom odnose izosemantički nazivi: Belostenec (1, 640) ima *svinski bob*¹²⁴, Jambrešić (1145) *svinjorec*, a i Jurinov dotada nepotvrđeni naziv *praseći bob*.

4.7. *Apronia* – *crnoloza* – *apronia*, *sorta di vite nera*

cedrostis – *biloloza* – *vite bianca*

Klasičnolatinski naziv *apronia*, uz sinonime *uitis nigra*, *vitis alba*, *ampelos leuce*, *bryonia nigra*, i dr., odnosi se na *Tamus communis* L., koji se povija oko biljke, a nazivi mu se preklapaju s nazivima za *Bryonia alba* L. i *B. dioica* Jacq., čije se stabiljike na druge biljke penju s pomoću vitica. (André 333). Latinski se naziv *cedrostis*, uz sinonime *uitis alba*, *bryonia* i dr., nedvojbeno odnosi na divlju tikvu, *Bryonia dioica* (André 333). Talijanske se potvrde *vite nera* odnosi na bljušt, *Tamus communis*, *vite bianca* na *Bryonia alba* (Penzig 2, 599). Prema tome pretpostavljamo da se Jurinove nepotvrđene složenice *crnoloza* odnosi na *Tamus communis*, a *biloloza* na *Brionia alba* ili *dioica*.

4.8. *Aristolochia* – *trava nika dobra protivu udarca od zmiije* – *aristologia*

Latinski se naziv *aristolochia* (< grč. ἀριστολόχεια), uz sinonime *chamaemelon*, *malum terrae* i dr., odnosi na rod *Aristolochia* (L.) Tourn. (André 40). To su vrste koje su u narodu od davnine bile poznate kao ljekovite, premda sadrže i otrovnih sastojaka (Kušan 197), o čemu i govori Jurinov opis biljke kojoj ne zna naziva. Talijanska se učena potvrda odnosi na *Aristolochia clematitis* L. (Penzig 2, 34).

¹²⁴ Usp. u tal. *fava porcina* (Penzig 1, 236), njem *Bilsenbohne*, *Saubohne* (Marzell 2, 932).

4.9. *Arundo* – *trst*, *trstika* – *canna*

Latinski naziv (*h*)*arundo* (nepoznata podrijetla) izjednačavao se s oznakama *canna* i *calamus* za sitnu trsku, *Arundo* L., ali je u opoziciji prema *canna* označavao vrstu visoke trske, tj. rozgvu ili trstovaču, *Arundo donax* L., i upotrebljavao kao opozitni naziv za *canna* (André 156). U Jurina se nalaze opći nazivi *trst* (koji nalazimo u Roccabonelle § 96, Mikalje 702, Della Belle 165, Belostenca 1, 224 Jambrešića 85) i *trstika* (Habdelić, Belostenec 1, 224) koji u našoj fitonimiji označuju *Arundo donax* (Šulek 420), kao i *canna* u talijanskom (Penzig 2, 92).

elegia – nika *trst* – *elegia*, *sorta di canna*

Latinski je naziv tvoren vjerojatno od grč. ἔλος “močvara” + γένος “rođenje”, odnosi se na neku žitaricu koja se uzgaja u vodi (Carnoy 138), dok je u Jurina označeno kao vrsta trstike, kao i u talijanskom, ali učeni naziv *elegia* nismo našli.

4.10. *Asarum* – *kopitnjak* – *asaro*, *erba*

baccar – *marina ručica* (-)

Latinski nazivi *asarum* (< grč. ἄσαρον) i *baccar* (< grč. βάκκαρις) dva su sinonimna naziva koja se odnose na otrovnu biljku kopitnjak, *Asarum europaeum* L., por. *Aristolochiaceae*, što označuje i talijanska potvrda *asaro* (Penzig 2, 39). Mikalja (203) i Della Bella (110) donose *kopitnjak*¹²⁵, što očito preuzima Jurin, a navodi ga i Patačić (l. 592). Semantički proziran naziv *kopitnjak*, nastao je vjerojatno asocijacijom glatkih i sjajnih srcastih listova s konjskim kopitom. Belostenec svoj naziv *rukavice device Marije* ovako objašnjava: *kajti hasni kruto suproti čaranju i coprije*. Taj je semantizam, tj. denominacijski poticaj zamjetljiv i u Jurinovu nazivu *marina ručica*.

4.11. *Calamus fruticosus* II – *ševar*, *tanka trstika* – *canna sottile*

U klasičnom latinitetu nije potvrđen dvočlani naziv *calamus fruticosus*, te je stoga teško reći na što se hrvatske potvrde odnose, jer je i talijanski naziv *canna sottile* također opisan. *Ševar* se u našoj fitonimiji odnosi na *Typha latifolia* L., *Phragmites communis* Trin. i *Arundo arenaria* L. (= *Amphiphila arenaria* Link) (Šulek 390), a *trstika* na *Arundo donax* L. i *Phragmites communis* Trin.

¹²⁵ Etim. v. Skok 2, 148 s. v. kopito.

4.12. *Cyperis* – trava indianka – ciperi, erba

cyperus – peronjica, sita, cipero, erba

U klasičnom se latinitetu naziv *cyperus* (*cyperis*) odnosio na *Cyperus rotundus* L. i na *C. esculentus* L., por. *Cyperaceae*, ali je označavao i vrstu *Curcuma longa* L., por. *Zingiberaceae*, čiji se korijen naziva indijski šafran (André 113), što je vjerojatno bilo povod za Jurinov nepotvrđeni naziv *trava indianka*. U Belostenca se pod istom lat. natuknicom *cyperis* (1, 389) nalazi opis biljke *vu Indie ka šafran daje*. Naziv *peronjica trava* nalazi se u Mikalje (409) i Della Belle (194), a Parčić (636) ima *peronjika*. Talijanski se naziv *cipero* odnosi na *Cyperus longus* (Penzig 2, 129).

carex – rogoz, carice, erba

Naziv *carex* (*carix*) odnosio se na rod *Carex* L., odnosno na nekoliko močvarnih vrsta (André 73). Jurin donosi *rogoz*¹²⁶, što ga imaju i Mikalja (567) i Della Bella (173), a to je naziv koji je uz *šas* u našoj fitonimiji najrašireniji.

4.13. *Cadytas* – nika trava koja se zapliće oko dublja i dračja – *cadita*

Grčki naziv καδύτας (Teofrast 2.17.3.) označuje neku vrstu roda *Cuscuta* (Tourn.) L. koja se obavlja oko drveća, što, uostalom, opisuje i Jurin.

4.14. *Cantabrica* – kantabrija trava – *cantabriga*

Latinski se naziv *cantabrica* (Plinije 25, 85 i d.) najvjerojatnije odnosi na *Convolvulus cantabrica* L. (André 69). Jurinov naziv *kantabrija*, kao, uostalom, i talijanski *cantabriga* prilagođenice su prema latinskom.

4.15. *Carduus* II – bodelj, badelj, vrsta ošljebada – *cardo*, erba nota; stoppone, erba pungente

Latinski se naziv *carduus* odnosi na nekoliko vrsta bodljikavih biljaka iz por. *Compositae*: žutu sjekavicu, *Centaurea solstitialis* L, artičok, *Cynara scolymus* L., divlji artičok, *Cynara cardunculus* L. i bodalj, *Carthamus lanatus* L. (André 72). Vrlo je teško utvrditi na što se Jurinov fitonim *bodelj*¹²⁷ odnosi, jer je u našoj fitonimiji naziv potvrđen kao oznaka za *Dipsacus silvester*

¹²⁶ Etim. v. Skok 3, 155 s. v. rogoz.

¹²⁷ Etim. v. Skok 1, 192 s. v. bosti.

L., por. *Dipsacaceae* (Šulek 21), a varijanta *badelj* (nastala iz osnove *bad-*), koja je na neki način i hiperonimska, odnosi se na rod *Carduus* L. i vrste *Carduus nutans* L. i *Silybum marianum* Gartn., sve por. *Compositae* (Šulek 7).

4.16. *Ceratia* – trava jednolista – *cerazia*, sorta d'erba d'un sola foglia

Latinski naziv *ceratia* (< grč. κέρως “rog”), uz sinonime *ceratitis*, *glau-cion* i dr., odnosi se na žutu makovicu, *Glaucium flavum* Cr. Mikalja za tu biljku ima naziv *mak rogati*, Vitezović (I. 84) *rožičasti mak*, Belostenec (I, 264) *mak rogati*, a Patačić (I. 582) *mak rogati žuti*. Jurinov je opisni naziv *trava jednolista* prijevod talijanskog opisa, a fitonim *cerazia* je učena adaptacija latinskog *ceratia*.

4.17. *Chaerephyllion* – *gugutva* – *cerfoglio*

Latinski naziv *chaerephyllum*, uz sinonime *caerefolium* (nakon Kolu-mele), *arctofillum* i dr., odnosi se na *Anthriscus cerefolium* Hoffm. (André 64), kao i talijanski naziv *cerfoglio* (Penzig 2, 116). U našoj je fitonimiji naziv *gugutva* potvrđen za jednu posve drugu korovnu biljku – *Cicuta* (Šulek 106).

4.18. *Chrysolachanum* – vrsta zlatne trave, koja raste na bori – *crisolachano*, erba, che cresce tra' pini di color d'oro

Latinski naziv *chrysolachanum* (< grč. χρυσολάχανον “zlatno povrće”) odnosi se možda na *Hieracium silvaticum* Lam. (= *H. vulgatum* Fr.) (André 88), a prema talijanskom nazivu *crisolachano* odnosio bi se na *Chenopodium bonus-Henricus* L. (Penzig 2, 149). Jurin očito ne zna o kojoj je biljci riječ i daje opis biljke prema talijanskom tekstu.

4.19. *Cinara* II – *kardun* – *carciofo*

carduus – *artičok* – *carcioffo*

U klasičnom se latinitetu naziv *cinara* (< grč. κινάρα), uz sinonime *cardo rusticus*, *scolymos* i dr., odnosi na *artičok*, *Cynara scolymus* L., kao i talijanski naziv *carciofo* (Penzig 2, 99). U Mikalje (187) se nalazi potvrda *kardun pitomi*, a u Della Belle (172) su potvrđeni *oset pitomi* i *kardun*¹²⁸, što preuzima i Jurin.

¹²⁸ Etim. v. Skok 2, 50 s. v. kardun.

4.20. *Come* – trava zvana črvlja brada – erba chiamata barba di bacco

Klasičnolatinski naziv *come* (< grč. κόμη), uz sinonime *tragopogon* (< grč. τραγοπόγων), *barbula hirci*, označavao je *Tragopogon porrifolius* L. (André 98), za koji Mikalja (209) i Della Bella (659) imaju naziv *kozja brada*. Jurinov bi fitonim, kao obično, sadržajno trebao odgovarati talijanskome, i po tome što navodi *brada*, no leksem *črvlja* /pisano *čarvaglia*/ odnosi se na “crv”, pa ostaje nerazjašnjen.

4.21. *Exedum* – nika trava dobra od naprega – *essedo*, erba

Lat. naziv *exedum*¹²⁹ (Plinije 24, 175), odnosio se na neku neidentificiranu biljku koja ozdravlja od letargije (André 131). U nama dostupnim talijanskim izvorima naziv *essedo* nije potvrđen.

4.22. *Filix* – paprat – felce, erba

Od najstarijih pokušaja razlikovanja paprati, često sličnog izgleda, u pučkim denominacijama vlada poprilična zbrka, što je posljedica vrlo raznolikog i brojnog vegetacijskog razreda paprati, od kojih red *Filicales* sačinjava nekoliko porodica. U našoj je vegetaciji, a to se odražava i u rječničkim potvrdama, najzastupljenija porodica osladnjača, *Polypodiaceae*, unutar koje je u novijoj klasifikaciji izdvojeno nekoliko novih porodica: *Aspleniaceae* i *Aspidiaceae*.

U klasičnom se latinitetu naziv *filix* i var. *felix*, *filex*, te sinonimi *filix mas*, *pterigion*, *pteris* i dr., odnose na paprat (običnu paprat, mušku paprat), *Aspidium filix-mas* Sw. (= *Dryopteris filix-mas* Schott, *Polypodium filix-mas* L., *Polystichum filix-mas* Roth, *Nephrodium filix-mas* Rich.), za koju Jurin vjerojatno naziv preuzima od Della Belle (308) *paprat*¹³⁰.

dryopteris – nika trava prilična paprati – *drioptere*, erba

Latinski naziv *dryopteris* (Plinije 27, 72) < grč. δρυοπτερίς, označavao je vrstu paprati koja raste na starom hrastu, što je vjerojatno *Asplenium onopteris*, no može se odnositi i na vrste *Aspidium filix-mas*, kao i na *Polypodium vulgare* L. Jurin očito nije mogao odrediti o čemu je riječ, pa biljku opisuje kao *nika trava prilična paprati*. U talijanskom fitonim *driopteri* označava *Asplenium adiantum nigrum* L. (Penzig 2, 163).

¹²⁹ Izv. od *exedere*, “biljka koja ujeda”, možda zbog okusa?

¹³⁰ Etim. v. Skok 2, 602 s. v. paprat; Bezlaj 3, 102 s. v. praprot.

adiantum II – paprat – capelvenere

Latinski naziv *adiantum*, uz sinonime *capillus*, *capillus Veneris*, bio je oznaka za *Adiantum capillus-Veneris* L., por. *Polypodiaceae*, i za *Asplenium adiantum-nigrum* L., por. *Aspleniaceae*, no Jurin uopće ne razlikuje pojedine vrste i ponovno navodi opći naziv *paprat*, što pak Della Bella (169) naziva *paprat vodeni* i *papraca*. Talijanski se naziv *capelvenere* odnosi na *Adiantum capillus-veneris* (Penzig 2, 96).

4.23. Foenum graecum – božja trava, piskavica

buceros – božja travica – fiengreco, erba

carphos – božja travica, piskavica – fiengreco

silicia – božja travica – fiengreco

silicula – mohunjica – baccelletto

U Plinija (18, 140; 22, 123 i d.) i Kolumele (2, 10, 33 i d.) *foenum graecum*, uz sinonimne nazive drugih pisaca *buceros*, *carphos*, *silicia*, *silicula*, *siliqua* i *dr.*, označuje grčko sijeno, *Trigonella fenum-graceum* L., por. *Papilionaceae* (André 59, 135), kao i talijanski fitonim *fieno greco* (Penzig 2, 221). Na istu se biljku odnose i Jurinovi naziv *božja trava* i *piskavica*, koji se nalaze u Mikalje (24, 413), Della Belle (314), zatim u Vitezovića (I. 209), Belostenca (I, 240) i Jambrešića (314).

4.24. Hedera – brštran – edera, ellera

cysus – brštran – edera

helix – vrsta brštrana – sorta d'edera

U klasičnom se latinitetu nazivi *hedera* (Plinije 16, 145 i d.), *helix*, *cissa*, *cissos* odnose na bršljan, *Hedera helix* L., por. *Araliaceae* (André 157), na što se očito odnosi i Jurinova oznaka *brštran*¹³¹, koja se nalazi u Mikalje (30), Della Belle (367) i u Vitezovića (I. 234).

chrysocarpum – vrsta brštana, koi imade zrno, oli jagodu pozlatnu – *crisocarpo*, *sorta d'ellera che ha l'acino di color d'oro*

Klasičnolatinski naziv *chrysocarpos* (transkripcija grč. χρυσόκαρπος, Pseudo Dioskurid 2, 179) odnosio se doista na vrstu bršljana sa zlatastim bobicama, *Hedera chrysocarpa* Walsh., a to potvrđuje i talijanski opis, no učena izvedenica *crisocarpo* nije potvrđena.

¹³¹ Etim. v. Skok 1, 219 s. v. bršljan; Bezljaj 1, 38 s. v. bršljan.

elenitium – vrsta brštrana – *selenzio, spezie d'ellera*

erytharanum – vrsta brštrana koi imade crljene jagode – *eritrano, spezie di ellera che ha li [?] rossi*

Latinske nazive *elenitium* i *erytharanum* nismo našli u popisu klasično-latinskih potvrda, kao ni talijanske u talijanskoj pučkoj fitonimiji, pa je teško reci na što bi se Jurinov opis biljke mogao odnositi, a isto tako i opći naziv *brštran*.

selenitium – vrsta brštrana – *selenizio, spezie d'ellera*.

Latinski naziv *selenitium*, vjerojatno je izvedenica od *selenitis* “mjesečeva trava” (< grč. σελήνη “mjeseč”). U talijanskom Jurinov učeni naziv *selenizio* nije potvrđen, pa je teško reci o kojoj je vrsti riječ.

4.25. Helxine – šćirenica – *parietaria*

parietaria – drjenak trava – *parietaria, erba*

urceolaris herba; parietaria – crkvina, šćirenica, drienak – *parietaria*

astenicus (?) – crkvina, šćirenica – *vetriola, parietaria*

Klasično-latinski naziv *urceolaris herba*, uz sinonime *helxine, parietaria, astercurm* i dr., odnosi se na crkvinu, *Parietaria officinalis* L., por. *Urticaceae* (André 336). U Roccabonelle (§ 20) nalazimo nazive *drijenak* i *šćirenica cvjetna*, Della Bella (540) ima *drijenak*¹³², Vitezović (I. 370) navodi *crkvina* i *šćirenica*, što su nazivi koje navodi i Jurin, uz varijantu *šćirenica*. Talijanski se nazivi *parietaria* i *vetriola* odnose na *Parietaria officinalis* (Penzig 2, 397, 591).

4.26. Hesperis – nika trava koja obnoć jaki miris daje – *sorta d'erba, che rende buon odore la notte*

Latinski naziv *hesperis* (< grč. ἑσπερίς) u klasičnom se latinitetu odnosi na mirisave biljke koje su se međusobno miješale: *Hesperis matronalis* L. i *Matthiola tristis* R. Br (= *Hesperis tristis* L.) (André 161). Jurin očito prevodi talijanski opis bez pokušaja identifikacije.

4.27. Hypericon – marina ručica, juvansko cvijeće – *ipericon, erba di S. Giovanni*

Klasično-latinski naziv *hypericum* (< grč. ὑπερικόν) označavao je *Hypericum crispum* L. (André 166), no Jurinove se potvrde *marina ručica* i

¹³² Etim. v. Skok I, 435 s. v. drijen.

juvansko cvijeće odnose na vrstu *Hypericum perforatum* L., por. *Hypericaceae*. U našoj su fitonimiji potvrđeni i nazivi *ivanova trava*¹³³ (Šulek 115), *sv. ivana trava* (Belostenec 1, 640), koji su nastali prema blagdanu sv. Ivana (24. lipnja), što je vrijeme kada biljka počinje cvjetati. Druga je konceptualizacija na djevicu Mariju, pa imamo *marina ručica*, *gospino cvijeće*, *gospino zelje* (Parčić 178). Talijanski se nazivi *ipericon* i *erba di S. Giovanni* odnose na istu biljku (Penzig 2, 286, 182).

4.28. *Ixia* – *sikavica*, *osljebadika*, *osljebad* – *camaleone*, *erba*

Latinski naziv *ixia* (< grč. ἰξία), uz sinonim *chamaeleon* (< grč. χαμαιλέων), odnosi se na različite biljke tako nazvane zbog promjenjive boje listova. Za Jurinov fitonim *sikavica* u našoj fitonimiji nalazimo da se odnosi na 5 različitih bodljikavih biljaka: *Succisa pratensis* Mnch., *Echinops ritro* L., *Centaurea calcitrapa* L., *Silybum marianum* Gaertn. (Šulek 351), a m. rod *sikavac*, *sjekavac* označava *Carlina acaulis* L. (Šulek 350), kao i talijanski naziv *camaleone* (Penzig 2, 86). Jurinov naziv *osljebad*¹³⁴ označava *Silybum marianum* Gaertn. (Šulek 271), a varijanta *osljebadika* nije drugdje potvrđena. Samo se u Mikalje (604), uz lat. *carduus stellatus*, nalazi fitonim *sikavica*¹³⁵. Prema tome, budući da je riječ o sličnim biljkama vjerojatno je riječ o sjekavici, *Silybum marianum* ili o bijelom trnu, *Carlina acaulis*.

leucacantha – vrsta bile sikavice – ranno, *sorta di cardo bianco*

Klasičnolatinski naziv *leucacantha* (< grč. λευκάκανθα) uz sinonim *spina alba* odnosi se na *Cirsium tuberosum* (André 300), a uz sinonim *phalangitis* na *Anthericum ramosum* L. (= *Phalangium ramosum*) (André 246)

luma – bad, *sikavica koja raste u livadi* – luma, *sorta di spina che nasce nei prati*

Ni u latinskom, kao ni u talijanskom naziv nije preciznije identificiran, već samo kao vrsta bodljikave biljke koja raste na livadama, pa stoga i Jurin daje samo opće nazive *bad*, *sikavica*.

policanthos – vrsta trave sikavice (-)

Naziv *polyacanthos* (< grč. πολυάκανθος) u klasičnom se latinitetu odnosi na rodove *Carduus* L. i *Cirsium* L. (André 256). Ništa se preciznije ne može reci ni za Jurinov opis biljke.

¹³³ Usp. u srlat. *herba sancti Iohannis* (Rostafinski), njem *Sanct Johannes Kraut*.

¹³⁴ Složenica *oslji+ bad*, v. Skok 2, 569 s. v. osalj; 1, 191 s. v. bosti.

¹³⁵ Etim. v. Skok 3, 233 s. v. sikalina.

4.29. *Juncus* – sita, žukva, trava koja raste oko dobre vode, žuža – giunco

holoschoenus – vrsta žuke, site – olescheno, sorta di giunco

Od najstarijih se vremena u pučkim nomenklaturama nazivi za situ, *Juncus*, rabe i za denominaciju drugih, po mjestu rasta i uporabi za pletenje, sličnih vrsta rodova *Scirpus* L., *Carex* L. i *Typha* L.

Latinski naziv *juncus*, uz sinonime *holoschoenus*, *marisca*, *scirpus*, označavao je rodove *Scirpus* i *Juncus*. (André 285). U našim starijim izvorima (Roccabonella § 334, Della Bella 349, Belostenec 1, 718) nalazi se m. r. žuk, dok Jurin rabi žuka¹³⁶ i var, žukva i žuža. Vrančić, Kašić Mikalja (606) i Della Bella (349) navode i naziv *sita*¹³⁷, koji se pojavljuje i u Jurina.

mariscus – morska žukva, sita morska – giunco marino

Della Bella (349) uz isti latinski naziv ima *sita morska*, *žuk morski*, što preuzima i Jurin, ali se ž. r. lika *žukva* i *sita* odnose se vjerojatno na *Juncus maritimus* L. U talijanskom se naziv *giunco marino* odnosi na četiri vrste: *Gleditschia triacantha* (= *Gleditsia t.*) L., *Juncus acutus* L., *Lygeum spartum* i *Stipa tenacissima* L. (Penzig 2, 266).

4.30. *Labrum venereum* – ukazulja – dissaco erba

Plinjev (25, 171) naziv *labrum Veneris* (*Venerium*), uz sinonime *dipsacos*, *cardo fullonicus* i dr. odnosi se na *Dipsacus fullonum* L. (André 175), na što se najvjerojatnije i odnosi Jurinov dosad nepotvrđen naziv *ukazulja*, neprozirna semantizma¹³⁸. Talijanski učeni naziv *dissaco* nije potvrđen u pučkoj fitonimiji.

4.31. *Lappa* – čičak, turica, lepuh oli lopuh – lappola, sorta d'erba spinosa

personata – veliki čičak – loppola

U klasičnom latinitetu naziv *lappa* pripada pučkom ekspresivnom sloju riječi s vokalom *a* i geminatom¹³⁹. Označavao je različite biljke koje se svojim cvjetnim glavicama, lišćem ili plodovima lako “lijepe” na odjeću, kao *Xanthium strumarium* L., *Galium aparine* L., a uz sinonime *personata*, *persollata* i dr., najčešće čičak, *Lappa major* Gaert. (= *Arctium lappa* L., *Arctium*

¹³⁶ Etim. v. Skok3, 664 s. v. zukva.

¹³⁷ Etim. v. Skok 3, 245 s. v. sita.

¹³⁸ Formalno se naslanja na osnovu koja je u gl. *ukazati*, što je teško dalje tumačiti.

¹³⁹ Usp. REW 4903; DELL 341; Skok 2, 297 s. v. lijepiti (se); Bezlaj 2, 134 s. v. lepiti.

majus Bernh., *Lappa officinalis* All.) (André 179). Jurinove se potvrde mogu odnositi na sve spomenute vrste, a i na još neke. U našoj se fitonimiji naziv *čičak* odnosi na *Xanthium sinusum* L., *Agrimonia eupatoria* L., *Lappa Adans.* (Šulek 55), *turica* na *Agrimonia* L., *Galium aparine* L. (Šulek 422), *lepuh* na *Tussilago farfara* L., *Petasites* Mill., *Verbascum phlomoides* L., *Nymphaea alba* L., *Inula helenium* L. (Šulek 193), a *lopuh* na *Lappa*, *Lappa major* i *Verbascum* L. (Šulek 203). Najvjerojatnije je riječ o vrstama mali lopuh, *Lappa minor* i veliki lopuh, *Lappa major*.

4.32. *Lathyrus* (?) – trolist, smlieč veli – *catapuzia majore*, erba

U latinskom je potvrđen samo naziv *lathyrus* (Plinije 27, 95) < grč. λαθυρίς, koji označuje *Euphorbia lathyrus* L., na što se odnosi i talijanski naziv *catapuzia* (Penzig 2, 110). U našoj je fitonimiji *trolist* potvrđen kao oznaka za istu biljku, a naziv *smliječ* preuzet je iz Della Bellina rječnika (Šulek 364).

4.33. *Lolium* (i II) – ljulj, trava vrat, urat – loglio, zizzania

aera – ljulj, vrat, zlo sime od trave

zizanium – ljulj, pleven, vrat

U klasičnom se latinitetu naziv *lolium* (Plinije 18, 153; 22, 160), uz sinonime *aera*, *zizanium* i dr., odnosi na *Lolium temulentum* L., por. Gramine. Jurin očito dobro zna o kojim je biljkama riječ, jer su nazivi *ljulj* i *vrat* u našoj fitonimiji potvrđeni kao oznake za *Lolium temulentum* (Šulek 213, 444), dok *pleven*¹⁴⁰ nije nigdje zabilježen i vjerojatno predstavlja potvrdu iz njegova kraja.

4.34. *Marrubium* – bila kapula – marrobio, erba

U klasičnom latinitetu fitonim *marrubium* (Plinije 20, 241 i d.), uz sinonime *alistune*, *asterion* i dr., označuje marulju, *Marrubium vulgare* L. i *Marrubium creticum* Mill. (= *M. peregrinum* L.), por. *Labiatae* (André 201), na što se odnosi i tal. naziv *marrobio* (Penzig 2, 332). Naziv *bila kapula* u našoj fitonimiji nije zabilježen kao oznaka za marulju.

¹⁴⁰ Fitonim *pleven* isto je što i stcslav. *plъvelъ* f. “kukolj”, v. Skok 2, 691 s. v. pljeva.

4.35. Muscus – mah, svi(t?)lina, okrač, okračina, mah koja reste oko vode i oko dublja – musco, nuschio che nasce ne'fonti e ne'pedali degli alberi

U klasičnom se latinitetu naziv *muscus* odnosi općenito na mahovinu, onu na kamenu, stablima, kao i na različite vrste lišajeva (André 213), što je ista identifikacija kao i za tal. *musco*, *muschio* (Penzig 2, 359). Na isti se referent odnose i Jurinove potvrde *mah*¹⁴¹, nepotvrđeni nazivi *okrač*, *okračina* (vjerojatno su im. izvedenice od (o)kračati < *kratak*¹⁴², nastale vjerojatno zbog pridnenog rasta mahovine). Iz rukopisa nije razaznatljivo treba li čitati *svilina* ili *svitlina*. Naziv *svilina* u našoj je fitonimiji potvrđen kao oznaka za morske alge (Šulek 383).

4.36. Myosota – trava mišjakinja, mišje uho – orecchia di topo, erba

Klasičnolatinski naziv *myosota* (μυδῶστα) odnosi se na neku neodređenu egipatsku biljku; uz sinonim *anagalis* označava *Anagallis arvensis* L., a uz sinonim *urceolaris* biljku *Parietaria officinalis* L. No taj se naziv brka s *myosoton* (< grč. μυόσωτον), koji se, uz sinonim *alsine*, odnosi na *Thelygonum cynocrambe* L. (= *Cynocrambe prostrata* Gaertn.) (André 214). U Rocabonelle (§ 36), gdje se spominju nazivi *alsine* i *miosota*, nalazi se hrvatski naziv *mišje uho*, što je identificirano kao *Veronica didyma* (biljka izrazito plavih cvjetića), a naziv *mišjakinja*, koji spominje Mikalja (255), označuje *Stellaria media* Vill. i *Veronica agrestis* L. (Šulek 238).

4.37. Papaver – mak, kukurik – (-)

Latinski naziv *papaver*, uz brojne sinonime, kao *folliculosa*, *mecon oxigonon* i dr., odnosi se na mak, *Papaver rhoeas* L., por. *Papaveraceae* (André 237). Kao stariju dalmatinsku potvrdu Šulek (182) navodi *kukurik* kao oznaku za *Papaver rhoeas*, što ju je Jurin vjerojatno čuo u šibenskoj okolici, dok je *mak* naziv potvrđen u svim našim starijim izvorima, a uobičajen je i danas.

4.38. Pes gallinaceus – trava kokošinja noga – fumaria erba

Klasičnolatinski naziv *pes gallinaceus* (zbog oblika lista), uz sinonim *capnos* i dr., odnosi se na *Corydalis bulbosa* Pers. (= *C. cava* Schweig. et Ko-

¹⁴¹ Etim. v. Skok 2, 345 s. v. mah.

¹⁴² Etim. v. Skok 2, 182 s. v. kratak.

erte) (André 70). Budući da Jurinov naziv *kokošinja noga* nije potvrđen u našoj fitonimiji, on predstavlja vjerojatno prevedenicu s latinskoga. U talijanskom se naziv *fumaria* odnosi na *Fumaria officinalis* L. (Penzig 2, 238).

4.39. *Rubia* – broć, trava za čroit – *rubbia*, erba da tignere

erythrodanus – brok – *robbia*

U klasičnom se latinitetu *rubia* (Plinije 19, 47: 24, 94 i d.), uz sinonime *rubea*, *erythrodanos* i dr., odnosi na uzgojnu i divlju vrstu: *Rubia tinctorum* L. i *R. peregrina* L. (André 275). Tal. nazivi *rubbia* i *robbia* (Penzig 459, 469) odnose se na *Rubia tinctorum*. Ova se korovna biljka ubraja u najstarije sredstvo za dobijanje mastila za bojenje u crveno. Naš je najrašireniji naziv *broć*¹⁴³ (potvrđen u Roccabonelle § 192, Della Belle, 630 – *broće*), a Jurinov varijantni lik *brok* nije drugdje zabilježen.

4.40. *Sanguinaria* – trava prdelj – poligono, erba

sanguinaria, *polygonus* II – slak trava – *sanguinaria*, *corregiola*

carcinethron – prdeljak – poligono

U klasičnom se latinitetu *sanguinaria*, uz sinonime *polygonos*, *polygonaton*, *carcinethron* i dr., odnosi na troskot, *Polygonum aviculare* L., por. *Polygonaceae* (André 281, 257). Talijanski se nazivi *poligono*, *sanguinaria* i *corregiola* odnose također na *Polygonum aviculare* (Penzig 2, 427, 486, 144). Iako bi trebala biti riječ o oznakama za istu biljku, Jurin donosi oznake za različite biljke: *prdelj*¹⁴⁴ je u Šuleka (309) zabilježen kao oznaka za *Convallaria polygonatum* L. (= *Polygonatum officinale* All.), *slak*, između ostalih i kao oznaka za *Polygonum convolvulus* L., a *prdeljak* nije uopće potvrđen.

4.41. *Silis* – (-) – *seseli* erba

U latinskom se nazivi *silis* i var. *sil*, *sile*, *sileus*, uz sinonim *seseli*, *seselis* (< grč. σέσελις, σέσελι) odnose na *Tordylium officinale* L. (André 291), a talijansko *seseli* označava *Laserpitium siler* L. (Penzig 514), dok Jurin uopće ne donosi hrvatski adekvat.

¹⁴³ Etim. v. Skok 1, 215 s. v. broć.

¹⁴⁴ Etim. v. Skok 3, 29 s. v. prdelj.

4.42. *Vicia* – kukolj, grašnjak – *veccia*, *sorta di legume*

Latinski se naziv *vicia* odnosi na grahoricu, *Vicia sativa* L., por. *Papilionaceae*, kao i tal. *veccia* (Penzig 2, 583). Mikalja (221) navodi *kukolj trava*, dok Della Bella (755) ima *kukolj* i *grašak*. Jurinova se varijanta *grašnjak* u Šuleka (101) odnosi na *Lathyrus cicera* L.

4.43. *Viscum* – omela – *vichio*

U klasičnom se latinitetu naziv *viscum* odnosio na imelu, *Viscum album* L., i na hrastovu imelu, *Loranthus europaeus* Jacq., a označavao je i ljepilo koje se od nje dobivalo. U Mikalje (771) se nalazi fitonim *imela*, no u Vitezovića (I. 519) i Belostenca (2, 316) je zabilježena varijanta *omela*¹⁴⁵, koju navodi i Jurin.

5. Cvjetovi

5.1. *Aloe* – *aloe* – *aloe*, *erba*

aloes II – *aloe*, *trava prižuka* – *aloe*, *erba*

U klasičnom je latinitetu naziv *aloe* (< grč. *ἄλόν*) označavao vrstu *Aloe vera* L. i njezin sok (André 24), jednako kao i u talijanskom (Penzig 2, 20). Naši rječnici ili preuzimaju latiniziran lik *aloe* (s varijantama *aloj*, *jaloj*, Parčić 3, 295) ili biljku opisuju kao “gorku”: *trava kruto žuhkoga soka* (Belostenec 1, 71), *trava žuhka* (Patačić I. 589), a Vitezović (I. 26) uz opis *trava kruto žuhka* stvara i naziv *žuhkotina*. Isti opis nalazimo i u Jurina: *trava prižuka*¹⁴⁶.

5.2. *Amaranthus* (II) – *trator*, *niki coit* – *amaranto*, *fiore*

U klasičnom se latinitetu naziv *amaranthus* (< grč. *ἀμάραντος*) odnosi na nekoliko biljaka, između ostalih i na *Amaranthus blitum* L. (André 26), na što se odnosi i talijanski naziv *amaranto* (Penzig 2, 22), kao i Jurinov fitonim *trator*¹⁴⁷, što ga je preuzeo iz Mikalje (696) i Della Belle (69), a navodi ga i Vitezović (I. 27).

¹⁴⁵ Etim. v. Skok 1, 718 s. v. imela.

¹⁴⁶ Etim. v. Skok 3, 686 s. v. žuč.

¹⁴⁷ Etim. v. Skok 3, 493 s. v. trator.

5.3. Aster – *cvit niki koi je priličan zvizdi* – *astore, fiore che ha la figura di una stella*

U klasičnom se latinitetu naziv *aster*, uz sinonime *amellus*, *asterion* i dr., odnosi na zvjezdan, *Aster amellus* L., por. *Compositae* (André 27, 45). U Vitezovića (l. 28) nalazimo *zvezdenka*, *zvezdenica*, *zvezdača trava*, kod Belostenca (1, 143) *zvezdica trava*, a Patačić (l. 632) ima *zvezdnjak*. Onomasiološki poticaj za denominaciju ovoga cvijeta su zvjezdast izgled cvjetova, što se, kao što vidimo, u nazivima prenosi od klasičnih vremena. Jurin navodi samo opis u kojemu se cvijet također uspoređuje sa zvijezdom: *cvit niki koji je priličan zvizdi*.

5.4. Bellis – *vrsta nikoga cvita* – *margheritina*

U klasičnom je latinitetu naziv *bellis* (Plinije 26, 26) oznaka za tratinčicu, *Bellis perennis* L., por. *Compositae* (André 52), kao i u tal. za *margheritina* (Penzig 2, 330). U našim starijim rječnicima uglavnom nalazimo potvrde za taj vrlo poznati cvjetić: *iskrica*, sv. *Ivana ročica* (Belostenec 1, 177), *iskrica* (Jambrešić 65), *ledinske iskricice*, *ledinsko cvjetiče*, *ledinske zvezdice* (Patačić l. 593) itd., no, Jurin ga očito ne poznaje jer donosi samo *vrsta nikog cvita*.

5.5. Buphthalmos – *voluje oko, goveđe oko* – *occhio di bue*

Klasičnolatinski naziv *buphthalmus* (< grč. βούφθαλμον) odnosi se na *Chrysanthemum coronarium* L. (André 61), no uz sinonim *sedum magnum* i *oculus bovis*, odnosi se na *Sempervivum arboreum* (André 288), čestu ukrasnu sredozemnu vrstu. U našoj je fitonimiji naziv *vojuje/volovsko oko* potvrđen kao oznaka za *Chrysanthemum leucanthemum* L. (= *Leucanthemum vulgare* Lam.) (Šulek 442), a *govejsko oko* za *Buphthalmum salicifolium* L. (Šulek 97), dakle Jurinova varijanta *goveđe oko* nije potvrđena. Njegove se potvrde najvjerojatnije odnose na neke vrste roda *Chrysanthemum* L., kao i tal. naziv *occhio di bue* (Penzig 2, 371).

5.6. Calathiana viola – *ljubica* – *viola*

flammea – *plamena ljubica* – *viola di colorr della fiamma*

viola – *ljubica* – *viola*

ja, -orum – *ljubica, trava koja niče sama po sebi* – *viole, che di per se stesse nascono*

vaccinium – *ljubica* – *viola*

U klasičnih se pisaca ne nalazi naziv *calathiana*, on se javlja tek u Gesnera (1561) kao oznaka za vrstu roda *Gentiana* Tourn. (Marzell 2, 631). No, cijelu sintagmu *calathiana viola* Jurin nalazi u Mikalje (110) koji joj daje adekvat *ljubica kasna*.

Klasičnolatinski *flammeum*, uz sinonim *phlox*, odnosi se na neki proletni neidentificirani cvijet. Ništa se više ne može reći ni za Jurinov inače nepotvrđen naziv *plamena ljubica*, koji je prijevod s talijanskoga.

Grčki je naziv *íov* (Dioskurid 4. 121) isto što i lat. *viola*¹⁴⁸, koji se u klasičnom latinitetu odnosio na *Viola odorata* L. (André 330), što je i Jurinova oznaka *ljubica*, koji se nalazi u svim našim rječnicima.

Latinski naziv *uaccinium*, uz sinonim *uiola pupurea* i dr., odnosi se na mirisavu ljubicu, *Viola odorata* (André 331). Jurin je naziva najraširenijim poznatim nazivom *ljubica*¹⁴⁹.

5.7. Crinon – nika trava zvana pseća ruža – *rosa canina*

Latinski naziv *crinon* (< grč. κρίνον), uz sinonim *lilium*, odnosi se na *Lilium candidum*, na što očito Jurin nije mislio. Druga biljka na koju se *crinon*, uz sinonim *anemone*, *rosa agrestis*, odnosi jest *Anemone coronaria* L. (André 31, 105). Jurin očito navodi *pseća ruža*, kao naziv koji je čuo u svome kraju. Naziv *pasja ruža* u našoj je fitonimiji uobičajen kao oznaka za *Rosa canina* (v. 1.7.).

5.8. Crocis – trava križalina, od koje tik čini crknut krastavu guštericu – *croce*, *erba*, *al cui tocco muojono i falanji*

Latinski naziv *crocis* (Plinije 24, 167) odnosi se na biljku koja po klasičnoj predaji na dodirom ubija čitave čete (falange). Pomišljalo se da bi to mogla biti ljepljiva *Silene muscipula* (André 105). U našoj se fitonimiji naziv *križalina* odnosi na *Cyclamen europaeum* L. (Šulek 174).

5.9. Cyclaminus – križalina, kozlac – *pan porcino*, *erba*

cissanthemus – *trava zvana* (nečitko) – (-)

Klasičnolatinski naziv *cyclaminos* (< grč. κυκλάμινος), uz sinonime *cissanthemus* (Plinije 26, 76), *rapum porcinum*, *tuber terrae* i dr., označuje kri-

¹⁴⁸ Objašnjenje v. Carnoy 153.

¹⁴⁹ Etim. v. Skok 2, 337 s. v. ljub.

žalinu, *Cyclamen europaeum* L. (André 110), kao i tal. naziv *pan porcino* (Penzig 2, 390). Poznato je, naime, da su gomolji križaline otrovni, pa se možda i drugi Jurinov naziv odnosi na isti cvijet. Naziv *križalina*¹⁵⁰ nalazi se u Mikalje (213) i u Della Belle (538).

5.10. *Hyacinthus* – carevak, carev cvit – jacinto

U klasičnom latinitetu *hyacinthus* (< grč. ὑάκινθος), uz sinonime *gladiolus*, *iris* i dr., odnosi se na nekoliko vrsta roda *Hyacinthus* L., različitih boja cvjetova (André 165). U našoj su fitonimiji nazivi *carev cvit*, *carevo cvitje*, *carevak*, *carević*, *carevik*, *carevka* (Šulek 41) odnose na zumbul, *Hyacinthus orientalis* L., što je vjerojatno ista determinacija kao za Jurinove potvrde i za tal *jacinto* (Penzig 2, 278).

5.11. *Inguinaria* – trava protivna žljizdi – inguinaria erba

Jurinov bi latinski fitonim *inguinaria* trebao vjerojatno odgovarati lat. *inguinalis* (Plinije 26, 92), za koji se vjerovalo da liječi ingvinalni tumor (usp. Dioskurid 4, 119), što otprilike opisuje i Jurin, a prema Andréovoj (169) se identifikaciji latinski naziv odnosi na *Aster amellus* L. Talijanski naziv *inguinaria* označava *Inula bubonium* (Penzig 2, 284).

5.12. *Jovis barba* – brada Jovina – barba di Giove, pianta

Latinski se naziv *Jovis barba* odnosi na ranjenika, *Anthyllis barba Jovis* L. (= *A. splendens* Willd.) (André 171), kao i talijanski *barba di Giove* (Penzig 2, 51), što Jurin prevodi kao *brada Jovina*.

5.13. *Jovis flos* – cvit jovin – fior di Giove

U klasičnom se latinitetu Plinijev (27, 44) naziv *Jovis flos* (< grč. Διὸς ἄνθος) odnosi na neku neidentificiranu biljku. U Šuleka (134) se nalazi Sabljarova potvrda *Jovov cvijet* koja je oznaka za *Agrostemma flos-jovis* L., kao i talijanska potvrda *fior di Giove* (Penzig 2, 225), a što je vjerojatno i identifikacija Jurinova fitonima *cvit jovin*.

¹⁵⁰ Etim. v. Skok 2, 201 s. v. križ.

5.14. *Iris* – *mačincac* – *iride*, *erba*

U klasičnom latinitetu naziv *iris* (< grč. ἴρις) označuje *Iris florentina* L., iris bijelih cvjetova i *Iris germanica* L., iris modrih cvjetova ili peruniku. (André 171), a u talijanskom se *iride* odnosi na *Iris germanica* (Penzig 2, 286). Jurinova se potvrda *mačincac*¹⁵¹, što je oznaka za istu biljku, nalazi već u Roccabonelle (§ 50).

5.15. *Leucanthemum* – *čemin* – *gessamino*

Latinski naziv *leucanthemum* označuje nekoliko vrsta: 1) *Matricaria chamomilla* L., 2) *Phalangium ramosum* Poir. (= *Anthericum ramosum* L.) i 3) *Chrysanthemum parthenium* Berth. (André 184). Talijanski se naziv *gessamino* odnosi na *Jasminum officinale* L. (Penzig 2, 255), kao i u našoj fitonimiji potvrđeni Jurinov naziv *čemin* (Šulek 50).

5.16. *Lilium* – *liljan*, *lir*, *lier*, *bilocvit* – *giglio*

U klasičnom se latinitetu *lilium*, uz sinonime *crinon*, *lilium album* i dr., odnosi na *Lilium candidum* L. (André 187), kao i talijanski naziv *giglio* (Penzig 2, 259). Jurin očito preuzima nazive iz Mikalje (232), koji navodi *lir*, *lijer*, *ljiljan*¹⁵² *cvijet*, dok Della Bella (344) ima samo *lijer*. Dodaje još i svoju složenicu *bilocvit* koja najbolje opisuje o kakvu je cvijetu riječ.

5.17. *Narcissus* – *sunovrat*, *lužanja* – *narciso*

Latinski se naziv *narcissus* (Plinije 21, 25), od grč. νάρκισσος, odnosi na *Narcissus poeticus* L. (André 216), kao i talijanski *narciso* (Penzig 2, 361). Jurinove hrvatske potvrde *sunovrat*¹⁵³ i *lužanj*¹⁵⁴ odnose na istu biljku (Šulek 381, 210).

5.18. *Osirites* – *trava pasja glava* – *testa di cane*

cynocephalea – *pseća glava* – *testa di cane*

cynocephalium – *travapsetka*, *pasjarica trava* – *testa di cane*, *cinocephalio*

¹⁵¹ Etim. v. Skok 2, 345 s. v. mač.

¹⁵² Etim. v. Skok2, 303 s. v. ljilj.

¹⁵³ Etim. v. Skok 3, 361 s. v. sunce.

¹⁵⁴ Etim. v. Skok 2, 327 s. v. lug².

Latinski se naziv *osiritis*, uz sinonime *cynocephalion* (Plinije 30, 18) < grč. κυνοκεφάλιον, zatim *antirrhinum*, *caput canis* i dr., odnosi na *Antirrhinum orontium* L. (André 33). Jurinovi nazivi *pasja glava* i *pseća glava*, koji su potvrđeni u našoj fitonimiji, prenose isti semantizam koji se javlja već u nazivima klasičnoga razdoblja, kao i u talijanskom *testa di cane*, što znači da cvijet doista izaziva takve asocijacije. Nazivi *travapsetka* i *pasjarica trava* predstavljaju novotvorenice istog semantizma kao i prethodni nazivi.

5.19. *Paeonia* – božurak trava – peonia, erba

Klasičnolatinski nazivi *paeonia* (i var. *pionia*, *peonia*) < grč. παωνία, odnosi se na rod božura, *Paeonia* L., kao i talijanski fitonim *peonia* (Penzig 2, 404). Naziv *božurak*¹⁵⁵Jurin najvjerojatnije preuzima iz Mikalje (25) i Della Belle (553).

5.20. *Pothos* – vrsta cvita koga jedni imenuju carigradski cvit – sorta di fiore, che alcuni vogliono essere il fiore da constantinopoli

Klasičnolatinski naziv *pothos* (< grč. πόθος) označavao je dvije neутvrđene vrste pogrebnih biljaka. Fitonim *carigradski cvit* očito je naziv što ga Jurin skovao prema talijanskom opisu.

5.21. *Rosa* – ružica, rusula, ruža – rosa

U klasičnom je latinitetu naziv *rosa* označavao ružu, *Rosa gallica* L., a u brojnim dvočlanim nazivima odnosi se na vrste i varijetete roda *Rosa*, kao i na mnoge druge vrste različitih rodova kojima je osnovna karakteristika cvijet. Mikaljinim (572) nazivima *rusa*, *ružica* i Della Bellinim (572) *ruža*, *rusa*, Jurin dodaje vjerojatno naziv svoga kraja *rusula*¹⁵⁶.

coroneola – ružica koja cvate u jesen – *coroneola*, sorta di rosa che fiorisce l'autunno

U klasičnom je latinitetu potvrđen naziv *coroniola*, izv. od *corona* (Plinije 21, 19), kao oznaka za neku ružu, što je jednako tako neprecizno kao i Jurinov opis *ružica koja cvate u jesen*.

¹⁵⁵ Fitonim *božur* i dem. *božurak*, izvedenica od *bog*, pokazuje kako je leksem *bog* animističkim putem ušao u botaničku nomenklaturu, v. Skok 1, 178 s. v. bogat.

¹⁵⁶ Etim. v. Skok 3, 174 s. v. rusa.

6. Gljive

Fungus, boletus – *pečurva, pečurka* – *fungo; fungo*
ceraunium – *vrsta pečurke* – *spezie di fungo*
suillus – *bila pečurva* – *fungo bianco*

Kako u klasičnom latinitetu, tako i u svim našim starijim rječnicima nazivi za gljive su vrlo oskudni i uglavnom pokrivaju oznake za najpoznatije jestive gljive koje se označuju latinskim nazivima *fungus* i *boletus*, tj. vrganj i šumska pečurka. U klasičnom je latinitetu opći naziv *fungus* označavao svaku gljivu, i onu na zemlji i onu na drveću, za razliku od *boletus* (Plinije 16, 33 i d.) koji je označavao samo one na zemlji. Postoje još neki nazivi za rodove, ali se oni u Jurina ne spominju. U svim se našim rječnicima pojavljuje naziv *pečurka* i var. *pečurva*¹⁵⁷.

7. Zaključak

Iz svega možemo zaključiti da je Jurinova hrvatska fitonimija u usporedbi s Mikaljinom i Della Bellinom barem jednako tako bogata i da, osim fitonima koje preuzima od njih i tako nastavlja uporabnu tradiciju, donosi velik broj novotvorenih naziva, kao *bilocvit*, *bilosmokva*, *biloloza*, *bilojasen*, *crnoloza*, *develiska*, *divljasmokva*, *golupka*, *nogopas*, *psetomud*, *psetomudka*, *ružopsetka*, *sedmoliska (trava)*, *travapsetka*, *zečjonoga (trava)*, *vunoperka*, *zečjonoga (trava)*, *zmijinka (trava)*; donosi neke nove varijantne nazive već postojećih likova: *čepriz*, *čeprizovina*, *drinj*, *jasenika*, *jehovina*, *jeovina*, *kosten*, *orkulica*, *osljebadika*, *pirič*, *prdeljak*, *spanjač*, *trnjevača*, *vazdaživac*; navodi nove sintagmat-ske sveze: *indijanka trava*, *indijanski koromač*, *komorač morski*, *pasjarica trava*, *pseći trn*, *ruža divljakinja*, *trišnja divljakinja*, *vučjak bob*, *vučjak grah*, *vunarica trava*, *žito indijansko*, kao i nekoliko neprozirnih naziva: *frig*, *kok*, *susmarir*, *ukazulja*. Osim toga, na mnogim se mjestima vidi, što je i naznačeno, Jurinovo dobro poznavanje djela kajkavskih leksikografa – Belostenca i Jam-brešića.

¹⁵⁷ Etim. v. Skok 2, 628 s. v. peći.

Literatura

- André, J., 1956: *Lexique des termes de botanique en latin*, Paris.
- Bauhin, C., 1671: *Pinax theatri botanici, sive Index in Theophrasti, Dioscoridis, Plinii et botanicorum qui a saeculo scripserunt opera plantarum circiter sex milium ab ipsis exhibitum*, 522 str. + Index, Basilea.
- Belostenec, J., 1740: *Gazophylacium seu latino-illyricorum...I; Gazophilacium illyrico-latinum...II*, Zagrabiae.
- Bezljaj, J., 1977–1995: *Etimološki slovar slovenskega jezika I–III (A–S)*, Ljubljana.
- Carnoy, A., 1959: *Dictionnaire étymologique des noms grecs de plantes*, Louvain.
- Collumella, *De Re rustica* (tal. prijevod: *L'arte dell'agricoltura e libro sugli alberi*), Torino 1977.
- Ernout, A. – Meillet, A., 1959: *Dictionnaire étymologique de la langue latine*, Paris.
- Della Bella, A., 1728: *Dizionario italiano, latino, illirico*, Venezia.
- Dioskurid, *Pedanii Dioscuridis Anazarbei de materia medica libri V*. Ed. M. Wellmann s. vol., Berlin 1907–1914.
- Domac, R., 1979: *Mala flora Hrvatske i susjednih područja*, Zagreb.
- Focht, I., 1986: *Ključ za gljive*, Zagreb.
- Jambrešić, A., 1742: *Lexicon Latinum interpretatione Illyrica, Germanica et Hungarica locuples...*, Zagrabiae.
- Kosor, M., 1955: Zaboravljeni trojezični rječnici Josipa Jurina, *Rad* 303, JAZU, Zagreb, 119–210).
- Kosor, M., 1957: Izvori, pravopis i jezik Jurinovih rječnika, *Rad* 315, JAZU, Zagreb, 77–231.
- Marzell, H., 1937–1979: *Wörterbuch der deutschen Pflanzennamen*, I–IV, Registerband V, Leipzig-Stuttgart.
- Mikalja, J., 1649–1651: *Blago jezika slovinskoga*, Loreto-Ancona.
- Parčić, D. A., 1901: *Rječnik hrvatsko-talijanski*, 3. izd., Zadar.
- Patačić, A., 1772–1779: *Dictionarium latino-illyricum et germanicum...*, (rkp. 1054 str.), Veliki Varadin i Kaloča.
- Penzig, O., 1924: *Flora popolare italiana I–II*, Genova.
- Pline, *Naturalis Historia*, ed. W. H. J. Jones, The Loeb Classics, London 1956.
- Meyer-Lübke W., 1935: *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg.
- Simonović, D., 1959: *Botanički rečnik. Imenik biljaka*, Beograd.
- Skok, P., 1971–1974: *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–IV, Zagreb.

- Stulli, J., 1985: *Rjecosloxe... Illir. Ital. Lat.*, I–II, Dubrovnik 1806; reprint Otto Sagner, vol. I–III. München.
- Šilić, Č., 1973: *Atlas drveća i grmlja*, Sarajevo.
- Šulek, B., 1879: *Jugoslavenski imenik bilja*, Zagreb.
- Vajs, N., 1989: Struktura fitonima onomasiološki motiviranih religijom i drugim srodnim sadržajima, *Rasprave Zavoda za jezik* 15, Zagreb, 239–273.
- Vajs, N., 1994: Osvrt na nazive biljaka u Vitezovićevu *Lexicon Latino-Illyricum*, *Senjski zbornik* 21, Senj, 135–148.
- Vajs, N., 1995: Prinos hrvatskoj fitonimiji: Nicolò Roccabonella (1386–1459) *Liber de simplicibus, Folia onomastica croatica* 4, 175–187.
- Vajs, N., 1998: *Hrvatska povijesna fitonimija. Fitonimija u Vitezovićevu rječniku "Lexicon Latino-Illyricum" naspram građe u starijoj hrvatskoj leksikografiji* (doktorska disertacija u rkp.), Zagreb.
- Vinja, V., 1998: *Jadranske etimologije I*, Djela HAZU, knj. 74, Zagreb.
- Visiani, R., 1842–1852: *Flora dalmatica I–III*, Lipsiae, suppl. 1872.
- Vitezović-Ritter, P., *Lexicon Latino-Illyricum* (rkp. oko 1710), NSB sign. MR 112.
- Vrančić, F., 1595: *Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum*, Venetiis (pretisak Zagreb 1971).

Kazalo latinskih naziva

abiga 1.1.	alica 3.45.	anonis 3.10.
abrotanum 3.1.	alisma 3.87.	anthalium 2.13.
absinthium 3.2.	alnus 1.3.	anthemis 3.11.
acalyphe 3.113.	aloe 5.1.	apiastrum 3.12.
acanthium 4.1.	aloes 5.1.	apium 3.13.
acanthus 4.2.	alopecurus 4.5.	apronia 4.7.
acer 1.2.	altercum 4.6.	apyrinum 2.10.
achilleos 3.3.	althaea 3.5.	arbutum 2.2.
achras 2.22.	alum 3.85.	arbutus 2.2.
aconitum 4.3.	amaracus 3.6.	aristolochia 4.8.
acopus 4.4.	amaranthus 5.2.	armeniaca malus
adiantum 4.22.	ambrosia 3.7.	armoracia 3.92.
adoreum 3.45.	ambuleja 3.8.	artemisia 3.2.
aegonichon 3.4.	amygdalus 2.1.	arundo 4.9.
aera 4.33.	anabasis 3.38.	asarum 4.10.
albiceratae ficus 2.9.	anethum 3.9.	asparagus 3.14.
alcea 3.5.	anhetum 3.9.	astenicus 4.25.

- aster 5.3.
atriplex 3.15.
atrum olus 3.13.
avellana 2.23.
avena 3.45.
baccar 4.10.
balanitis 2.3.
bannanica 2.26.
basilica 2.26.
batis 3.44.
becchion 3.16.
bechion 3.16.
bellis 5.4.
beta 3.17.
betonica 3.18.
bliethum 3.17.
boletus 6.
botrys 3.2.
brassica 3.19.
brochon 1.4.
bruscum 1.5.
buceros 4.23.
buglossa 3.20.
bulbus 3.85.
bumelia 1.13.
bunias 3.84.
buphthalmos 5.5.
busicon 2.9.
cadytas 4.13.
caepa 3.85
calamus fruticosus
4.11.
calathiana viola 5.6.
cania 3.113.
cantabrica 4.14.
capparis 3.21.
caprificus 2.9.
carcinethron 4.40.
carduus 4.15.
carduus 4.19.
carex 4.12.
carphos 4.23.
caryophylon 3.22.
casia 2.11.
castanea 2.3.
caucalis 3.44.
caulis 3.19.
cedris 2.4.
cedrostis 4.7.
cerasum 2.5.
ceratia 4.16.
ceraunium 6.
cerrus 1.17.
chaerephyllion 4.17.
chamaeacte 1.20.
chamaecerasus 2.5.
chamaedrus 3.104.
chamaemelon 3.11.
chamaemyrsine 1.12.
chamaepeuce 3.16.
chamaeplatanus 1.15.
chamaeptyts 1.1.
chamaezelon 3.91.
chariophyllon 3.22.
chelidonia 3.23.
chreston 3.24.
chreston 3.8.
chrysocarpum 4.24.
chrysolachanum 4.18.
chrysomela 2.7.
cicer 3.25.
cicera 3.25.
cicercula 3.25.
cichorium 3.8.
cicuta 4.3.
cinara 4.19,
cinnamomum 3.26.
cissanthemus 5.9.
coccum 1.9.
colocynthis 3.29.
comaron 2.2.
come 4.20.
condrilla 3.8.
condris 3.34.
cornum 2.6.
cornus 2.6.
coroneola 5.21.
corylus 2.19.
cotoneum 2.7.
cotyledon 3.27.
crassivenium 1.2.
crinon 5.7.
crocis 5.8.
crocus 3.28.
cucumis 3.72.
cucurbita 3.29.
cucurbitula 3.29.
cupressus 1.6.
cyamus 3.30.
cyclaminus 5.9.
cydonia malum 2.7.
cydonia malus 2.7.
cydonium 2.7.
cyma 3.19.
cyminum 3.31.
cynocephalea 5.18.
cynocephalium 5.18.
cynoglossus 3.32.
cynomorion 3.80.
cynops 3.33.
cynorrhodon 1.7.
cynosbatos 1.7.
cynosorchis 3.97.
cyperis 4.12.
cyperus 4.12.
cyprus 3.65.
cysus 4.24.
cythinus 2.10.
dabula 2.8.
daca 2.13.
dactylus 2.8.
damassonium 3.87.
daphnoides 1.11.
daucus 3.84.
dictamus 3.34.
digitellus 3.99.
dorycnium 3.35.
dracontium 3.36.
dryopteris 4.22.
dumectum 1.23.
dumus 1.23.
edor 3.45.
elegia 4.9.
elenitium 4.24.
enneaphyllon 3.37.

- ephedra 3.38.
equisetum 3.38.
eruca 3.39.
ervila 3.25.
ervum 3.62.
erysmus 3.40.
erythace 3.41.
erytharanum 4.24.
erythrocome 2.7.
erythrodanus 4.39.
eupetelos 1.11.
euph(r)osynum 3.20.
exedum 4.21.
faba 3.42.
fagus 1.8.
far 3.45.
farriculum 3.45.
ferabitis 2.26.
ferula 3.43.
ficus 2.9.
filix 4.22.
flammea 5.6.
foeniculum 3.44.
foenum graecum 4.23.
fraga 3.46.
fragrum 2.2.
fruges 3.45.
frumentum 3.45.
fungus 6.
genista 3.48.
gentiana 3.47.
gethyrum 3.85.
gramen 3.49.
granatum 2.10.
grossus 2.9.
hedera 4.24.
hedypnois 3.8.
helenium 3.50.
heliotropium 3.51.
helix 4.24.
helleborus 3.52.
helvela 3.17.
helxine 4.25.
hermu poa 3.74.
hesperis 4.26.
hippoglossa 3.53.
hippoglottion 1.15.
hippomarathrum 3.44.
hippuris 3.38.
holoschoenus 4.29.
hordeum 3.54.
hyacinthus 5.10.
hypericon 4.27.
hypomelis 2.13.
hyssopus 3.55.
iberica 3.48.
ilex 1.9.
inerticula 2.26.
inguinaria 5.11.
intibum 3.8.
intubus 3.8.
iris 5.14.
irtiola 2.26.
isatis 3.56.
ischias 3.57.
isocinnamon 2.11.
ixia 4.28.
ja 5.6.
jovis barba 5.12.
jovis flos 5.13.
juglans 2.19.
juncus 4.29.
juniperus 1.10.
labrum venereum 4.29.
labrusca 2.26.
laburnum 1.13.
lachanum 3.17.
lactarius 3.58.
lactuca 3.59.
lactucula 3.59.
lacutures 3.19.
lada 2.11.
lagopus 3.60.
lamium 3.113.
lanaria 3.61.
lapathum 3.84.
lappa 4.31.
lapsana 3.19.
lathrys 4.32.
laureo 1.11.
laurus 1.11.
legarium 3.62.
legumen 3.62.
lens 3.63.
lenticula 3.63.
lentiscus 2.12.
leontopetalon 3.64.
lepron centaurium 3.112.
leucacantha 4.28.
leucanthemum 5.15.
libanotis 1.18.
ligusticum 3.65.
lilium 5.16.
lingua bubula 3.20.
lobae 3.75.
lolium 4.33.
lotos 3.66.
luma 4.28.
lupinum 3.67.
lupinus 3.67.
lupulus 3.68.
lutea 3.69.
lycium 1.23.
malicorium 2.10.
malum 2.13.
malus armeniaca 2.14.
malus Assyria 2.15.
malus citrea 2.4.
malus medicum 2.16.
malva 3.5.
mandragora 3.70.
marisca 2.9.
mariscus 4.29.
marrubium 4.34.
marum 3.6.
meconis 3.59.
medica 3.110.
melia 1.13.
melilotus 3.71.
melinum 3.12.
meliphylum 3.12.
melisophyllon 3.12.
melo 3.72.
menta 3.73.

- menthastrum 3.73.
mercurialis 3.74.
mespilum 2.17.
mespilus 2.17.
metula 3.73.
miliun 3.75.
millefolium 3.3.
mollusca 2.19.
moloche 3.5.
morum 2.18.
morus 2.18.
muscus 4.35.
myosota 4.36.
myrica 1.25.
myriphyllion 3.3.
myrta 1.12.
myrtetum 1.12.
myrtopetalum 3.57.
myrtus 1.12.
napus 3.84.
narcissus 5.17.
nardus 3.76.
narthex 3.43.
nasturtium 3.77.
nasturtium indicum
3.77.
naucum 2.19.
nuciprunum 2.24.
nucula 2.19.
nux 2.19.
nux juglans 2.19.
ocimum 3.78.
oenanthe 2.26.
olea 2.20.
oleaster 2.20.
olera 3.17.
oliva 2.20.
olus 3.17.
onitis 3.79.
organum 3.79.
orminum 3.14.
ornus 1.13.
orobanche 3.80.
ortyx 3.87.
oryza 3.81.
osirites 5.18.
oxalis 3.82.
oxymirsine 1.12.
oxytriphylon 3.110.
paeonia 5.19.
pallacana 3.85.
palma 2.8.
papaver 4.37.
parietaria 4.25.
parthenium 3.83.
pastinaca 3.84.
pausia 2.20.
pelecinus 3.67.
pepo 3.72.
pericarpum 3.85.
peristereos 3.114.
persicum 2.21.
personata 4.31.
pes gallinaceus 4.38.
petilium 1.7.
petroselinum 3.13.
phycos 2.9.
pinaster 1.14.
piper 3.86.
piraster 2.22.
pirum 2.22.
pirus 2.22.
pistacium 2.23.
pisum 3.62.
plantago 3.87.
platanus 1.15.
plistolochia 3.5.
polycanthos 4.28.
polygala 3.88.
polygonus 4.40.
polyrrhizos 3.5.
pomum 2.13.
pomus 2.13.
populus 1.16.
porrum 3.85.
portulaca 3.89.
pothos 5.20.
prunum 2.24.
prunus 2.24.
psycotrophum 3.18.
pulegium 3.90.
punica arbor 2.10.
punicum malum 2.10.
pyrgis 3.108.
pyrum 2.22.
quercus 1.17.
quinquefolium 3.91.
quisquiliun 1.9.
rapa 3.93.
rapacia 3.92.
raphanos agria 3.92.
raphanus 3.92.
rapistrum 3.93.
rapum 3.93.
rosa 5.21.
rosmarinum 1.18.
rubia 4.39.
rumex 3.94.
rutula 3.95.
sagmen 3.114.
salix 1.19.
salvia 3.96.
sambucus 1.20.
samera 1.27.
sandalum 1.21.
sanguinaria 4.40.
sapiun 1.22.
sappium 1.22.
satyrion 3.97.
saurion 3.105.
saxifraga 3.44.
scilla 3.85.
sclarea 3.96.
scordalia 3.81.
scorpioctonum 3.51.
scorpion 3.51.
secale 3.98.
securidaca 3.67.
sedum 3.99.
seges 3.45.
selenitium 4.24.
selinum 3.100.
semperflorium 3.99.
senticetum 1.23.
sentis 1.23.

- septefolium 3.102.
septemnerva 3.101.
seriphium 3.2.
seris 3.8.
serpentaria 3.36.
serpyllum 3.103.
serrata 3.104.
serrata 3.18.
setania 3.85
siler 1.9.
silicia 4.23.
silicula 4.23.
siligo 3.98.
siliqua fabacea 3.42.
silis 4.41.
sinape 3.105.
sinapi 3.105.
sinapis 3.105.
smilax 3.106.
solago 3.51.
solsequium 3.51.
sompheus 3.29.
sorbum 2.25.
sorbus 2.25.
spartum 3.48.
spelta 3.45.
sphacos 3.96.
spina 1.23.
spinachium 3.17.
spinus 1.23.
splenium 3.107.
squila 3.85.
staphilinus 3.84.
stica 2.26.
stratiotis 3.3.
struthium 3.61
styrax 1.24.
suberies 1.17.
sublabium 3.108.
suillus 6.
superba 3.11.
sycaminus 2.18.
sycomorus 2.9.
symphitum 3.18.
tamarix 1.25.
taxa 1.15.
taxus 1.26.
thymum 3.109.
tibulus 1.14.
tinus 1.15.
tipha 3.45.
tribulus 1.23.
trifolium 3.110.
trifolium acetosum
3.110.
triticum 3.45.
tuber 2.21.
tussilago 3.16.
ulex 1.18.
ulmus 1.27.
ulua 3.111.
unedo 2.2.
unedo 2.2.
unefera 3.112.
urceolaris herba 4.25.
urtica 3.113.
uva 2.26.
uva apiana 2.26.
uva julia 2.26.
uvae passae 2.26.
vaccinium 5.6.
venicula 2.26.
vepres 1.23.
veratrum 3.52.
verbena 3.114.
vicia 4.42.
viola 5.6.
viscum 4.43.
visula 2.26.
vitex 3.115.
vitis 2.26.
volema 2.22.
zizanium 4.33.
zizyphum 2.27.

Kazalo hrvatskih naziva*

- akonit 4.3.
akop 4.4.
aloe 5.1.
angriž 3.81.
anita 3.84.
apio 3.13.
armelina 2.14.
armelinka 2.14.
arpažić 3.85.
babina dušica 3.79.
badelj 4.15.
bajam 2.1.
baz 1.20.
biži 3.62.
biber 3.86.
bila kapula 4.34.
bila pečurva 6.
bili štir 3.74.*
bili sliz visoki 3.5.
bilice 2.9.
bilocvit 5.16.*
bilojasen 1.13.*
biloloza 4.7.*
bilosmokva 2.9.*
biseri cvit 3.65.
blitva 3.17.
bob 3.42.
bobovka iz Alesandrije
3.30.
bodelj 4.15.
bokvica 3.87.
bosilak 3.78.
božja trava 4.23.
božja travica 4.23.
božurak trava 5.19.
brštran 4.24.
brada jovina 5.12.
brist 1.27.
bristovina 1.27.

- brnistra 3.48.
broć 4.39.
broskva 3.19.
bušinac 3.90.
bukovina 1.8.
bukva 1.8.
bungur 3.45.
buražin 3.20.
carev cvit 5.10.
carevak 5.10.
carljena kitica 3.112.
cedar 2.4.
cer 1.17.
cerovina 1.17.
cibib 2.26.
cinamomka 3.26.
cinamon 3.26.
cinamonka 3.26.
crkvina 4.25.
crni pelin 3.2.
crnoloza 4.7.*
cvit jovin 5.13.
cvitobiser 3.65.*
čelinja ljubica 3.12.
čelinka 3.41.
čemerik 3.52.
čemerika 3.52.
čemin 5.15.
čepris 1.6.
čepris 1.6.*
čeprizovina 1.6.*
česmina 1.9.
česminica 1.9.
četrun 2.4.
četrun 3.72.
čičak 4.31.
čičindra 2.26.
črvarica 3.69.*
čvrlja brada 4.20.*
čafran 3.28.
čatala 2.8.
dešpik 3.76.
develiska 3.37.*
devesilj 3.43.
dinja 3.72.
divlja žigavica 3.113.
divlja žutonica 3.8.
divlja šparoga 3.14.
divlja kadulja 3.96.
divlja kruška 2.22.
divlja maslina 2.20.
divlja mrča 1.12.
divlja ripa 3.93.
divlja rodakva 3.92.
divlja sliva 1.23.
divlja smokva 2.9.
divlja smrča 1.12.
divlja tikva 3.29.
divlja zovika 1.20.
divlji bor 1.14.
divlji jasen 1.13.
divlji javor 1.15.
divlji komorač 3.44.
divlji kupus 3.19.
divlji petrusimen 3.13.
divljosmokva 2.9.*
divoiloza 2.26.
divomaslina 2.20.*
divosлива 1.23.*
drača 1.23.
dračje 1.23.
dragoljub 3.97.
drjenak trava 4.25.
drinj 2.6.*
drinjina 2.6.
drobna žutonica 3.59.
dub lopuh 1.26.*
dub trišlja 2.12.
dubovina 1.17.
dućac (trava) 3.104.
dućat trava 3.104.
dunja 2.7.
dunja jabuka 2.7.*
dunje zlatulje 2.7.*
farbovnik 3.56.
frig 3.13.*
garofan 3.22.
garoful 3.22.
gavez 3.18.
gluha smokva 2.9.
golupka 3.31.*
gomoljika 2.21.
gorušica trava 3.105.
goruštica 3.105.
goveđe oko 5.5.
grašnjak 4.42.
grah 3.25.
grah 3.62.
grah loznac 3.62.
grah romac 3.25.
grahor 3.25.
grahorica 3.25.
grahorica 3.62.
grbać 3.77.
grešika 2.26.
grozdje 2.26.
grozdje iz India 3.66.
gugutva 4.17.
hmelj 3.68.
hren 3.77.
ižop 3.55.
indijanka (trava) 4.12.*
indijanski koromač
4.43.*
indijanski rogač 2.11.
iva 1.1.
ivica 1.1.
jablan 1.16.
jabuka 2.13.
jagode planinske 3.46.
jari grah 3.25.
jasen 1.13.
jasenak 3.34.
jasenika 1.13.*
javor 1.11.
javor 1.15.
javorika 1.11.
ječam 3.54.
jednolista (trava) 4.16.
jehovina 1.3.*
jela 1.22.
jelovina 1.22.
jeovina 1.3.*
joha 1.3.
jovina 1.3.

- kačun 3.28.
kadulja 3.96.
kantabrija trava 4.14.
kapari 3.21.
kapula 3.85.
kardun 4.19.
karišik 3.45.
kesten 2.3.
kiselica trava 3.82.
kiseljača 3.110.
kljice od kupusa 3.19.
kok 1.9.*
kokošinja noga 4.38.
komonika 3.11.
komorač 3.44.
komorač morski 3.44.*
komorac 3.44.
konjski jezik 3.53.
konjski rep 3.38.
konjsko kopito 3.16.
konopljika 3.115.
konsko kopito 3.16.
kopar 3.9.
kopit 3.16.
kopitnjak 3.16.
kopitnjak 4.10.
koprva 3.113.
koromač 3.44.
kosten 2.3.*
kozlac 5.9.
krastavica trava 3.20.
križalina 5.8.
kruška 2.22.
kruške batvače 2.22.
kukolj 4.42.
kukurik 4.37.
kunja 3.7.
kunjirep 3.3.
kupina 1.23.
kupus bili 3.19.
kupus broskva 3.19.
kupus glavati 3.19.
kuzmorka 3.84.
ladan 2.11.*
lavska noga 3.63.
lavski rep 3.80.
lemun 2.16.
lepuh 4.31.
lišnjak 2.23.
lir 5.16.
lisičji rep 4.5.
lisnjak 1.5.
ločika 3.59.
loboda 3.15.
lopuh 4.31.
lovorika 1.11.
loza 2.26.
lužanja 5.17.
luk porić 3.85.
ljer 5.16.
ljiljan 5.16.
ljubdrag 3.77.
ljubica 3.12.; 5.6.
ljulj 4.33.
ljutica 3.85.
ljutica 3.85.
mačincac 5.14.
maginja 2.2.
mah svilina 4.35.
mak 4.37.
makljen 1.2.
mala ločika 3.59.
marina ručica 4.10.;
4.27.
marzemina 2.26.
maslina 2.20.
matriao 3.83.
medoljuska 3.46.
medvješka stopa 4.2.
meki orah 2.19.
mendula 2.1.
metljika 1.25.
metva 3.73.
metvica 3.73.
mišjakinja 4.36.
mišje uho 4.36.
mirta 1.12.
mlič 3.58.
mličac 3.58.
mlun 3.72.
morska žukva 4.29.
morska smokva 2.9.
morski pelin 3.2.
motar 3.44.
mrča 1.12.
mravinac 3.79.
mrkva 3.84.
mrkvica 3.84.
muškat 2.26.
mušmul 2.17.
mušmula 2.17.
murva 2.18.
naranča 2.15.
nard 3.76.
nedozrila smokva 2.9.
netresak 3.99.
nogopas 3.33.*
okrač 4.35.
okračina 4.35.
oman 3.50.
omela 4.43.
opah 3.45.
opuh 3.45.
orašćić 2.19.
orašić 2.19.
orah 2.19.
orih 2.19.
orkulica 2.20.*
oskoruša 2.25.
osljebadika 4.28.*
osov 3.45.
ošljebad 4.28.
ovaš 3.45.
ovas 3.45.
ozimica 3.98.
papar 3.85.
paprat 4.22.
paprica 3.103.
paražik 3.85.
pasja glava 5.18.
pasjarica trava 5.18.*
pasji jezik 3.32.
pasvica 3.85.
pečat Salamunov 3.57.
pečurka 6.

- pečurva 6.
pelin 3.2.
penik 2.8.
peronjica 4.12.
petolista (trava) 3.91.
petolista trava 3.91.
petoprstica 3.91.
petrisimul 3.13.
petrovac 3.7.
petrusimen 3.13.
piga 3.63.
pipun 3.72.
pir 3.45.
pirić 3.45.
pirič 3.81.*
pitoma žutonica 3.8.
plamena ljubica 5.6.
planika 2.2.
planikovina 2.2.
planinski javor 1.15.
pleven 4.33.
pluto stablo 1.17.
plutovina 1.17.
poželjak 3.46.
poma 2.8.
pomka 2.8.
postenica 3.4.*
povrtaj 3.17.
povrtaje 3.17.
praseća trava 3.89.
praseći bob 4.6.
praskva 2.21.
prdelj 4.40.
prdeljak 4.40.*
prižuka (trava) 5.1.
proso 3.75.
proso iz India 3.75.
pseća glava 5.18.
pseća ruža 5.7.
pseći jezik 3.108.*
pseći trn 1.7.*
psetomud 3.97.*
psetomudka 3.97.*
pšenica 3.45.
pupak Venerin 3.27.
raž 3.98.
rakita 1.9.
rakitica 1.9.
rast 1.17.
rastovina 1.17.
riga 3.39.
ripa 3.93.
rižim 3.40.*
rjepa 3.93.
rodakva 3.92.
rogoz 4.12.
rosopast 3.23.
rusmarin 1.18.
rusula 5.21.
rutica 3.95.
ruža 5.21.
ruža divljakinja 1.7.*
ružica 5.21.
ružopsetka 1.7.*
salata 3.59.
sanseg 3.6.
sedmoliska (trava)
3.3.102.*
selen 3.100.
sikavica 4.28.
sita 4.12.
sita 4.29.
slak 4.40.
slatki šipak 2.10.
slavulja 3.96.
sliva 2.24.
sliz 3.5.
slizenica 3.107.
sljez 3.5.
smliječ 4.32.
smokva 2.9.
smokvenica 2.9.
smrča 1.12.
smrič 1.10.
smrika 1.10.
sočivica 3.63.
sočivo 3.62.
spanjač 3.17.*
sporiš 3.114.
srčano zelje 3.1.
srčeničnik 3.47.
srpac 3.18.
sturač 1.24.
sunčanica 3.51.
sunčeni cvit 3.51.
sunčeničnik 3.51.
sunčenjaka 3.51.
sunovrat 5.17.
susmarir 1.18.*
svolina 4.3.
ščirenica 4.25.
šenica 3.45.
ševar 4.11.
šilj 3.45.
šipak 2.10.
šipak jabuka 2.10.
šparoga 3.14.
štir 3.74.
štirenica 4.25.
tanka trstika 4.11.
telefon 3.51.
tetivika 3.106.
tikva 3.29.
tikvina 3.36.
tjekva 3.29.
topola 1.16.
trator 5.2.
trava 3.49.
trava kiselicica 3.82.
trava ranjenik 3.87.
trava ranjenik 3.18.
trava scena 3.6.
travapsetka 5.18.*
trebidrag 2.26.
trišnja 2.5.
trišnja divljakinja 2.5.*
triprstac 3.110.
trn 1.23.
trnje 1.23.
trnjevača 2.22.*
trolist 3.110.
trolist 4.32.
trolista trava 3.110.
trst 4.9.
trstika 4.9.

tunja 2.7.	voluje oko 5.5.	zlo sime 4.33.
turica 4.31.	voluji jezik 3.20.	zmijinka trava 3.36.*
ukazulja 4.30.*	vrat (trava) 4.33.	zovika 1.20.
vazdaživ (trava) 3.99.	vrba 1.19.	zovina 1.20.
vazdaživa (trava) 3.99.	vrbovnik 3.56.	žafan 3.28.
vazdaživac 3.99.*	vri 3.109.	žigavica 3.113.
velika kitica 3.112.	vrisak 3.109.	žito 3.45.
velika pasvica 3.101.	vučjak bob 3.67.*	žito indijansko 3.40.*
veliki čičak 4.31.	vučjak grah 3.67.*	žuka 3.48.
veliko zelje 3.70.	vučji bob 3.67.	žukovina 3.48.
višnja 2.5.	vunarica trava 3.61.*	žukva 3.48.; 4.29.
vidac 3.91.	vunoperka 3.61.*	žutinica 3.8.; 3.5.
voga 3.111.	zečjonoga trava 3.60.*	
voluja glava 3.10.	zelje 3.17.	

Les noms de plantes dans les dictionnaires manuscrits du Frère Josip Jurin

Résumé

Dans le travail on a étudié le corpus des phytonymes trouvés dans les dictionnaires manuscrits trilingues Calepinus trium linguarum composés de deux tomes (latin-croate-italien et italien-latin-croate) du Frère Josip Jurin, écrits dans la deuxième moitié du 18e siècle. Il s'agit d'un répertoire rischissime en dénominations botaniques qui est pleinement analysé et on a cherché tout particulièrement à souligner les phytonymes qui n'apparaissent pas dans les sources lexicographiques qui lui précèdent ainsi que dans les oeuvres plus récentes.

Ključne riječi: hrvatska fitonimija, Josip Jurin, rukopisni rječnici

Mots clés: phytonymie croate, Josip Jurin, dictionnaires manuscrits